

HERBERTI DE BOSEHAM

LIBER MELORUM.

INCIPIT PROLOGUS LIBRI MELORUM.

Finita sancti viri historia velut quodam præmisso cantico, mox sicut citharizantium mos est, ad laudem martyris tres subjicimus consonantias, ex quibus formati sunt meli tres. Prima consonantia est de consimilitudine seu concordia visibilis pugnae martyris militis ad visibilem pugnam Christi imperatoris; et inde formatur melus primus. Secunda consonantia est de concordia visibilis palmæ militis ad visibilem palmam imperatoris; et inde formatur melus secundus. Tertia vero consonantia est de concordia invisibilis palmæ militis ad invisibilem palmam

^A imperatoris; et inde formatur melus tertius: unde et libellum consonantias has citharæ instar resonantem nomine melorum inscripsimus. In quo nonnulla de post martyrium gestis continentur. Cujus quia tota pene materia de præmissa martyris pendet historia, libello historico istum melorum mox adnectimus. Finito vero isto melorum libello, adjicio in volumine hoc homiliam unam de martyris natalitio die. Et in fine voluminis postponitur funestum illud chirographi scriptum, quod prius exsilio nostri et postea martyrii causa fuit.

CAPITULA IN LIBRUM MELORUM.

1. De consonantia visibilis pugnae militis ad visibilem pugnam imperatoris: ecce melus primus.
2. De consonantia visibilis palmæ militis ad visibilem palmam imperatoris: ecce melus secundus.
3. De consonantia invisibilis palmæ militis ad invisibilem palmam imperatoris: ecce melus tertius.

Expliciant capitula in librum Melorum.

Libello vero melorum cum tribus melis suis consummato adjicit homiliam suam unam de martyre, quæ sic incipit: *Cantemus Domino*. In omnium vero calce scriptum illud funestum chirographi instar confectum postponitur quod primo, ut mundus vidit et invidit, archipræsulis exsilio et demum martyrii causa fuit.

^B imperatoris et militis, seu palmæ hinc inde gloriam cœquare velle aut attendere hoc, sed solum conferre agonem militis cum agone imperatoris, tam sedulo, tam fortiter, tam viriliter, tam e vestigio imperatorem suum etsi non consequentis, subsequentis tamen, et tam concorditer succinentis et respondentis in choro imperatore ipso Christo præcentore. Nemo autem meli hujus auditorum expectet quod de pugna interiori et invisibili quidquam resonet melus hic, cum tamen duplex pugna sit, quibus quisque militum exagitur, solo imperatore excepto. Cujus solum fuit pugna exterior, non intra se, in ipso solo carne nunquam concupiscente adversus spiritum neque spiritu adversus carnem. Verum modo nihil mihi et pugnae illi, quæ sicut duntaxat homo exagitabatur miles, sed imperator Deus homo nunquam, unde interiori illam spiritus et carnis pugnam nunc pertranseo. Et præsertim cum nunc duntaxat proposuerim conformitatem ostendere pugnae militis ad pugnam imperatoris, visibilis solum et exterioris ad exterioriorem et visibilem, nequaquam pugnae interioris et pugnae utpote sine qua imperator.

Et quidem in primis inter primi meli hujus initia quasi primas Davidicæ hujus citharæ chordas pulsantes altius repetamus, ut harmoniæ melus eo suavior et dulcior etsi longior sit.

PRIMI MELI PRIMA NOTULA.

Imperator igitur mox inter prima secundum

PRIMUS HIC MELUS

DE VISIBILI ET CONFORMI PUGNA MILITIS AD
CONSIMILEM PUGNAM IMPERATORIS.

INCIPIT LIBER MELORUM

Finita vero de sancti viri vita et actibus historia hæc, quasi quodam de tanti Christi athleta præmisso cantico, post quaecunque canticum hoc tempus nunc exigit, ut deinceps, post tam difficilem pugnam et tam gloriosam victoriam, ad ejusdem laudem utramque moveamus manum, utrasque pulse mus chordas, et humilis et manu fortis David tangamus citharam: ut juxta promissionem nostram supra in historico cantico hoc, quam consors, quam consonans, quam concinens harmonia sit pugnae militis ad pugnam imperatoris, agonis ad agonem, sudoris ad sudorem, pœnæ ad pœnam, occursum ad occursum, oblationis ad oblationem, audientiae ad audientiam, passionis ad passionem, mortis ad mortem, sub quodam melo brevi, etsi in gravibus chordis citharæ dulci tamen resonemus. Nec arbitretur quis me sudores et agones

carnem nativitatis suæ initia, cum mundo apparere A quam ultroneus hoc ipsum imperatorem suum hic inciperet, et ad mundi et inferni potestates debel- e vestigio sequens paulo antedictum excidisse non landas descendisset; mox, inquam, fugit, latuit et arbitror.

9 NOTULA.

Imperator gladium ferri cohibuit, et miles simi- ter contempsit hunc, etsi alterum pro tempore et pro militiæ suæ debito gladium verbi exereus exer- cuerit.

10 NOTULA.

Imperator pro suis commilitonibus oravit, et miles similiter, cum omni etiam imperio argueas, et suos, etsi non de gladio suo quo ab imperatore ipso ac- cinctus erat, defensans.

11 NOTULA.

Imperator semetipso tradente se captus, et nec B ipsius milites dispersi : et miles similiter ipso tradente.

12 NOTULA.

Imperatore percusso dispersi prius milites re- versi sunt ad propria : similiter et sui milites, pec- cussio milite, pro corona carnis corona spiritus im- marcescibilis.

13 NOTULA.

Imperator coram tondente se tanquam ovis ob- mutuit : et miles similiter coram tondente se et coronam capitis etiam abscedente a capite : et certe dura tonsura hæc.

14 NOTULA.

Imperator corona spinea coronatus est, sed pro C corona corona datur, pro corona spinea corona gloriæ : et militi quidem corona tollitur, sed pro corona corona redditur, pro corona carnis corona spiritus immarcescibilis.

15 NOTULA.

Imperator pergens ad crucem, crucem suam hi- julavit : et miles similiter cum accederet suam im- peratoris.

16 NOTULA.

Imperator, ab eo dispersis commilitonibus, ve- cular calcavit solus ; miles similiter dispersi suos.

17 NOTULA.

Imperatore mortuo, commilitones sui per sacer- dotum principes extra synagogam facti sunt : ni- militer et milite mortuo sui extra communionem quibus nostri sacerdotum principes vix etiam audent communicare adhuc. Huic pericopæ ego qui hæc scribo testimonium perhibeo, quia hoc video ipse et sentio, aliis passionis meæ sociis jam de mundo sublatis, me absque patre et confratribus quasi in phano derelicto.

18 NOTULA.

Imperatoris mors, quasi veri solis occasus, nec mundo declaratur per temporalem hunc solem : et militis quidem mors quasi angelorum gaudium nec mundo evangelizatur per angelorum concivam.

19 NOTULA.

Imperator a quatuor militibus crucifigitur : et miles similiter a quatuor decalvatur.

2 NOTULA.

Imperator anno septimo ad patriam suam, ad regnum suum revertitur inimico rege jam defuncto. Et miles similiter septimo, rege persequente salu- briter ut credebatur subverso et contrito.

3 NOTULA.

Imperator ab exilio reversus in septimo, annis viginti sex præsens et non fugiens, fortiter et viri- liter in patria sua, in regno suo omnipotentis patris sui prælia dimicat. Et miles similiter ab exilio re- versus in septimo, in patria sua, in ecclesiastico principatu suo, diebus viginti sex, ut dies detur militi sicut annus imperatori, diebus, inquam, solum viginti sex, quia ultra non licuit, nec impe- rator plus voluit, imperatoris prælia strenue for- titer et acriter instauravit. Cui imperator tanquam alii cuidam commilitoni suo viro prophetico diem pro anno dedit.

4 NOTULA.

Imperatori, appropinquante passione, Hierosoly- mam ascendenti, cum processione magna occurrit pauperum turba plurima, benedictionem illi pro- pheticam decantantes. Similiter et militi Cantua- riam appropinquanti passione sua jam imminente. Rememoremus nunc de præmissio historico cantico pericopen hanc.

5 NOTULA.

Imperator, passione sua appropinquante, ingres- sus templum cœpit ejicere vendentes et eementes. Et miles similiter, appropinquante sua, ingressus ecclesiam, gladiatores et lanistas attentavit eji- cere.

6 NOTULA.

Imperator a commilitone, magister a discipulo, D ad mortem proditur; et miles similiter, non quidem ab uno, sed a multis, proditione sicut ibi et hic sacrilegio et hoc et illo, Judæis tunc suum et Chris- tianis suum nunc pontificem occidentibus.

7 NOTULA.

Imperatoris et sacerdotis iudicium mortis principes sacerdotum formaverunt, et militis similiter sacer- dotis principes sacerdotum imo verius principes sacerdotes. Rememoremus et hic de præmissio histo- rico cantico hoc pericopas has.

8 NOTULA.

Imperator, cum jam tempus appropinquaret ut de mundo transiret ad Patrem, audacter occurrit, ultro- neus se obtulit : et miles quidem quam audacter,

20 NOTULA.

Imperatore jam mortuo, milites quatuor ipsius sunt in quatuor vestimenta partiti : et similiter militis.

21 NOTULA.

Imperatoris tunica, eo quod inconsutilis indivisa : et militis similiter cilicia, eo quod vilia et inutilia.

22 NOTULA.

Imperator prope Jerusalem in loco Calvarie crucifixus : et miles in ipsa Jerusalem civitate sancta ipsius Salvatoris ecclesia decalvatur.

23 NOTULA.

Imperatoris sepulchri monumentum mox pauperes et soli pauperes adeunt : et similiter ad inhumatum adhuc militis pavementum cucurrerunt, cum adhuc ei pro monumento pavementum fuisset.

24 NOTULA.

Imperatore jam sepulto, etiam adhuc occulti divites propter metum : similiter et milite etiam jam occiso et insepulto.

25 NOTULA.

Imperatore mortuo, viso terræmotu et cæteris quæ fiebant, mox Filius Dei creditur et vere justus fuisse prædicatur : et mortui militis exuto mox corpore similiter miles ab incredulis et Dei filius et vere justus fuisse evangelizatur.

26 NOTULA.

Imperatoris corpus in monumento novo in petra excisa ponitur : et militis similiter in excisa petra in monumento novo, in quo nondum quisquam positus fuerat.

27 NOTULA.

Imperator post mortem suam titulo non glorioso in gloria, sed in gloria glorioso seductor vocatur : et miles similiter etiam eodem post mortem gloriam, a suis gladiatoribus, seductor etiam post mortem appellatus, sicut Imperator a crucifixoribus suis, id etiam addentes de militis corpore quod, nisi citissime a visu hominum absconderetur sub terra, mox foret illud aut equis distraendum, aut suspendendum patibulo. Rememoremur circa istius historici cantici huius finem quasi jam extremam pericopen hanc, et ut in fine meli quasi ab Ω ad A , a fine videlicet ad principium revertamur, Imperator siquidem iste quem miles sequitur sicut A est sic et Ω , igitur ut ad A revertamur, ipso tempore quo Imperator natus et miles renatus, imo verius sicut et Imperator natus, tunc enim martyr vere nascitur et quasi tunc primum ad esse prodiit, cum ad illud quod verum esse est pervenit, quod solum esse est, præter quod non est esse quod est, et hæc sunt quæ mater colit Ecclesia natalitia martyrum vera, videlicet quæ ipsi adepti sunt vera stabilia et æterna gaudia æternorum ; tunc primo, tanquam si prius non fuissent, incipientes esse ut sint cum primo ad illud quod verum esse est sic pervenerint. Itaque quando imperator et miles natus ille in carne, hic in spiritu.

A

28 NOTULA.

Imperator quidem natus in plenitudine temporis. Et miles similiter tunc, nec solum in plenitudine temporis, sed et æternitatis. Et ut adhuc addam expressius quid, quod, ni fallor, fuit oraculum et quasi quoddam præsagium futurorum, ipsa etiam in carne nativitas militis fuit prope diem natalem secundum carnem imperatoris.

29 NOTULA.

Imperator igitur bis natus, semel ante sæcula ex Deo Deus, et in tempore plenitudinis ex homine homo. Sic et miles in eadem temporis plenitudine, prius in carne natus, post in spiritu, gemina sibi in hac temporis plenitudine ab imperatore suo nativitate concessa, sicut et imperator ipse bis natus, ut jam diximus, semel ante sæcula ex patre sine matre, postea in fine sæculorum cum temporis plenitudo venisset, natus de matre sine patre ; imperatore quidem ipso sine socio sine exemplo vindicante sibi privilegium in utraque nativitate hac. Et quidem ut jam tetigimus, similiter duplex fuit nativitas militis, et hoc in his natalitiis diebus imperatoris. Militis siquidem quemadmodum et cæterorum filiorum Adam prima carnis nativitas ex patre carnali et matre, sed secunda revera sine patre, sine matre carnali, dico, non spirituali. Sed profecto gemina hæc nativitas militis fuit in his diebus natalitiis imperatoris, his duabus nativitatibus et duobus his militis diebus natalibus quasi stipantibus et ex æquo mediantibus ipsam imperatoris secundum carnem nativitatem, et ipsius quasi medium natalitium diem. Festo quippe Beati Thomæ apostolici miles hic noctu natus a Thoma Thomas est nominatus. Itaque ante imperatoris secundum carnem natalem diem quinto die miles in carne natus, post etiam die quinto iterum, sed in spiritu nascitur. Ecce quomodo gemina nativitas militis ex æquo quasi circumstet et limitet ipsum imperatoris natalem diem, ipsam ejus nativitatem secundum carnem. Quasi in ipso et ex ipso nativitatis suæ imo nativitatum suarum, sicut et imperatoris duæ sunt, et ex ipso, inquam, nativitatum suarum tempore imperatoris commilito conformis admodum futurus et sequela consimillima præstentur et ut Thomas Thomæ patrinus filiolo adjungatur, duo isti, patrinus videlicet et filiulus, imo verius jam plene adultus filius, duo, inquam, isti Thomæ nativitatis Dominicæ et Domini in carne nati, quasi quædam destinatæ ad hoc cœlestes excubiæ sunt. Quorum dies pro utriusque natalitiis tam celebres, tam solemnes, ipsum Dominicæ nativitatis diem, et ante et post, sic quasi ex æquo circumdant, ut quasi inter duos hos commilitones suos ex directo et æquo medius eorum stare videatur ipse imperator eorum, Jesus Christus. Et quod adhuc novum nec minus auditu delectabile, si tamen ad multorum assertivam relationem pro certo sic, sicut tempus Dominicæ nativitatis, sic quasi ex æquo limitatur a Thoma et Thoma, et locus Dominicæ passionis

B

D

Jerusalem, quæ quasi centrum a Thoma in India et a Thoma in Anglia ex æquo distare experto dicitur. Et si ita in mundo hoc, quanto magis in regno illo comunior, imo unior, imo unus cum Thoma et Thoma Christus Jesus imperator hic.

Cum nemo dubitet hæc quæ in mundo hoc visibili ab Altissimo disponuntur, figuras esse aut velut umbras quasdam et oracula eorum, quæ in mundo invisibili et principali academicorum, videlicet archetypo sub luce indeficienti et vera et veritate geruntur immobili. Ubi omnia quæ facta sunt per ipsum in ipso vita sunt. Sed de his alias. Ad præpositos citharæ melos resonandos revertamur.

PRIMUS MELUS FINITUR HIC, ET MODULATUR
DEINCEPS NUNC CITHARAM DAVIDICAM AD
SECUNDUM

Ecce quia præmisso historici cantici verbo, mox sicut promisimus hucusque audivimus in humilis et manu fortis regis cithara pugnae militis ad pugnam Imperatoris, quam sicut concors, quam consona, quam concinens melodia. Ecce quale canticum in nullo absonum, in nullo dissonum, pugnae videlicet Imperatoris et pugnae militis quoddam velut alternum canticum. Imperatoris dico præcedentis et præcipientis et militis imperatorem suum, etsi non consequentis, subsequenter tamen, et concorditer respondentis in choro præcentori. Hoc quippe est illud prophetae canticum pro Melech ad respondendum. Sed melus totus lugubris hic, et velut raucidum et amarum totum canticum hoc, utpote in inferioribus citharæ chordis decantatum. Siquidem juxta musicae artis legem sunt et in cithara hac sicut graves chordæ et acutæ; et graves quidem quasi raucum et spissum resonant, sed tinnunt acutæ. Graves quidem resonant cum imperatoris et militis pronuntiantur humana, ex quibus dolor et mœror, multiplex videlicet poena, et crebra et laboriosa in multis pugna et demum ipsa mors. Ecce raucus sonus et spissus. Et de his lugubris in cithara hac melus. Verum acutæ citharæ hujus chordæ tinnunt, cum imperatoris et militis prædicantur divina, ex quibus gaudium, tripudium et jubilatio, palma et palmæ corona, incorruptio ipsa et immortalitas. Ecce clarus sonus et purus, et melus de his jucundissimum in cithara hac. Et unum quidem in cithara hac, prout edocti a rege citharædo artifice manu citharizavimus melum, mœstum quidem et lugubrem et solum in gravibus citharæ chordis resonantem: utpote de tam varia et multiplici poena, et tam frequenti quam difficili pugna, et demum de tam dura, tam dira morte imperatoris et morte militis. Lugubris et gravis melus hic. Nam ut alia multa dura gravia et probrosa taceam, quid imperatoris cruce gravius? quid ignominiosius? Et item quid tali militis decalvatione durius? quid profanum? Tolerabilis tamen lugubris melus de his. Siquidem etsi compatiendum pro auditu, congaudendum tamen auditui. Quia

postea juxta musicæ artis legem; post graves citharæ chordas quæ in hujus lugubris meli modulatione inferius resonant, ascenditur et subsequitur in cithara in acutis ipsius chordis suavissimus certe melus et jucundissimus. Adeo etiam ut citharæ quæ, sicut jam audivimus, huc usque resonabat ad lectum, postea convertatur in jubilum: unde et magistri citharædi ipsius regis veri David in hac cithara sua citharizantis vox hæc: *Ecce, inquit, ascendimus Hierosolymam et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum et Scribis, et condemnabunt eum morte, et tradent eum gentibus ad illudendum et flagellandum et crucifigendum (Marc. x)*. Ecce luctuosus in hac David cithara melus, ipso David eam in gravioribus chordis tangente et modulante sic. Sed quæ modo sic resonabat ad lectum, mox vertitur in gaudium: *Et tertia, inquit, die resurget (ibid.)*. Pariter et discipulus citharædus, citharizans in cithara hac et Magistrum sequens, mox postquam doloris et luctus melum in gravioribus et inferioribus citharæ chordis citharizaverat, mox flexo plectro et eo dulciores quo acutiores citharæ chordas superiores tangens, et alterius modi melum in cithara modulans jucunde et velut cum tripudio decantabat in cithara. *Propter quod, inquit, exaltavit illum Deus et denavit illi nomen quod est super omne nomen (Philipp. ii)*. Ecce quia post tam luctuosum melum quam dulcis, quam jucundus, quam plenus gaudio et tripudio, mox alter et alterius modi melus ad crucifixi imperatoris gloriam et præconium inauditum mox adnectitur, qui post crucein et per crucein adeo exaltatur, cui nomen et nomen quod est super omne nomen datur, ut per tam ignominiosam poenam etiam esset sibi gratiæ quod et naturæ. Cui velut omnium monarcho ejusdem poenæ merito, et in eodem prætracto discipuli citharædi melo subsequitur trium sæculorum mundorumve trium omne generum curvatur, angelorum videlicet, hominum, demum. Cui et omnium credentium lingua confitetur quod post tantam ignominiam crucis ipse sit in coequali et coeterna gloria omnipotentis Patris. Et quidem meli hujus notulæ consimiles his imperatoris similiter ad gloriam et laudem militis in hac cithara, etsi non in tam altis, tam acutis citharæ chordis resonandæ. Ecce enim quia sicut imperatori post crucein, ita et militi post decalvationem nomen maximum per universa orbis climata datur. Cui nec dubitandum a cœlestibus, terrestribus et infernalibus exhibetur reverentia et conclamatur victoria. Cui et omnis lingua confitetur quod post tam duram, tam diram capitis tusionem ipse sit in gloria Dei Patris, in gloria sui imperatoris. Unde et jam ab Oriente et ab Occidente et a finibus terræ veniunt in sepulchro dormientis adhuc adorare vulnera, invocare patrocinia et supplicare suffragia.

Igitur nunc per modicum hic expectandum, ut interim cithara nostra, quæ prius in inferioribus et gravioribus ipsius chordis de poena et pugna, de sudore Imperatoris et sudore militis et morte

melum mæstum et lugubrem, etsi concordem A melum tertius formaretur. Ut ita in calce post graves et inferiores citharæ chordas, in quibus jam melus primus utcunq̄e formatus est, et post medias ejusdem citharæ nostræ chordas, in quibus secundus melus prout rex magister citharæ edocebit, jam formabitur, in acutioribus et subtilioribus citharæ chordis melus tertius resonaret. Hoc profecto consequens et ordo exigeret sic: si quis tamen adeo edoctus in supercœlesti musica didicisset, juxta quod ipsius meli consonantia et concursus harmonia deposceret in Davidica cithara formare ipsum. Quod quidem, ni fallor, sub sole nemo. De hoc quippe melo sunt arcana illa verba, quæ non licet homini loqui. Etiam si angelus norit formare hunc nescio. Melus enim adeo suavis, adeo dulcis, subtilis adeo, quod sensum omnem exsuperat. Verum tamen si verus rex noster David, magister ipse citharista, vel in modico prout dignabitur ipse edocuerit, cum ad hoc ventum fuerit, attentabo movere manus, aptare digitos, cavillas erigere, torquere plectrum; et sic pro scientiæ datis viribus conabor utcunq̄e pulsare citharam ad resonandum et formandum hunc, illius saltem similis qui, etsi non aliis canat, dulciter canit sibi. Attentabo, inquam, utcunq̄e formare hunc, præsertim cum, ut jam diximus, præfacti ordinis ratio exigat sic. Sed in primis nunc ordine prædisposito procedentis modulata jam cithara nostra sic in mediis citharæ chordis secundum melum hunc pro scientiæ nostræ modulo resonabimus: ante alia decantantes nunc, quanta fuerit visibilis palmæ gloria in victoriosa morte imperatoris, et mox similiter quanta in militis, imperatorem suum, etsi non consequentis, e vestigio tamen subsequentis et adorantis

Verum unum hic istorum melorum auditores propter ea quæ sequuntur præmoneo nunc et præmunio, quod quemadmodum prior melus in cithara nostra præsonuit de imperatoris et militis in carne hac pugna visibili, ita et de visibili palma mortis imperatoris et mortis militis totus hic subsequens melus resonabit. Siquidem sicut imperatoris, sic et mortis militis duplex palma. Una quæ sub sole in terris obtinetur quæ nobis adhuc in carne militantibus ex parte ostenditur, per quam invitamur ad simile. Et hanc visibilem palmam dicimus. Alteram vero palmam, quæ supra solem, quæ et omnem excedit sensum, cujus gloriam soli qui jam triumphant vident et sentiunt, invisibilem imperatoris et militis palmam dicimus. Ut igitur ad sequentia declaranda inter duas palmas has, visibilem scilicet et invisibilem, evidentissime distinguamus, imperatoris visibilem palmam mortis dicimus, quidquid sub sole in carne et per carnem triumphaliter gessit, sive ab homine corporaliter visum, sive non, totum tamen id de imperatoris visibili palma mortis reputandum, eo quod sub sole factum et in carne et per carnem et propter carnem. Et quod dico de hac imperatoris palma visibili, simile dico et de militis: quidquid videlicet ipse sub sole triumphaliter gesserit, aut potius imperator propter ipsum similiter, ad visibilem mortis militis palmam pertinere. Verum admiranda illa et inexcogitabilis supra omnem solem et supra omnem sensum, in cœlis cœlorum imperatoris gloria, per mortis obedientiam obta de imperatoris mortis palma invisibili est. Et quod dico de invisibili palma mortis imperatoris, similiter dico et de militis. Qui sicut imperator per mortem, et ipse similiter per mortem imperatoris sui obtinuit gloriam. Sed quidem ante alia de visibili palma mortis militis ad visibilem palmam mortis imperatoris, post primum melum de pugna visibili eorundem et consimili, sicut ordo desiderat, subsequenter melus hic in cithara nostra Davidica resonabit.

Et profecto consequens et ordo exigeret sic, ut subsequenter post melum hunc secundum de visibili et consimili palma mortis militis ad mortem imperatoris, de palma mortis eorundem invisibili et

consimili melus tertius formaretur. Ut ita in calce post graves et inferiores citharæ chordas, in quibus jam melus primus utcunq̄e formatus est, et post medias ejusdem citharæ nostræ chordas, in quibus secundus melus prout rex magister citharæ edocebit, jam formabitur, in acutioribus et subtilioribus citharæ chordis melus tertius resonaret. Hoc profecto consequens et ordo exigeret sic: si quis tamen adeo edoctus in supercœlesti musica didicisset, juxta quod ipsius meli consonantia et concursus harmonia deposceret in Davidica cithara formare ipsum. Quod quidem, ni fallor, sub sole nemo. De hoc quippe melo sunt arcana illa verba, quæ non licet homini loqui. Etiam si angelus norit formare hunc nescio. Melus enim adeo suavis, adeo dulcis, subtilis adeo, quod sensum omnem exsuperat. Verum tamen si verus rex noster David, magister ipse citharista, vel in modico prout dignabitur ipse edocuerit, cum ad hoc ventum fuerit, attentabo movere manus, aptare digitos, cavillas erigere, torquere plectrum; et sic pro scientiæ datis viribus conabor utcunq̄e pulsare citharam ad resonandum et formandum hunc, illius saltem similis qui, etsi non aliis canat, dulciter canit sibi. Attentabo, inquam, utcunq̄e formare hunc, præsertim cum, ut jam diximus, præfacti ordinis ratio exigat sic. Sed in primis nunc ordine prædisposito procedentis modulata jam cithara nostra sic in mediis citharæ chordis secundum melum hunc pro scientiæ nostræ modulo resonabimus: ante alia decantantes nunc, quanta fuerit visibilis palmæ gloria in victoriosa morte imperatoris, et mox similiter quanta in militis, imperatorem suum, etsi non consequentis, e vestigio tamen subsequentis et adorantis

SECUNDUS MELUS

HIC INCIPIT CUJUS EST HÆC PRIMA NOTULA.

Imperatoris igitur in primis visibilis palma mortis fuit mors mortis. *Ero, inquit, mors tua, o mors* (Ose. xii). Similiter et visibilis palma mortis militis mundi jam quasi mortui devotio torpens, et fides velut jam mortua per militis mortem triumphalem suscitata. Super quo et inimici sunt iudices.

2 NOTULA.

Imperatoris visibilis palma mortis salutis mundi. Similiter et militis salutis Ecclesiæ. Super quo, ut jam dixi, et hic præ gaudio non iterare non possum, etiam et inimici sunt iudices.

3 NOTULA.

Imperatoris visibilis palma mortis et carne et spiritu mortuorum est resurrectio. Similiter et militis et carne mortuorum et spiritu. Quia et ipse, quod nostris diebus inauditum, per mortis suæ triumphani carne mortuos visibiliter suscitavit.

4 NOTULA.

Imperatoris visibilis palma mortis in victorioso sanguine suo, de lacu in quo non erat aqua eduxit victos, in fortitudine obligatos pœnæ. Similiter et

miles in victorioso suo obligatus culpæ. Sed ut audiamus qualiter hoc, meli hujus notula decantanda morosius. De lacu quippe non aquæ sed miseræ et de luto factis eduxit victos, sicut imperatoris et militis victoriosus sanguis hic. Nec enim ab inventionione protomartyris Stephani tam certa, tam fide præclara plena, tam gloriose, tam miraculose gesta, quanta ad laudem et gloriam neomartyris hujus nostri novissimi. Et quidem omnia hæc ad Ecclesiæ roborandam fidem, ad peccatorum agendam pœnitentiam et fidelium suscitandam devotionem; ut ita in victorioso sanguine martyris diruptis peccatorum vinculis educantur vincti in fortitudine: similiter et qui exasperant qui habitant in sepulcris. Et vere multa et miraculose gesta, quæ qui nosse desiderat, legat librum signorum editum de his; librum, inquam, signorum de his editum, et his quasi quibusdam recentium virtutum vernantem floribus, virtutibus et prodigiis insignitum.

Deus omnipotens quanta gratia sanitatum, quanta operatio virtutum tam victoriosæ mortis signa sunt: imo triumphus martyris demonstratio oculata. Et hæc quidem ex parte scripta. Nam si omnia quæ per universum Ecclesiarum orbem gesta sunt in scriptum redigerentur per singula juxta quod de magistro discipulus perhibet, nec ipsum arbitror mundum capere eos qui scriberentur libros.

5 DE PœNITENTIA SACRILEGORUM MILITUM.

Verumtamen in victoriosæ mortis hujus palma visibili, inter ipsius visibiles virtutes cæteras, magnas quidem et admiratione dignas, una est quam discerno studiosus, intueor attentius et amplector devotius. Una est, inquam, illa utpote præ cæteris miræ, mirificæ et inauditæ pietatis eximie plena. Quam ego jubilans et tacere non debeo, et tamen exprimere non sufficio. Nam cum martyr hic in sanguine suo victorioso diaboli vinctos, ut jam ostendimus, eduxerit, adhuc quod supra quam dici possit aut capi pietatis superabundantis plenum est, virtus effusi sanguinis ipsos suos effusores sacrilegii tam inauditi patratores tetigit et lavit eos virtus sanguinis. Lavit, inquam, eos virtus sanguinis, ut videtur, a sanguine, ipso sanguine loti quo prius adeo maculati. Et in hoc sanguine effuso imperatoris consimilis effusus sanguis militis. Siquidem ut nonnulli tradiderunt effusus sanguis imperatoris crucifixo- rum milites tetigit, lavit et mundavit a crimine. De quorum uno tradentes hoc certius testimonium perhibent de illo qui latus Christi aperuit et continuo sanguis et aqua exivit. Cujus cum fere caligassent oculi, sanguine ab imperatoris latere emanante, casu oculos suos tetigit et clare mox vidit: hunc dicunt nominatum Longinum. Verum nos certa incertis præponentes, in hoc quod jam subdemus certissime videmus visibili palmæ mortis imperatoris visibilem palmam mortis militis, etsi non cœquatam, assimilatam tamen: imperator siquidem in victoriosa morte sua principatus et potestates exspoliavit, traducens confidenter et palam

triumphans illos in semetipso. Similiter et miles in mortis suæ victoria. Nam ut de mundi per triumphalem martyris mortem suscitata fide et devotione, de quo præmissum, nunc taceam, in propriis principue occisoribus suis principatus et potestates tenebrarum exspoliavit quæ tenebant eos, eos confidenter traducens et a longe trahens. A regione dissimilitudinis quo jam procul abierant ad illam pœnitentis solitudinem cujus rex pœnitens mansionem optabat. In qua et regionem dissimilitudinis fugiens elongatus manebat. *Ecce, inquit, elegeram fugiens et mansi in solitudine (Psal. lvi).* Et miles quidem, sicut et imperator, potestates has palam triumphans in semetipso. In semetipso quidem, quia non in alio, sed in sanguine proprio. Et quidem palam hoc sicut et imperator: adeo etiam palam quod cum in sæculo magnum et generosi fuissent sacrilegi occisores hi multam possessionem domini et in ætate illa inter ætates florida magis et lubrica, cum tamen post patratum sacrilegium relictis omnibus Hierosolimam profecti publicam egerunt pœnitentiam. Ecce quia in his, sicut confidenter traducti, et palam triumphati principatus et potestates tenebrarum.

6 DE MORTE EORUNDUM.

Et quod quidem nec dubium miraculose accidisse, cum essent, ut diximus, milites strenui probi in militiæ suæ arte edocti et probati, et in ætate sua robustiori, quotquot tamen infra triennium a patræ sacrilegio rebus humanis sunt exempti, in vera et fructuosa, sicut creditur et qui præsentis fuerunt contestantur, pœnitentia; præ horrore facti et accleris immanitate, quod semper et in vita et in mortis suæ articulo ante oculos suos quasi appensum cernentes ponderabant, toto corpore et toto corde semper quasi attoniti, stupidi, dilacerati et convulsi; ab illo semper inter peccatorum patronos specialiter et incessanter, et in vita et præsertim in mortis articulo supplicantes veniam et invocantes patrocinium, in quem tantum admiserant sacrilegium.

O quam sanctum, quam verum, et quam eximie pietatis plenum illud magni et vera docentis magistri dogma, quod videlicet diligentibus Deum omnia cooperentur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti: adeo ut eis etiam proficiat ad salutem in deteriora profectus et ipsum devium ipsos quodam modo ad viam ducat; et quo corrumpunt profundius, eo ipso multo virtutum conamine resurgunt fortius, stant viriliter et ascendunt post altius. Quibus, Altissimo mirabiliter disponente, sic ipsa, qui cæteros peccatores longe antecedunt et transcendunt, quanto abominabilior enormitas culpæ, eo ipso ipsis vertitur in majus augmentum coronæ. De talibus enim, non de communibus peccatoribus nobis nunc sermo, qui videlicet peccatores alios quadam enormitate flagitii et quodam quasi singularis peccati horrore excedentes supereminent cæteris. Quales fuerunt quatuor sacrilegi milites hi, pro quibus nunc totus sermo hic. De talibus, inquam, peccato-

ribus, non de communibus, nobis nunc sermo, ut in talibus Omnipotentis virtus illustretur gloriosius, amplectetur devotius et mirabilius prædicetur. Nam cum in omnibus sanctis suis sit mirabilis, certe in hujusmodi peccatoribus suis multo mirabilior Deus, quanto virtuosus et misericordius est tam fortia talium peccatorum dirumpere vincula. Qui profecto dum quotidiana et consueta hominum peccata cæteris peccatoribus similes, etsi gravia et grandia perpetrent, dissimulant tamen, pertranscunt, non advertunt, non ad se redeunt, non se evigilant quasi ea admittentes quæ et cæteri hominum, nec ipsi abominantes alios, nec abominati ab aliis; quin potius eo ipso peccatores peccatoribus confœderati magis utpote peccatores peccatoribus similes. Verum cum forte hi, humani generis inimico instigante sic, cæteros peccatores, quibus ante similes fuerant, novi et inusitati alicujus excessu transcendunt, quasi communem et usitatum peccandi regulam spatiosam excedentes, ipsis etiam sui prius similibus peccatoribus abominabiles fiunt. Et ita inusitati peccati profana novitas, præ abominatione et horrore flagitii, novis his profanis peccatoribus terrorem pariter incutit et dolorem. Unde et sæpe fit, ut ad se redeant et præ novi horrore et confusione flagitii vitam suam etiam ante actam ante se ponant; et in his quæ ante, cum cæteris essent peccatoribus similes, ipsi admiserant, quæ tamen, ut diximus, prius dissimulaverant, graviter se offendisse recognoscant, sanguine juxta prophetam tangente sanguinem sic, et Deo quidem divitiarum virtutum Domino in hujusmodi peccatoribus peccatissimis tam potentialiter quam mirabiliter operante sic ut sanguis sanguinem tangat, et sic novo quodam modo quia velut quadam pietate sæva seu sævitia pia sanguinis abstergat sanguinem, ita in gratia sua admirabili et virtute multa Altissimo qui solus mirabilis, quia solus facit mirabilia, per peccatum peccatum, tanquam regno Satanæ in se diviso, per Satanam Satanam expellente. In quo et in nullo magis a potestate lucis potestas tenebrarum debellata eluditur. Videlicet ut cum prædo ille gentium totam acquisisse videatur sibi prædam, tunc perdat totam. Nemo autem subcogitet, submurmuret nemo, a potestate tenebrarum potestatem lucis e diverso debellari interdum et eludi similiter, ex diverso objiciens ipsos inter Domini agmina robustiores milites in charitate radicatos et fundatos, per potestatis adversæ virtutem dolosam seu potius dolum virtuosum, de ipsius Domini Sabaoth exercitu plerumque quasi vi raptos captivos duci et tanquam lucis potestate in his evicta in adversæ potestatis transire satellitium. Nemo, inquam, sic cogitet, nemo objiciat hoc, quasi valeat hoc in contrario simile, nec enim valet. Longe quippe hic ratio alia reformans judicium aliud. Sed de hoc alias. Interim ad sacrilegos nostros, unde meli nostri jam aliquandiu notulas nescio quot in cithara nostra resonavimus, quasi digitis et plectro citharæ reflexis revertamur. Præacta quippe ma-

A teria de pugna potestatis lucis et potestatis tenebrarum alium desiderat melum isto forte sicut acutorem et longiorem. Ad sacrilegos ergo Deo volente et Deus velit sic Deo nunc reconciliatos revertendum. Quorum certe peregrinatio Hierosolymitana, quorum pœnitentia publica, quorum et mors tam cita, ut lucusque decantavimus, sic erat.

Quorum tamen unus quorundam pravorum consiliis moras in dies nectens nec quam cito alii Hierosolymitanum iter arripiens, in cismarinis acturum se pœnitentiam sperans, cum in regno regis Siculi apud præclaram illam civitatem quæ Consentia dicitur in infirmitatem decubuisset extremam, infirmo mox etiam ante mortem cœperunt corporis membra computrescere, ita ut cum tabe caro ipsa quæ nervos tegebat et ossa, ab ipso infirmo frustatim dilacerata et convulsa projiceretur in aræ medium nervis sic discoopertis et ossibus. Et præsertim brachiorum et manuum caro ossibus et nervis vix adhærens, et quasi separationem desiderans, de facili ut videbatur et absque difficultate, a funesto illo carnifice milite, utinam tamen vere pœnitente, projiciebatur quasi sponte sua resolvens se sic; ipsa ut videri poterat, quasi gemebunda, quasi indignata et verecunda, quod post tantum nefas manu hominis et brachiorum ministerio perpetratum deinceps in compositione humani corporis foret. Miser tamen ille, dum ita se ipsum vivens discerperet, convelleret, dilaceraret et projiceret sic, pii et gloriosi neomartyris indulgentiam, suffragium et patrocinium cum summa contritione gemitibus et suspiriis inenarrabilibus incessanter implorabat. Jam supra nominatus in historia hac, Willelmus de Traci, hic erat, Deo ultionum Domino clamantem ad se militis sui sanguinem justissime ulciscente in isto præsertim sic; utpote qui, sicut supra in libello hoc diximus, alios provocare audens primus et ante alios super christi Domini caput gladium vibrans ad ictum tam profane, tam impie ferire nequaquam veritus est: unde et justissimo Omnipotentis judicio factum sic, ut ipsi contra naturæ legem, etiam vivo adhuc, computresceret quæ vibraverat gladium et manus simul et brachium. Et quidem jam supradictæ civitatis episcopus certissime retulit sic, Willelmi illius in hac infirmitate confessor. Et ut ad alios præfatos sacrilegii complices, unde cœpimus, revertamur, ipsorum quotquot et talium, ut diximus, miranda, quia certe miraculosa, nec dubium corporum mors per tam modici temporis intervallum, triennii videlicet, sicut jam supra diximus, sic erat in tam brevi, ut nec unus quidem ex eis superfuerit. Altissimi super eos sicut creditur, etsi forte quod ipse velit, miserante clementia, ad terrorem tamen et miraculosam militis sui ultionem justitia omnes in brevi prosternente sic, ut viri hi sanguinum etsi pœnitentes, ut descripsimus, tamen juxta verbum Domini dies suos non dimidiarent. Unde et super his duplex calcantium celeuma in medio hoc citharæ melo concinendum in medio. Juxta quod hi

viri sanguinum et in conversione sunt contriti et in contritione conversi corde, contriti corpore.

O Deus ultionum Dominus! O Domine nihilominus misericordiarum Pater! Quis novit præ timore tuo iram tuam dinumerare? Aut item quis potest pro bonitate tua misericordiam tuam mensurare? Qui sic convertis ut conteras et sic conteris ut convertas, misericordiæ et veritati sic quasi æqua lance servans utrique quod suum est. Et ecce quia per vulnera tui martyris super ipsos vulneratores viscera tuæ miserationis effudisti. Et item propter vulnera tui martyris vulneratos ipsos ira indignationis tuæ confregisti. Hoc est celeuma duplex in cithara nostra concinendum. Hoc profecto modulati nunc in hac cithara meli duæ notulæ concrepandæ. Grata certa melodia super misericordia tua et veritate tua, Domine, gravibus nunc citharæ nostræ chordis et amœnis intermistum alternantibus sonum. Graves quidem resonant propter eam quæ decantatur tibi veritatem justitiæ, acutæ vero et amœnæ propter benignitatem misericordiæ tuæ. Hinc enim in corde conversis ad te misratio tua pia: inde vero in eisdem corpore contritis a te indignatio tua justa: ut ita in melo hoc misericordiam et iudicium cantemus tibi, Domine.

Jam quidem de potestatibus tenebrarum et principatibus per visibilem palmam mortis militis, sicut et per visibilem imperatoris triumphalis, et qualiter melus hic noster propter ipsius hic notas prolixiores aliquandiu productus est, verumtamen de visibili palma mortis militis ad visibilem palmam mortis imperatoris in hoc eodem melo decantemus adhuc expressius quid.

7 NOTULA.

Imperatoris certe visibilis palma mortis, sicut potestates aerias et terrenas debellavit, leges et statuta subvertit. Similiter et visibilis palma mortis militis, sicut aerias, ut jam ostendimus, et terrenas debellavit, ut nunc ostendemus. Ecce enim quia reges mundi et principes aut per se ipsos, aut si curis terrarum occupati ipsimet nequeunt, per legatos suos ab universo ecclesiarum orbe circumquaque veniunt, vulneratum sepultum visitant, adorant vulnera, offerunt munera, implorant suffragia, et sperant patrocina, certissime fidentes quod per aperta vulnera martyris effundantur ipsis viscera divinæ miserationis, aperiatur janua salutis, et omnipotentis protectionis manus non claudatur. Et ut de vulnerati corpore et de occisi vulneribus, et de præ tactis etiam ciliciis quæ totum agonothetæ militis corpus obtegebant, nunc præteream: certe novit mundus et jam videt quia mundi reges et reginæ in sericis suis et holosericis in veste sua peregrina in hyacinthinis suis involucris et polimitis principes et quotquot aulici purpurati et amici auro primo gaudent, et cum summa etiam suscipiant devotione, si forte vel de semicinciis viri, sanguine ejus vel etiam sudore infectis modico, seu etiam si corpus quocunque modo tetigerint, sibi

acquirere valeant. In quarum etiam acquisitione eriguntur altaria in auro et lapidibus pretiosis conflantur scrinia, quinimo et lata et spatiosa fundantur monasteria; dotantur et ditantur oppidana per universum ecclesiarum orbem ecclesiæ multæ. Nam quod necdum audivi, nec legi, ego non arbitror aliquem præliantium in toto exercitu Domini Saboth, post triumphum suum in mundo hoc, per mundum universum, tantam et tam citam gloriam consecutum. Doceat nos alter qui aliter aut audivit aut legit de his. Adeo quippe cita, imo adeo citissime, mundo gloria neomartyris declarata, ut a penultima orbis insula in occidentali oceano cita per ipsam angelorum concivem, in tam brevi, sicut in historia docuimus, terræ sanctæ nostræ habitabilis, vel, ut tradunt, mundi totius umbilico confestum sit evangelizata, mox volans sic super pennas ventorum. Et vere sicut magna et cita gloria. Thomas quippe nudius tertius homo erat similis nobis passibilis; et ecce quia hodie quadam dextere Dei mutatione admiranda vulnerati in sepulcro dormientis adhuc mundus adorat vulnera, et etiam in semicinciis gloriatur quæ utcumque occisi corpus tetigerint.

Revera ex sævitia illa inaudita et sacrilegi facti horrore motus Omnipotens et tam fortiter, tam humiliter tolerantis militis ineffabili compassionis evictus, et illos tam subito contrivit et istum tam cito exaltavit; nec iram suam, nec in ira sua miserationes suas ultra aut dissimulare valens aut continere, miserator et justus Dominus. Siquidem in humana illa supra homines sævitia citam vindictam et e diverso inaudita illa in homine patientia citam palmæ gloriam accelerabant.

O imperator bone Jesu, quam mirabilis es tu in militantium tibi sanctorum tuorum exercitu, sed adhuc amplius in tuis et tuorum pœnis quas in agone hoc militari tolerasti mirabilior, nisi quia in te ipso et tuis totum tolerasti et adhuc quotidie toleras ob id solum ut sanctifices tuos; adeo etiam sanctifices, ut non solum per tuas et tuorum pœnas similiter tuos sancti tui sanctificati sint, sed etiam ipsa pœna sancta, mors ipsa sancta et pretiosa, quæ interimunt sanctum. Sancta quidem mors ipsa et pretiosa quæ tamen et pœna peccati est et peccati stipendium. *Stipendium enim peccati mors* (Rom. vi), ait Magister. Verum imperatore in commilitonibus suis mirabiliter et potentialiter operante sic, hoc peccati stipendium transit in arma suorum militum non quidem carnalia sed potentia Deo. Et fit eis ad palmæ meritum quod propter peccatum humano generi est inflictum supplicium. Pœna culpæ fit eis porta justitiæ. Et hæc quidem porta Domini. Etenim Domini Domini exitus mortis, et justus Domini intrant per eandem utpote quæ justitiæ porta est, per quam justus intrant ad gloriam. *Aperite mihi, inquit, portas justitiæ, et ingressus in ea confitebor Domino* (Psal. cxvii). Et addidit: *Hæc, inquit, porta Domini, justus intrabunt in eam* (ibid.). Sed imperator tam clemens, in cujus majestate tanta clementia

commendabilis, eo quidem commendabilior quod in tanta potestate sit; quid dico de pœna, quid de morte vel tuorum vel tua, per te sic sancta et sanctificata sic, cum etiam loca ipsa et tempora et ipsa etiam instrumenta malorum ad tuorum gloriam tu una cum tuis sanctifices, sed ut adhuc etiam plus adjiciam quidquid sanctum tetigerit aut fuerit circa sanctum, sit aut vestis aliudve, sanctificatum habeatur? Quod memoro ista sanata probat sùmbriæ Dominicæ tactu. Si quidem imperatoris sùmbriæ tactus etiam ante exitum suum de mundo sanavit infirmam. Similiter et semicintiarum militis tactu sanati multi et infirmi et infirmæ post excessum suum de mundo. Et quod etiam præ cæteris et gaudium pariter parit et cum jucunditate miraculum, sanctificatur etiam sancti corporis transeuntis umbra transiens. Cujus veritatem dicti transeuntis Petri infirmos obumbrans umbra demonstrative oculo ad oculum probat. Sed de hujuscemodi sanctificationibus et sanctificationum causis plenius alias. Ad potestates terrenas per visibilem palmam mortis militis visibiliter triumphatus revertamur: cœptam meli istius notulam, super his consummare desiderantes, plenius videlicet expressius et nominative in aliquibus potestatibus terrenis id ipsum quod cœpinus demonstrando.

Sunt quippe duæ inter cæteras mundi potestates magnæ et præclaræ, duo videlicet reges magni et illustres nominative hic exprimendi.

DE CHRISTIANISSIMO FRANCORUM REGE PEREGRE PROFICISCENTE AD MARTYREM.

Primus inter cæteros et præ cæteris piissimus ille et Christianissimus diuæ recordationis rex Francorum Ludovicus, sæpe et sæpius, ut dignum est, in historia nominatus, ex cujus etiam et Deo et mundo tam sancti, tam clari et grati crebra insertione nominis totam historiam sacratioem reputo, et eo amplius illustratam post futuris etiam sæculis gratiore futuram non dubito. Qui, ut in libello historico satis supra ostendimus, quod tamen ad tanti regis clementiam et gloriam immortalem satis ostendere non sufficimus, inter reges rex ipse singularis, cum nos jam exsulantes vagos et profugos et quasi locum in mundo non habentes mundus non abjecisset, solus ipse regia motus clementia in augustali tam magnificentia quam munificentia nos excepit. Demum vero post martyris de mundo excessum, mundo cito post propter signa virtutum et prodigia quæ siebant tropæum martyris prædicante, rex ille pius exinde motus, mox quod inauditum est, reges videlicet Francorum transisse maria, nisi forte ad exteris seu fidei inimicas nationes debellandas, ipse tamen tam potens rex, solo pietatis amore tractus et evictus, exivit regnum, ventis se commisit et undis et insulam in corde maris sitam intravit: ob id solum ut eum quem exceperat et exhibuerat exsulem adoraret vulneratum, in sepulcro dormientem adhuc: et adorans ea quæ talem et tantum regem decebant obtulit mu-

nera, vinum videlicet et aurum; aureum scilicet calicem et vini centum modios perpetuo ad natalitium diem martyris singulis annis celebrandum in lætitia; in hoc pius ille rex sive in vita sive in morte sua pro se et pro regno suo beato martyri quasi annum tributum solvens.

Et talem profecto regem talis oblatio decuit, vini dico cum calice aureo. Et revera, ni fallor, mystica oblatio hæc etsi rex ipse qui offerebat forte ignoraret mysterium. Revera mysterium illi offerre vinum et aurum qui propter justitiæ veritatem calicem salutaris accepit. Et in hoc etiam carnis natalitio imperatoris militis martyris spiritus natalitium simile.

8 NOTULA.

Imperatori quippe mox nato in carne aurum, thus et myrrha a regibus offeruntur in mysterio. Et similiter militi jam vere nato in spiritu a regia potestate dona mystica.

9-14 NOTULÆ.

Imperatori offeruntur ad declarandum natalitium suum carnis: et similiter militi ad illustrandum suum natalitium spiritus.

O magna opera Domini! O opera inexquisite exquisita in omnes voluntates ejus! Quis crederet visui nostro, regem videlicet tantum exisse regnum, transisse maria, nescio quorum humilium parentum occisi filii adorans vulnera, offerens munera, et tam humiliter, tam devote pro se et pro regno quærens patrocinia! vere non est similis tui in diis, Domine, non est secundum opera tua, qui solus mirabilis, solus facis mirabilia. Unde et merito in propheta specialiter vindicas admirabilis nomen proprium tibi: *Et vocabitur, inquit, nomen ejus Admirabilis (Isa. ix)*: qui humilias lignum sublime et exaltas lignum humile: qui siccas lignum viride, et lignum aridum facis frondere. Tu, Domine, locutus es et facis sic.

DE ILLUSTRATI ANGLORUM REGE TRIUMPHATO PER MARTYREM.

Sed quid? De quadam alia mundi potestate inclyta et immensa in victorioso martyris sanguine triumphata, consequens nunc meli nostri notula in cithara nostra resonabit, nisi quia prior illa de mundi potestatibus, de qua in proxime præcedenti meli notula decantavimus, non tam triumphata, quam sponte humiliata prædicatur: verum potestas hæc, de qua nunc meli hujus notula resonabit, ad omnipotentis imperatoris gloriam et commilitonis martyris sui palmam illustrandam, et ad ipsius triumphatæ potestatis Deo favente coronam immarcescibilem per visibilem palmam mortis militis palam est triumphata. Quæ profecto potestas mundo tam clara ne silentio meo obumbretur diutius, hæc tanta et tam magna potestas palam, et tam fructuose, quam gloriose triumphata. Henricus illustris rex Anglorum est magni illius Henrici quondam Anglorum regis nepos. Quem quidem et præsens et sæcula post futura perpetuo jubilent,

et in orbe Britannico regem quasi unicum et singularem et cæteris qui ante ipsum incomparabilem conclamarent, si non tamen nescio quo Dei iudicio, ira pessima consultrice et pravis instigantibus sic, ex profano illo facto patrato in martyrem maculam dedisse judicaretur. In hanc tantam gloriam suam. Iste quippe Henricus, gentis firmamentum, stabilimentum populi, fulcimentum infirmorum, pauperum tutor, superborum baculus, malleus tyrannorum, rex pacis et columna justitiæ; quem crescere fecit Excelsus quasi terræ pulverem et ut stellas exaltare semen ejus et hæreditari illos a mari usque ad mare; cujus profecto ut novit mundus et contestatur adhuc hic imperatoris excelsi singulariter miles et martyr, dum adhuc in carne, in floridis juventutis suæ annis militaret, tantam, sicut in libello historico supra satis ostendimus, adeptus fuerat familiaris dilectionis gratiam, ut in aulico cancellariæ officio quasi co-Augustus coregnaret Augusto. Sic erat inter duos quasi regnum unum, quia cor unum et anima una. Verum, ut longiora nunc brevius percurram, utpote quæ in historia prolixius præostensa sunt, multis aulicorum et aliis multis et præsertim nostri officii viris, clericis dico et pontificibus, mutæ istius dilectionis et pacis, pacis totius et dilectionis inimico instigante sic; istud quod indissolubile videbatur unitatis vinculum ruptum est, rege tam diligente et tam dilecto adeo adversus tam charum suum, tam dilectum suum, succenso quasi clibano a coquentibus, ut a pravis male consultum animi sui calorem intra se continere non posset; quin potius coram præfatis illis militibus carnificibus et aliis etiam aulicis palam, in vehementi iræ suæ impetu, tam dura, tam aspera adversus tantum dilectum suum et tam charum intonuit, ut auditores milites concussi ex his morte eum tollerent et occiderent, arbitantes se ex hoc gratum regi obsequium præstitisse; quod tamen ut pervenit ad regem, sicut qui præsentibus fuerunt contestantur, non potest excogitare cor, non lingua proferre, non os effari, quantum mox ex horrore facti fuerit stupidus et attonitus, quam perturbatus, quam totis intimis concussus visceribus et excussus, se quasi dilacerans et dilanians, adeo etiam stupidus et attonitus ut qui viderunt secretius et familiarius sic, ne verteretur in maniam aliterve a tristitia absorberetur, vehementer formidarent. Inter alios, qui tunc regi familiariter astiterunt, vir omni sanctitate præclarus, venerabilis episcopus Bajocensis Henricus, mihi, qui hæc scripsi, retulit sic:

QUOD PER TOTAM HISTORIAM AUT METU AUT GRATIA
NIBIL PRÆTERMITTAT DISCIPULUS QUI SCRIPSIT HÆC.

Et, ut hic semel hoc interserendo dicam, et semel hoc dixisse sufficiat, præsertim cum de rege gentis meæ nunc sermo sit, teste mihi Deo et martyre suo, quibus servire desidero in calamo meo hoc, de tota martyris historia, prout desuper datum, exarata, nihil est quod ut plerisque moris est,

A aut meticulose excurtem, aut metu subiticeam, aut gratia demulceam, aut assentatione deliniam. Turpe quippe, periculosum et ignominiosum admodum, discipulo præsertim magistri martyris, aut martyri debita veritatis præconia subticere aut ejus inimici exquisita assentationis blandimenta consuere, quibus suam sævitiam tegant: turpe, inquam, et ignominiosum discipulo martyris consuere hæc, in illa præsertim historia quæ de ipso textitur: ubi relegato omni metu et assentatione fallaci et vana gratia, sola contineri debent veritatis martyria, sicut et ipse pro veritate martyr est. Sed ad regem nostrum revertamur, cujus certe nec per gratiam, etiam rex meus et dominus sit, nec pro martyris itidem domini mei et magistri testimonio subornato, scias B et prudens contra conscientiam meam, per totam hanc martyris historiam, aut mendacium profecto aut metu veritatem abscondo quod esset sub modo lucernam ponere, quam profecto veritatis lucernam ab initio, cum martyris ordiri cœpissem historiam, non proposui quidem sub modio ponere, sed super candelabrum, ut omnibus luceret qui in domo Ecclesiæ sunt.

Sed ad regem nostrum revertendum adhuc, cujus revera famæ expedit immortalis, ut a martyris discipulo scribantur hæc: qui alias forte in sæculis post futuris mortem directo præcepisse judicaretur et super hoc pœnitentiam non egisse. Solent quippe in humano genere detrahentium linguæ toxicata et quocunque mali seminario multum mox per totum C corpus effundere virus et inducere totam. Sed rex profecto super eo quo excessisse se accusabat, ut jam docebant sequentia, humiliter et supra omniam fidem devote pœnituit, non, ut ipse rex mihi martyris discipulo qui scripsi hæc confiteri dignatus est, quod martyris mortem directo præcepisset, quod absit a tanta mundi potestate et mundo tam clara, sed quia etsi non per ipsum, pro ipso tamen et pro ejus favore mors hæc. Ego quippe discipulus qui scripsi hæc, quadam semel nacta et loci et temporis occasione, zelo justitiæ attrahens spiritum et ardens sic, domino regi secreto inter nos tantam prius objeci quod videlicet mors hæc domini mei pro ipso fuisset et per ipsum. Ipse vero, in nullis D notari posset motus, in omni tranquillitate respondit, et ut ipsis verbis ejus utar: « Tuum, » inquit, pro « dolens concedo, sed tuum per audacter renuo. » Et mihi quidem rex sic. Solus Deus et ipse novit. Si solum excesserit sic, (et hoc velit Deus, ne amplius!) nimis quidem et proli dolor! quod etiam sic. Et adjecit tamen qui mihi super hoc loqui dignatus est rex, etiam quodammodo per ipsum falsæ mortem hanc, utpote qui in ira sua coram aulicis et concubulariis militibus suis tam dura tam firma locutus fuerat, ex quibus citæ mortis viri dederat occasionem. Tanta potestas meæ parvitatæ accusabat se sic, non excusabat: sed intermittentes me de hoc, id in primis totis cordis nostri visceribus intimis supplicantes, quod si forte præcipit fieri sic,

quod a tanto rege absit nec est credibile, Deus A ignoscat. Si vero absque præcepto qualitercunque causam dederit, fructuosam ei poenitentiam Deus inspiret. Cujus poenitentiae actionem, de qua jam coepimus, amodo juxta superius promissum nostrum, prosequemur.

Et ut jam supra tetigimus, mox ut tam lethalis facti verbum ad regem pervenit, afflicta est afflictione magna. Et in nominatissimo illo Normanniae oppido, quod Argenteon dicitur, in quo primum accepit hoc, per dies quadraginta sedit moerens, quo toto illo poenitentiali dierum numero acerbiorum multo plusquam mortuorum luctum fecit. Lugentium cibos comedit, equum non ascendit, nulla jurgantium causa, nulla agendorum consultatio, nulla pulsantium querela ingrediebatur ad eum, B nulla tot terrarum regendarum sibi cura proponebatur, omnia tunc quasi postponenti præ dolore. Sedebat quippe solitarius, super hoc quod acciderat ingemiscens semper et dolens, et sæpe et sæpius iterans heu heu accidisse sic!

DE IRA REGUM.

O quam pestiferum malum et ipsis regibus et toti genti inimica regum ira, non se reprimens, sed mox erumpens in furorem! Cujus concitati sic impetum etsi rex ipse ad se reversus cohibere desideravit, persæpe tamen quasi acceleratim per longas regum manus volans irrevocabilis est, rege etiam jam poenitente et ut revocaretur volente. Multi quippe et fere quotquot in mundo sive per fas sive nefas, qui regum quasi cujusdam generis deorum terrigenarum non captent gratiam, non vereantur offensam; adeo etiam quod inter hos multi qui etiam non jussi, mox cum regis beneplacitum vel ex modico aliquo suspicionis signo conjectant, sive bonum sive malum, parere accelerant et quisque alterum prævenire in parendo; interdum etiam atrociora non jussi, quasi jussi, committentes, arbitrantes se in his gratum obsequium præstaturos. Verbi causa nimis vicina est. Tales quippe sacrilegi nostri occisores, qui tam temere, tam præpropere, tam præsumptuose et tam perverse regis verba indignabunda interpretantes tantæ et mundo tam claræ potestatis nomini notam, tantum ruinæ scandalum et tantam doloris materiam ingesserunt.

REPETIT DE IRA REGUM.

O quam cavendum, quam caute agendum, potissimum regibus, ut tunc maxime cum irati, nec enim est ut non irascantur, eo frequentius quo sublimius positi sunt, tunc, inquam, maxime teneant se, reprimant se, ut qui sunt capita gentium et rectores populorum, tunc præsertim se ipsos regant, ne qui omnium est dominus iræ servus effectus regnet tamen super omnes. Hoc est enim juxta sapientem de tribus unum per quæ terra movetur, quod etiam inter tria quasi pessimum primum ponit: *Per tria, inquit, movetur terra, per servum cum regnaverit, per stultum cum satiatus fuerit cibo, per odiosam mulierem, cum in matrimonio fuerit assumpta* (Prov.

PATROL. CXC.

xxx). *Per servum, inquit, cum regnaverit, hoc est unum inter tria quod et primum ponit; et ideo primum quia, ut diximus, pessimum, quasi præ cæteris inter gentes pressuræ primatum tenens: Per servum, inquit, cum regnaverit: profecto per servum, sed servum dico hic non tam glebæ quam iræ. de illa quippe terrena seu nativa glebæ servitute nunc curandum, sive regnet sive serviat. Servus, inquit Magister, vocatus es, non sit tibi curæ (I Cor. vii): summo igitur cavendum opere, præsertim regibus, ut tunc maxime cum irati, nec enim in regum potestate est ut non irascantur; tunc, inquam, maxime cum irati, sic irascantur ut non peccent. Unde et regum unus: *Irascimini, inquit, et nolite peccare* (Psal. iv); quasi dicat, quia etiam in regum potestate non est non irasci, sic tamen irasci permittitur, ut iram peccatum non sequatur, videlicet ut interioris illius caloris ex mortis poena coalescentis et nati non exterius flamma exeat, non furor erumpat.*

Æstimet potius rex mox, cum indignationis suæ flamma exierit, mox totum regnum incensum. Et hoc est quod jam tetigimus et hic iterare non superfluit, regis mansueti dogma sæpe et sæpius vim iræ experti: *Irascimini, inquit, et nolite peccare*; quasi ne iræ servi efficiamini et sic etiam servi peccati, si peccatis post iram. Quia sic regnabit iræ et peccati servus, si rex peccet post iram. Per quem, profecto regem servum terra movetur, ut docet sapiens, et quotidie videmus sic et patimur hoc. Et vere profecto scriptum, quod et ipsa quotidiana experientia docet, quia secundum ligna silvæ sic ignis exardescit, et secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit, et secundum substantiam suam exaltabit iram suam.

O quanta mala ex regis nostri ira, toxicatis invidorum linguis stimulantibus, sicut per totam historiam liquet, et regno et sacerdotio pervenerunt! Ita enim, sicut verissime scriptum est: *Justitiam Dei non operatur* (Jac. i). Sed misericors et miserator Dominus ab hac regis servi sui ira suam iram avertat, et iræ illius excessum omnem indulgeat.

DE NUNTIIS AD ROMANAM ECCLESIAM A REGE MISSIS POST MARTYRIUM.

Et quidem poenitentis regis hæc erat salutis providentia. Rex per totos quadraginta dies solitarius, ut præostendimus, sedens et moerens sic, confestim in primo sacrilegii auditu viros magnos et industrios ad Romanum pontificem Alexandrum tertium destinavit, ab ipso tanquam summo Ecclesiae patrono et Patre omnium consulens quid agendum, et sic credibile, humilliter, in quo excesserit contentens. Verum quia confessio, sicut nec per scripta nec per personas interpositas fieri solet aut debet, et viva vox contentis quo plus auget devotionem, eo plus habet virtutis, vir apostolicus a latere suo duos cardinales direxit, piæ memoriæ magistrum Theodinum Portuensem episcopum cardinalem, et qui adhuc superstes est Albertum sanctæ Romanæ Ecclesiae cancellarium, viros certe omni religionis san-

ciuitate et scientia præditos; qui et episcopus regni ob supra huic insertas historiæ causas anathematizatos vel suspensos canonicè absoluerent, et regis postulantis saluti providerent. Itaque ad regis et totius Ecclesiæ consolationem hi missi. In quorum adventu episcopi absolutionem quidem, quam non meruerant, de clementia viri apostolici et eorum qui missi fuerant obtinuerunt. Rex autem id, super quo in morte martyris se excessisse accusabat, devote et humiliter confitens in facie Ecclesiæ emendatus iuravit postea se infra triennium crucem facturum et Hierosolymam profecturum, nisi per dominum papam staret aut per ejus catholicos successores. Et quidem regis pœnitentia sic erat tam devota tunc et tam humilis, ut ipsi cardinales videntes sic illius in psalmigrapho veritatem versiculi missis paragomatibus contestarentur: *Qui respicit, inquit, terram et facit eam tremere, qui tangit montes et fumigant (Psal. ciii).*

DE PRIMA DISSENSIONE ORTA INTER REGEM PATREM ET REGEM FILIUM.

Verum modico exacto tempore, quarto, ni fallor, quintove circiter anno a martyrio et a pœnitentia regis hac, inter regem patrem et regem filium suum, qui, ut supra in historia ostendimus, per regni episcopos in injuriam metropolitani sui tunc exsultans, rege patre sic volente, in regem unctus est, profana seditio et bellum nimis intestinum est exortum, adeo ut adversus regem patrem et sui fere quotquot, et etiam alieni, Francorum videlicet rex, in potentatu suo magno cum filio rege fœdus jungentes insurrexerint. Regis terræ et regna et nationes et populi tam sui, ut diximus, quam alieni, adversus solum regem patrem arma moverunt.

DE PRIMA PEREGRINATIONE REGIS AD MARTYREM ET CAUSA PEREGRINATIONIS.

Igitur rex pater quid faceret? quo se verteret? ad quos declinaret? Nusquam fides tuta, imo nulla, quia periit. Et foris pugnæ et intus timores. Quod igitur solum tunc supererat, humano deficiente, rex solum ad divinum consilium et auxilium se convertit. Audiens quippe in dies et certissime credens, mundo jam contestante et cum admiratione conclamante, virtutes, signa et prodigia quæ Cantuariæ fiebant per martyrem, de mutua inter ipsum et martyrem jam pridem gratia, sicut spero, non immemor, eo etiâ fiducialior quod de excessu suo in martyrem gauderet et speraret se pœnitentiam egisse, a Normannia exiit. In qua tamen tunc potissimum quasi totus erat fervor debacchantis rebellionis. A Normannia, inquam, exiit tunc, et illam, sicut et alias dominationes et principatus suos transmarinis, quasi in solius protegentis Dei et martyris sui manu relinquens omnia, confestim sola divinæ protectionis spe adversus hostes suos armatus transiit maria, et, omni occasione et dilatione postposita, Cantuariam venit.

QUALITER REX PEREGRINUS CANTUARIAM INTRAVERIT.

Et incredibiliter humiliatus et devotus, mox, an-

tequam civitatem intraret, ut ipsam vidit et metropolitanam ecclesiam in qua martyr requiescit, mox, inquam, se exinanivit, et potestas tanta paupertatis servi mox formam induit, nudis pedibus et toto etiam nudato corpore, præterquam vili quadam tunica super nudo amictus. Et pedes et nudus sic pelam in die et in omnium conspectu civitatem intravit. Et per vicos et plateas civitatis lateas, tanquam de plebis vilissimorum unus, abjecte sic incessit. Ecce David alter, qui tam dilecto filio suo quasi Absalone altero ob peccatum ipsum persequente, nudis plantis, sicut primus David civitatem exiit, et iste secundus ingreditur. Et ita in suspiriis et gemitibus, tot gentibus et nationibus tremebundus, ipse timens et tremens, martyris adiit sepulturam.

Ubi tota illa adventus sui die et nocte sequenti jenuus et pervigil ante martyrem pernoctavit. Ni fallor, nec enim dubito, sicut gemebundas et pizzante martyrem, quem adeo dilexerat et a quo tantam dilectus, orationes effundens, ejus, nec dubium, meritis, orationibus et patrocinis in tam arcto toto cordis affectu se commendans; quod mox rerum exitus demonstrabit. Et ibidem etiam coram martyris sepultura, quasi coram ipso martyre sancto illo et venerabili fratrum cœtu convocato, a singulis fratrum virgæ disciplinalis percussiones singulis velut quasdam secundas quadragenas apostolicas, imo regias, novas et sicut arbitror usque tunc ineditas accepit.

C QUOD REX CONSUETUDINES ILLAS MALAS QUI EISEN ET MARTYRI CAUSA FIERUNT ABDICAVIT.

Consuetudines verò illas in scriptum redactas, quæ inter martyrem et ipsum totius fuerant dissensionis materia, et postea in exilio confessionis et demum in morte martyris causa, rex tanquam vere pœnitens et justificatus jam abdicavit malas et iniquas, deletis sic pro martyris devotione per virtutem martyrii quod adversum nos erat, clerum dico, chirographo decreti quod erat contrarium nobis. De quo satis supra in historia. Bonas vero solum observandas sanxit in posterum. Quarum tamen abscatarum sic nonnullæ ab Ecclesia damnate per regnum observantur adhuc. Quod si rege sciens et approbante rex ipse viderit; Deus nolet. Hæc autem prima regis ad martyrem peregrinatio et coram martyre humiliatio sic est.

Ad te igitur, Domine, ad te faciem meam meo convertito, ad te oculos meos levo ut eructent labia mea hymnum. In tantum etenim jam plenus sum, quod ultra continere non possum quia laudis tue præconia annuntiem et enarrem mirabilia tua. Ego enim quia Paulum etiam plus quam de Saulo perfecisti. Eo quidem Saulo major, quo rex tantus et ad bonum et ad malum faciendum sit potentior. Et ecce quomodo quasi totius regis suæ sublimitatis oblitus humiliaverit se. Et quod accedit, imo quod facit cum jucunditate ex virtute miraculum, imo quod totum illustrat et jucundat tam profundum Dei iudicium, rex ille tantus ad illum sic convertitur.

revertitur et coram illo sic humiliatur, quem, ut supra in historia descripsimus, adeo in mundo humiliaverat, ut nec ipse nec sui in mundo inter homines quasi locum haberent, verum admiranda quadam vere Dei dexteræ mutatione, rex tam potens, omni nunc regali insigni rejecto, pedes et nudis plantis, totus etiam nudatus præterquam sola vilis tunica super nudo amictus, illum abjectus sic adorando adit, quem cum suis paulo ante denudavit et proscripsit, et quoad licuit perpetuavit exsillum. Illius nunc devote petit suffragia, suppliciter invocat merita, et humiliter quærit patrocinia, cui paulo ante oratio fuit interdicta, ne foret ab Ecclesia oratio ad Deum pro eo. Illius etiam rex infantium more gradiens nunc super manus et pedes, et sæpe et sæpius deosculatur nescio quem superpositum Thomæ tumulo lapillum, cujus paulo ante ore ad os pernegaverat osculum.

O quam admiranda in nostra ætate hac tanta rerum mutatio! Vere quam admiranda, Domine, sicut et terribilia et profunda, nihilominus et jucunda judicia tua! Tu vere omnipotens super omnia opera tua. Quantumcunque potuerit homo et enisus fuerit, tu tamen supervalebis. Et quidquid hominis fallax et vana cogitatio ordinans mentiatur sibi, totum ut æterna voluntas tua fiat, in contrariam vertit admirabilis magnificentia tua, Domine. Quod vidimus, quod audivimus, quod non sperabamus, hoc testamur nunc et scribimus. Gratia tibi, Omnipotens, quod et Patre meo et domino et confratribus meis ejusdem oneris comportatoribus jam a rebus humanis exemptis et in Christo quiescentibus, ego jam quasi solus superstes adhuc et exsillii nostri exitum et martyrii gloriam non solum merui videre, sed et scripto ad sæcula post futura transmittere. Unde et laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo quandiu fuero. Unde et Domini facta hæc, quæ gaudeus recolo, devote itero. O Domine, quam magnus es tu, et quam præclarus virtute et quem superare nemo potest! Quin potius juxta quod mulier triumphalis præconizat, montes per te a fundamentis movebuntur, cum aquis, et petrae sicut cera liquefuerint ante faciem tuam. Qui enim timent te, magni erunt apud te per omnia. Et ecce quia juxta quod præconizatum tunc, et nunc impletum cernimus, ut præconio præconium nostrum copuletur. Ecce enim regis cor quod vere scriptum quod in manu Dei sit; ecce, inquam, cor regis paulo ante sic pertinacissime obduratum, amaricatum et elevatum sic, quomodo nunc mollium, quomodo indulcoratum et humiliatum sit. Mons revera a fundamento suo motus et hoc cum aquis populorum multis circa martyris tumulum circumfluentibus et affluentibus toto die. Mons etiam hic nosier, hic rex noster, mons mobilior cæteris. Qui quoties a transmarinis in regnum revertitur, mox antequam alias divertat, ante alia regni negotia, mox martyris sui amici nunc et domini visitat sepulturam cum propriis aquis suis motis similiter. Populi quippe multi et

A nationes, quibus præest, et ipsius præcipue aulici præ cæteris mundi nationibus, si devotius nescio, Deus scit, sed hoc scio, quia martyris tanquam specialis patris et patroni sui tumulum frequentius adeunt. Benedicentes ergo laudemus Dominum pro regis nostri peregrinatione hac, pro conversione tam devota pro reversione tam grata et pro humiliatione tam gloriose abjecta. Laudemus, inquam, benedicentes quod cor filii conversum est ad patrem et cor patris ad filium, quod reversus est dilectus ad dilectum, quod elatus est humiliatus ad excelsum. Hymnum igitur iterum et iterum in isto citharæ nostræ melo resonemus Domino, hymnum novum resonemus Deo nostro. Hymnum, inquam, novum pro regis nostri hac peregrinatione prima, pro conversione nova, pro reversione tam jucunda et pro humiliatione tam insperata, et pro tam novo, tam glorioso et tam pleno per martyrium triumpho. Cujus tam triumphato quam triumphanti communis gloria est; cui vero eorum sit gloriosior nescio; unum scio quod triumphato fructuosior sit. Martyri quippe triumphanti video quod solum sit ad gloriam; sed regi triumphato video quidem quod sit ad gloriam et sperandum quod sit ad coronam, ut de corona transeat ad coronam, de corona regni terreni corruptibili ad cælestis regni coronam immarcescibilem: solum in eo quod cœperat perseveret. Et de hac quidem tam triumphati quam triumphantis nova gloria hymnum novum cantare hœnum quidem et jucundum. Eo certe tam bonum, tam jucundum, quod tam amplius, tam plenus sit triumphus hic, quod ipse utrique tam martyri videlicet quam regi sit communis; qui et martyri triumphanti gloriam et regi triumphato apud Dominum et homines et gloriam pariter parit et gratiam. De ipsis etiam inimicis suis eo quod sit triumphatus, sic continuo triumphaturus, ut finita peregrinatione hac mox docebitur.

ITERAT HIC SE PER HISTORIAM HANC PROSEQUI VERITATEM OMNI GRATIA ASSENTATIONE ET METU OMNI POSTPOSITO.

Nemo autem arbitretur, aut suspicetur nemo, quodam me assentationis velamento pro regis mei gratia vel favore, eo videlicet quod rex gentis meæ sit, ut supradiximus, et hic iterare non piget; aut pro martyris, eo quod pater et dominus meus sit et fuerit, laude exquisita, laxis aliquando linguæ habentis veritatis excedere metam; cum multi adhuc supervsint, qui ex tanta potestate sic triumphata tantam triumphantis gloriam et tantam triumphatæ potestatis, sicut descripsimus humiliationis gloriam pariter et gratiam, quam et viderunt, utpote cui et interfuerunt, ipsi contestentur. Nihil enim per totam martyris historiam, Deus scit, ut jam semel testatus sum et contestor nunc iterum, aut hominis metu de corpore veritatis mutilo aut adversus veritatem propter hominis gratiam amplifico, aut ut homini placeam assentatione veritatis seductrice interverto, aut propter popularis auræ flatum intersero vel

omitto. Sed ad gloriosam potestatem nostram nunc certe gloriosiore, imo quasi nunc primo gloriosam, cum sit gloriose sic triumphata, revertamur adhuc, ut tam gloriose, tam devotæ peregrinationis cœptum iter consummetur. De qua meli hujus non jam notula, sed potius nota, in cithara nostra quia dulcius et diutius resonavit, utpote victoriæ hujus tam celebris sicut triumphantis et triumphati communi gloriæ festive et solemniter *Alleluia* reversionis decantantes; reversionis, inquam, peregrini novi ad novum angelorum concivem, filii ad patrem et patris ad filium, et dilecti ad dilectum. Sed circa magnam hunc et insignem peregrinum nostrum immoremur paulisper adhuc; et exinde ex peregrinationis hujus humilitate et devotione quid cito post acciderit non tacendum.

QUALITER REX PEREGRINATIONE REVERTENS CANTUARIAM EXIIT.

Omnibus itaque in tanta, ut jam descripsimus, humilitate et devotione consummatis, rex jam vere rex et peregrinus tam devotus, in crastino post missam ante martyris sepulturam celebratam de martyre, maculatis sic pedibus ut humiliter coram martyre venerat, nec etiam refocillatus, in spe multa patrocini per martyrem in brevi sibi futuri recessit.

DE HOSTIBUS A REGE POST PEREGRINATIONEM SUAM CITO TRIUMPHATIS PER MARTYREM.

Et quod dictu mirum, et ad martyris gloriam et regis pœnitentialem devotionem commendandam non tacendum, spes regem non confudit, siquidem ipso eodem die, quod mundus novit et mihi etiam discipulo qui scripsi hæc rex ipse fateri dignatus est; ipso, inquam, die quo ante martyris sepulturam missam de martyre humiliter admodum et devote audierat, martyre affectuose salutato et quasi a martyre benigne licentiatus post recedens, erat autem Sabbatum; eodem, inquam, die, eadem etiam diei hora, qua missæ interfuerat incessanter martyris patrocina invocans, princeps Scottorum captus est. Magnus profecto princeps hic, et inter multos et magnos regis inimicos ipse tunc maximus aut de maximis. Et a militibus quibusdam et paucis et mediæ manus hominibus, qui inter regis fautores tunc paucos regi favebant adhuc, interceptus, tanquam gladio non extracto nec illato vulnere, sed sicut sine pugna et sine plaga captus est; sicut accepi, quodam casu fortuito sed nescio quo, ab exercitu suo grandi quem collegerat, parum deflexus, Altissimus quidem, in cuius ditione cuncta sunt posita, volente eum tradi sic.

Sed quid per singula? Post regis tam humilem, tam devotam supra descriptam peregrinationem, sensim in dies, nec longa mora, et cismarini et transmarini præsertim fideles sui, sed eo ipso jam infideles quo rebelles, in retiaculum quod ipsi domino suo regi tetenderant, ipsimet peccatores ceciderunt. Revera peccatores, domino suo et regi suo fidem non servantes: videntes autem alii cum rege

A tam subito Domini manum tam valida siluerunt universi: et ita supra mundi assertionem et spem, sicut ex insperato et subito; *siluit omnis terra in conspectu ejus* (*Malach. xi, 53*). Et factum est in pace regnum ejus Domino super iram inimicorum suorum sic nomen suam extendente. Et ita ut supra de die breviter tetigimus, rege orante et super inimicis suis exultando revera Sabbatum erat, Sabbatum revera temporis regi portendens auram in brevi futuræ sibi tranquillitatis et pacis, ut ita ex Sabbato sporaret Sabbatum ex Sabbato temporis Sabbatum quietis. Juxta quod Israeli in propheta Dominus pollicetur: *Et erit, inquit, mensis Sabbatum ex Sabbato* (*Isa. lxxvi*). Itaque relinquitur sabbatismus regi humiliato sic. Huic vero super inimicos suos recessum suum et pacem tantam et tam perfectam, eo plus miraculosam quo tam citam, omnium se animis obfirmatis adversus se, rex totam accipit Domino et glorioso martyri sancto ejus, cui certissime ascribenda.

B eo plus miraculosam quo tam citam, omnium se animis obfirmatis adversus se, rex totam accipit Domino et glorioso martyri sancto ejus, cui certissime ascribenda.

DE SOMNIO MARTYRI ADHUC EXSULI PROPHETICE OSTENSIO QUASI REBELLIONIS HUIUS ET PACIS PROPHECIA.

Hoc quippe, quod martyri adhuc exsuli super ista de qua jam locuti sumus rebellionem et post rebellionem pace tam cita accidit, propheticum quoddam somnium et vere propheticum, evidentissime probat, ipso domino meo tunc exsule, somnium illud mihi discipulo qui hæc scripsi ore proprio indicante sic: *«Aspiciebam, inquit, in visione noctis* (*Dan. vii*). Et ecce quia ego super montem valde exclusum eram et dominus rex deorsum in inferna. Et ecce quia subito universæ coeli volucres adversus regem convenerunt, ipsum cum unguibus suis et rostris in subito et cito alarum suarum quasi turbinis vehementis spiritu impetentes. Ibi omnis generis volucres, maxime quæ ex rapto vivunt: ibi aquilæ, ibi griphes, ibi alieti, ibi vultures; ibiervi, ibi accipitres, ibi lari, ibi herodii. Sed quid per singula? Singula mihi visa erant ibi volucrum genera in genere suo regem quotquot impetebant. Cujus vestimentis per volucrum ungues et rostro citissime paniculatim dilaceratis, rex mox subis camisæ tenui schemate vix opertus, quasi jam nudus volucris expositus est. Et jam tantum in modum turbinis vehementis volantium, et rostris et unguibus impetentium impetum sustinere non valens, hinc inde impellebatur. Et ipse sensim quod licuit regrediebatur et retrahabat se, ut vim impetus, etsi non declinaret omnino, extenuaret tantum. Erat autem a tergo regis non respicientis, quia nec conclusus sic respicere potuit; erat, inquam, terribilissimum præcipitium et profundissimum, a rege a tergo improvisum. Cui cum appropinquasset jam rex, sic retrahens se, et quoad poterat evitans impetentium vim, unus de alucis regis familiarissimis, de quo tanquam de se altero rex fidebat apertam quem et honoribus et divitiis inter regni primos rex illustraverat; hic, inquam, torvo torrior, etsi plus quam inhumanus, in volucrum accessit adjuturum.

carnisia, qua sola super nudo rex vix amictus erat, A regem spoliare violenter attentans, et cum volucrum impetu ipse pariter regem cœpit pellere in præcipitium. Rege vero jam ruituro, commota sunt pietatis exiniæ viscera mea super rege, qui in monte sedebam excelso ceruens hæc. Et pristinæ gratiæ et familiaritatis mutuæ inter regem et me recolens, etsi mihi modo offensum, non potui tamen in offensa hac miserationem meam continere; quin potius, sicut visum mihi, de montis tam excelsi vertice quo sedebam tam citus descendi, tanquam si in iclu oculi: periculo jam sic imminente et compassione multa quasi alas tribuentibus mihi et ad velocem me succursum impellentibus. Et sic quasi in momento regi astiti. Et mox framea longa et acutissima, nescio tamen quo casu in ea posita, in manu B mea refulsit. Qua velut subito et momentanee mihi visus sum universas illas cœli volucres dissipatas dispersisse, dissipasse et dispersas; et regem liberatum sic continuo insignibus suis regiis gloriose et decētissime indui, illum aulicum objurgans acerrime qui, ut diximus, in volucrum adjutorium sic transierat, addens regem ab ipso non meruisse hoc.

Hoc somnium verè futurum vaticinium dominus meus, ut diximus, in exsilio tunc viva voce mihi, qui jam scripsi hoc, retulit sic, et etiam aulici nomen indicavit. Pro quo aulico exire potest in proverbium, cum quivis complices habens male versatur contra domini fidem, ut de eo proverbialiter dicatur, et iste in volucrum adjutorium transiit. Verumtamen cæteris, quæ ad visionem hanc, non omissis, C aulicum tamen hunc in historia hac nominare præternitto, ne forte ejus, qui jam superstes non est, decretam universæ carnis viam ingressi, et præsentibus et post futuris sæculis nomen odiosius fieret, et ne etiam posteri ejus, qui non meruerunt, vel ex suspitione prodicionis nota ulla inurantur et paterni delicti confundantur opprobrio. Et quidem relato somnio dominus meus mihi loquens adhuc brevibus sic, quasi somnium interpretans, adjecit se in arcto aliquo regi subventurum adhuc; hac ipsa interpretatione tam brevi somnium vere propheticum indicans. Et ego, qui nunc scripsi, cum semel visionem hanc nacto loco et tempore domino regi, finita, ut diximus, rebellione, et pace sic desuper data, retulisset, rex ipsemet mox interpretatus est super ea rebellione, et super ejusdem rebellionis tam felici, tam glorioso et pacifico et vere miraculoso exitu, hujus visionis veritatem evidentissime completam iri, hujus relata visionis occasione adjiciens, qui super hoc loqui mihi dignatus est rex, quod et ego supra non tacui: « Et eodem, inquit, die, videlicet die Sabbati, eadem etiam hora diei, qua ante martyrem missam audiens devotius martyris patrocinia invocabam, a quibusdam militibus meis, et quidem paucis et etiam hominibus satis mediocribus his, princeps Scottorum, de maximis inimicis meis ipse maximorum unus, captus est ab his qui eum ceperunt, sicut die, ita et hora captionis ejus

sic notata. » Et ita rex ipse sic primo et per diem et per diei horam facti me edocuit et prædicavit miraculum. Quod ego quidem eo devotius quo certius huic melorum libello interserui. Et eo etiam jucundius quo in historiæ hujus pericope hac ipsum Augustum magistrum habui facti relatorem certissimum, et miraculi sicut testem et prædicatorem. Factus est enim nobis sic in mira Dei virtute de quondam Saulo nunc Paulus, ipsius potente Dei mutatione modo prædicator, cujus Paulo ante tantus fuerat persecutor. Unde et historiæ hujus pericopa hæc eo amplius inter cæteras illustrata quo ipso Augusto quondam tanto persecutore, nunc vero ad martyris gloriam magistro prædicatore edita est. Verumtamen cum rex dicti aulici, qui, ut prædicimus, in volucrum adjutorium transierat, nomen proprium sæpe et sæpius instanter sciscitaretur, quærens ipsum sibi designari ex nomine, ego tamen propter jam supradictas causas nominatim ipsum exprimere constanter renui.

Ut igitur redeamus ad priora, et singula discutiamus, videamus si non gloriose triumphata tanta potestas hæc, sic quidem triumphata quod humiliata, et sic humiliata quod triumphata. Quam bonus triumphus martyris qui sic humiliat, et quam bona regis humiliatio quæ de inimicis suis sic triumphat! Pœnitentialem humilitatem hanc regi nostro Deus in dies augeat, Deus perficiat et conservet ut in finem usque perseveret.

QUOD REGUM PŒNITENTIALIS PERSEVERANTIA RARA SIT ET DIFFICILIS.

Verumtamen in fugitiva vita hac laqueis et tentationibus et aversionibus plena, omni quidem carni sed regibus præsertim difficillimum in pœnitentiali humilitate permanere sic. Regibus certe præsertim difficillimum hoc, qui tot terrarum distracti curis, tot occupati causis, tot implicati negotiis vix est ut in cogitatu uno in proposito illo stare possint immobiles, mente divisa et dilacerata sic: utpote quos omnium mortalium premunt curæ, urgent causæ et querelæ sollicitant. Rex enim velut quidam humani generis curus est, idem ipse et auriga et jaculum. Omnes vehit, omnes regit, premit ipse omnes, idem ipse omnibus timor et stimulus. Omnes erigit, omnes ducit, et agitat ipse omnes. Et qui gloriatur, inquit, in jaculo stimulo boves agitat (Eccli. xxxviii). Et præter curas has et occupationes et implicamenta hæc quæ mentem dilacerant, dividunt et avertunt, extollit ipsam gloria mundialis. Et inter tot Cresi opes et Sardanapali delicias, in regum thalamis, in stratis hyacinthinis purpuratis et polimitis carnis suave nutritur illecebra, quam nec etiam curæ effugare possunt aut effugere. Ecce cura, ecce gloria, ecce illecebra, via hæc, quæ alta sine periculo stare non permittunt. Ecce onus, ecce honor, ecce honoris macula, carnis, ut diximus, illecebra, quæ honoris gloriæ insidiatur e latere, ut in eam maculam det, et velut per aliquam auram pestilentem violet, seu quasi per vile lutum contaminet ip-

sam et defœdet. Et ita alta nunquam sine periculo quæ semper præ nimia sui altitudine ruinam minantur. Et ipsis quasi in se ipsis ex ipsa sui altitudine nimia fractis nec stant diutius et quanto ab altiori ruunt gravius. Unde, et ut nostris sanctæ historiæ utamur exemplis, reges Israel, ni fallor, triginta sex quotquot mali. Pariter et reges Judæ viginti et unus, ni fallor, omnes, ut scriptum testatur, præter David Ezechiam et Josiam commiserunt peccatum. Nam, ut in ea mox subditur, reliquerunt legem potentes reges Judæ et contempserunt timorem Dei. Ecce quod certissimum est, de tot et tantis regibus et his et illis, qui aut cœperunt aut si cœperunt non perstiterunt. In regum profecto pœnitentia tam rara est perseverantia, tam difficilis. Quorum, ut de perseverantia taceam, etiam inchoata pœnitentia rara est et si forte est in ipsa rara est mora parva. Igitur, si in exemplaribus scripturæ nostræ regibus sic, quid de tanta qui fuerunt et sunt exemplatorum regum multitudine, quorum nec vita nec gesta nec in annalibus nec etiam in ullis indicibus sunt descripta? pro rege igitur nostro, in cujus manu tot nationum, tot et tantarum gentium et vita et pax est, orandum instantius, ut in quo eum sæpissime jam proxime descripsimus, stet in bono et proficendo quotidie convalescat in melius et demum, sicut tam gloriosam potestatem decet, in glorioso fine consummetur.

PRÆCEDENTIS MELI NOTULAS HIC BREVITER ITERAT UT ADJICIAT.

Et quoniam de ipso hic rege nostro sic gloriose triumphato meli nostri non tam jam notula quam proluxa nota, quo dulcius et delectabilius eo diutius protracta, in cithara nostra resonavit, consonantiam illam tam consonam, tam concordem visibilis palmæ triumphalis mortis imperatoris et visibilis palmæ triumphalis mortis militis, jam aliquantisper intermissam repetamus, intermissam dico, nisi quia quod interpositum est minime fuit intermissio sed potius cœptæ illi consonantiæ ad decorem adjectio. Unde et, ut adhuc addamus alia, quo visibilis palmæ triumphalis mortis imperatoris ad visibilem palmam triumphalis mortis militis prolixior et concordior consonantiæ cœptus hic melius audiatur, notulas illas, quas supra prolixius citharam nostram pulsantes resonavimus, resonemus adhuc, et sic quo dulcius eo melius, et quo brevius eo ad meli notulas distinguendum reclinandumve commodius, quasi sub uno spiritu et velut sub pausa una, sub quadam brevitate compendiosiori resonemus adhuc: ut ita sit succincta sic brevitatis, sicut ad innovandum et reparandum auditum melodia melodiæ et consonantia consonantiæ continue nullo intermisso, sed absque omni intervallo copulata: in primis igitur a primo nunc alius repetendum.

PRIMA NOTULA REPETITA.

Imperatoris visibilis palma mortis mors mortis

fuit ut præcinimus: similiter et palma mortis militis, ut ostendimus.

Imperatoris visibilis palma mortis mortuus sensitavit: similiter et palma mortis militis, et hoc docuimus.

Imperatoris visibilis palma mortis sales mundi: similiter et militis salus Ecclesiæ, quod et supra jam dictum quotidie experimur et cernimus.

Imperatoris visibilis palma mortis victos edmā ab inferis: similiter et mortis militis, et hoc præbavimus.

Imperatoris visibilis palma mortis crucifera suos milites salvavit: sicut a multis creditur: similiter et mortis militis milites suos carnicos, quod universi qui viderunt contestantur, et hoc præmisimus.

Imperatoris visibilis palma mortis principatus et potestates exspoliavit: similiter et mortis militis, quod et præstendimus.

Imperatoris visibilis palma mortis principatus et potestates triumphavit in semetipso: similiter et mortis militis, quod et supra non tacuimus.

Imperatoris visibilis palma mortis confidenter traduxit suos principatus et potestates triumphatis sic similiter: et mortis militis, et hoc prædictum.

Imperatoris visibilis palma mortis delevit quod adversum nos erat chirographum decreti, quod era contrarium nobis: similiter et mortis militis chirographum quod erat nobis, clero dico, contrarium: et hoc præmisimus.

Imperatoris visibilis palma mortis illud decreti chirographum de medio tollens affixit cruci: similiter et mortis militis affixit illud capiti ut tolleretur illud capite toto exposito et glacerato toto.

Imperatoris visibilis palma mortis sicut aeris et potestates terrenas debellavit: similiter et mortis militis sicut aeris et terrenas, quod et jam proxime fide oculata evidentissime ostensum excidisse non arbitror.

Imperatoris visibilis palma mortis in brevi omnia ad se traxit: similiter et mortis militis citissime ad se mundum convertit: et hoc inter cætera non tacuimus.

Imperatoris visibilis palma mortis est omnis potestas ei in caelo et in terra data: similiter et militis magna claret potestas data sicut hic et ibi: hoc solum supra tacitum hic superaddimus.

INTERSERIT HIC ADDENDO DE VEXILLO CRUCIS ET DE VEXILLO VASIS, QUOD GESTANT PEREGRINI MILITIS Sicut illud crucis peregrini imperatoris.

Sed istis quas jam audivimus meli hujus imperatoris et militis notulis novas quasdam adjectives adhuc quibus ablato fastidio et reparato auditu renovetur auditus.

Imperatoris igitur visibilis palma triumphalis mortis vexillum est crucis quod etiam vite suæ in carne signum est et imago: similiter et triumphalis

lis mortis militis vexillum est vas aquæ et sanguinis, et idem ipsum etiam vitæ suæ in carne hac signum et imago pariter: quod et qualiter hoc ut audiamus dulcius in hac quasi ultima meli istius notula cithara nostra nunc pulsanda est, sicut attentius et morosius.

PRIMO DE CRUCIS MYSTERIO QUOD PEREGRINI
IMPERATORIS PALAM GESTANT.

Et prius quidem qualiter crucis vexillum imperatoris vitæ in carne imago sit et signum et idem triumphalis mortis suæ vexillum, prout mihi præcentor ipse noster imperator vocem et vocis mentem ministraverit, decantandum. Et idem ipse imperator, sicut virtutum et omnium scientiarum Dominus, ipsius crucis suæ clavis propositum nunc nobis crucis suæ mysterium reseret. Deinde de vexillo vasis aquæ et sanguinis, qualiter imperatoris instar vitæ militis in carne hac ipsum imago sit et signum, et idem triumphalis mortis suæ vexillum succinendum, prout idem ipse imperator verbum Dei vocem ministrabit et verba.

Ut igitur primo de Dominicæ crucis vexillo, qualiter videlicet ipsum imperatoris vitæ signum sit et imago, audiamus, ecce quia crucis quatuor sunt dimensiones. Lata est et longa, sublimis est et profunda. Harum quatuor dimensionum imperatoris fuit in carne vita quasi vita ejus quadrata, videlicet in charitate latissima, in perseverantia longissima, in contemplatione sublimissima et in Dei timore seu reverentia profundissima. Imperator siquidem in vita sua Deum præ omnibus reveritus est. Unde et magister exauditum eum docet pro sua reverentia, loquens de eo sic: *Qui, inquit, in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum qui potuit salvum illum a morte facere cum clamore valido et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia (Hebr. v).* Ecce imperatoris vita instar crucis, quatuor habens dimensiones et quasi quadrata seu quadripartita vita hæc. Et ita evidentissime quatuor dimensiones crucis sunt in vita crucifixi, imperatoris. Unde, ni fallor, non immerito crucis vexillum vitæ imperatoris vere dicitur et expressive est et imago et signum. Pariter et idem crucis vexillum sive crux eadem vexillaris imperatoris in carne mortem indicat triumphalem. Talein quippe vitam quam crucis instar quatuor dimensionum fecimus, tanquam quadratam seu quadripartitam mors sine dubio sequitur triumphalis. Et ita evidenter una et eadem crux vitæ imperatoris in carne est imago et signum et eadem triumphalis mortis suæ vexillum. Et ut adhuc addamus his quod fuit crux ipsi imperatori Christo, hoc ipsa eadem est commilitonibus suis Christianis, vitæ videlicet ipsorum in carne hac, quatuor habentis dimensiones, imago prius et signum, et postea mortis triumphalis vexillum, quæ profecto triumphalis mors vitam instar crucis quatuor dimensiones habentem semper sequitur. Et hæc sunt in spirituali vita Christiani commilitonis imperatoris Christi

A quatuor ille spirituales Dominicæ crucis dimensiones ad quas Magister hortatur discipulos: *In charitate, inquit, radicati et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo et sublimitas et profundum (Ephes. III).* Quorum certe dimensionum, si in vita commilitonis Christi una defuerit, jam mors triumphalis non erit. Ad cuius triumphum denotandum ante fidelium defunctorum corpora præcedit crucis vexillum triumphale, ut partes adversæ per vitam instar crucis velut quadratam quasi per crucis signum triumphatæ sic mox fugiant crucis vexillum triumphale cernentes. Juxta illud: *« Ecce, inquit, crux Domini, fugite partes adversæ, »* et ita crux, quæ vitæ commilitonum Christi prius fuerat signum, postea in morte erigitur quasi mortis ipsius triumphalis vexillum, ex vita Christiani, cuius ipsa erux ante fuerat signum, mortem triumphalem subsequens demonstrans.

ADAPTARE INCIPIT MYSTICE SIGNUM MILITIS SIGNO
IMPERATORIS.

Ni fallor, quod de crucis signo vexillove proposuimus, et in imperatore et etiam in imperatoris quovis commilitone jam liquet. Restat ut juxta promissum nostrum doceamus qualiter imperatoris instar [de hoc vase alibi] vas aquæ et sanguinis vitæ militis sit imago et signum et idem triumphalis mortis suæ vexillum; simile nunc docturi de militis vase et milite quod supra docuimus de imperatore et imperatoris cruce. Verum in primis, ne cui in dubium veniat quod sit istud vas quod aquæ et sanguinis, semel jam et nunc iterum nomino, de quo deinceps quasi in ultima meli istius notula decantandum, hoc profecto vas est quod absque omni concione celebrata, non congregatione coadunata, nec etiam conventiculo, nullo promulgato edicto, nec ullo etiam arctatus præcepto, sed solo nec dubium Spiritus sancti instinctu mundus, sicut unanimiter et communiter ad martyris gloriam et in peregrinationis suæ signum quasi se insignivit. Hoc videlicet est vas illud plumbeum gestatorium, quo specialiter beati martyris peregrini se signant. In quo aqua continetur et sanguis, aqua videlicet ex tactu sanguinis sanctificata per sanguinem. Hoc, inquam, vas est, non quidem hominum vanum commentitium, neque ab homine neque per hominem, sed, sicut qui interius vident verius judicant, solo veritatis, non vanitatis spiritu commendatum hominibus. Quo sicut communiter, ut videmus et unanimiter afflati universi bajulant hoc gestatorium vas quo se glorioso martyri devote obnoxios et se speciales ipsius servos peregrinos visibili signo contestantur. Hoc igitur est vas peregrinationis, vas illud videlicet aquæ et sanguinis, quod supra nominando tetigimus, et de quo deinceps sermo noster texetur, ut hoc vas militis vitæ signum et mortis vexillum aptemus militi, juxta quod supra crucis signum et vexillum aptavimus imperatori. Utinam imperator etiam nunc clavis suæ crucis

aperire nobis dignetur, et hoc vas ad laudem et gloriam militis sui et martyris, ut ita signo et vexillo imperatoris in huius vasis apertione consonet et concordet signum et vexillum sui militis. Dicam igitur de vase hoc, non quidem vase pastoris stulti, sed vere boni; dicam, inquam, quod sentio, et in Domino confido quod non de meo ipso mihi servo suo de suo quantum sibi placuerit multo magis melius revelante.

DE VASIS MYSTERIO QUOD MARTYRIS PEREGRINI
GESTANT.

Vide igitur et attende, quia in isto vasis signo tria sunt, sicut supra in crucis signo quatuor distinximus. Sed in hoc signo tria plumbum videlicet aqua et sanguis, quia aqua tactu sanguinis sanctificata in sanguine. Tria hæc, tria mystica, in plumbo quippe gravitas, in aqua puritas, in sanguine vero mortis virtus et forma per martyrium. In plumbo itaque vetustas, in aqua novitas, in sanguine vero martyrii fortitudo exprimitur. Ecce vetus homo et gravis, ecce novus homo et purus, ecce martyr fortis et strenuus. Et hæc sunt, sicut ex historiæ præcedentibus aperte liquet, tres viri vitæ, tres videlicet ipsius vivendi modi in vita carnis hæc. Primus vitæ modus, quasi primus homo vetus in aula; secundus vitæ modus quasi secundus homo novus in Ecclesia; tertius vero vitæ modus iam quasi tertius homo fortis in palæstra. Cujus tertii hominis fortitudo non solum tunc cœpit, quo exiguo illo tempore quod supra descripsimus animam suam exposuit, sed potius ex quo ad exponendum paratus fuit. Ecce viri vitæ tres. Inter quas vita vetus gravis et plumbea sicut prægravat et præponitur cæteris. *Prius siquidem*, ut ait Magister, *non quod spirituale est sed quod animale, deinde quod spirituale est* (I Cor. xv). Et vere deinde quod spirituale. Subsequitur quippe mox homo spiritualis, homo novus, aquis videlicet lota vita munda exuta vetustate nova expedita plumbea iniquitatis gravitate deposita. Quæ profecto iniquitas merito in propheta super plumbum talenti sedere legitur. Deinde vero novo homine sensim in dies proficiente, transit in virum perfectum, occurrens in mensuram ætatis plenitudinis Christi iam plenæ ætatis et perfecti roboris. Sicut imperator Christus et quivis miles Christianus ita ut in acie imperatoris Christi etiam usque ad sanguinem resistat, si ut interdum solet accidere expediat sic.

Hæc sunt itaque tres viri vitæ per has ordinate et gradatim quasi de virtute ad virtutem, de vita ad vitam ascendentis. Quarum, sicut ex jam dictis, ni fallor, evidenter liquet, gestatorium peregrinationis vas, de quo nunc totus sermo est, imago et signum evidentissimum est. Solum in vase hoc intueri velis plumbum, aquam et sanguinem, tria hæc. Vas itaque hoc cum per tria hæc triplicis vitæ militis sit imago et signum nihilominus crucis instar idem ipsum triumphalis mortis militis est vexillum. Quam

etiam mortem triumphalem ipsius vexillaris vasæ celatna exterior mundo palam præconizat. In qua scriptum est: *Mortui resurgent, leprosi mundantur* (Luc. vii). Ut quisque quotidie in ea legat, videat, invocet et laudet tantum ecclesiasticæ libertatis assertorem.

Et adhuc, ut inter vexillum imperatoris et vexillum militis similitudo monstratur expressior, qua et meli hujus hæc notula auditui dulcior et consonantior sit quod vas istud est Christi militi, hoc est idem ipsum contubernalibus et commilitonibus suis Christianis, vitæ videlicet ipsorum tripertitæ, ut supra distinximus, signem et postea mortis ipsorum triumphalis vexillum. Quam profecto vitam tripertitam, quemadmodum et supra de quadrata seu quadripertita diximus, cum de crucis mysterio ageretur mors subsequitur triumphalis, ut quod nunc videmus in Christi milite, sperent hoc ipsum commilitones Christi et desiderent. Hanc quippe nec dubium tripertitam vitam cum triumpho mors sequitur: ita quod sine tripertita hæc, sicut et supra de crucis quadripertita ostendimus, nemo imperatoris militum qui cum tripudio moriatur aut triumpho. Ecce enim quia primo vita plumbea, vita onerosa et gravis, sine qua nec unius diei infans. Quin potius ex sola hæc incipit. In qua etiam si aquis nostris non lotus moriatur, non triumphans sed potius triumphatus moritur, in partes cedens adversas. Ita post plumbum nostrum aqua nostra quam necessaria. Lotus vero jam aqua et mundatus omni vigilantia, necesse ut circumspiciat se, ne in nocte ambulans offendat, eadat et luto quod sub pedibus maculetur in cam. Unde et oportet et expedit sic, ut in imperatoris sui acie fortiter stet nec cadens, nec cedens, sed usque ad sanguinem resistens, si forte necesse sit. Ecce post plumbum nostrum et aquam nostram, tertio nunc sanguis noster. Et ita quæ vas nostrum signum militis vexillare in se continet quotquot militibus contubernalibus qui post pugnam in fine palmam quærunt, necessaria tria hæc, plumbum videlicet, aqua et sanguis. Nec murmuret quis si etiam plumbum nostrum nobis necessarium dixerim. Tante quippe gloriosius et quidem melius, commodius, si plumbum nostrum in argentum vertatur, aut si ipso expurgato omnino, solum purum argentum examinatum refulgeat, minime alias in magni regis thesauro reponi dignum. Tria igitur nobis necessaria hæc, tam plumbum videlicet quam aqua et sanguis, quæ etiam duo tantum profecto usum non haberent si plumbi omnino fuissent expertes. Nunc vero manent nobis tria hæc; et commode quidem inter tria hæc plumbum, quia non nisi per plumbum emundatur argentum. Inter quæ, si quis neomartyris nostri instar ordinate et gradatim, ut de vita ad vitam transeat, caute et virtuose incesserit triumphale vas nostri militis quod ipse habet triplicis vitæ suæ signum certissime rehabebit, et ipse idem ipsum vas; sed spirituale triumphalis mortis suæ vexillum, ut ei de mundo victoriosè subit

pro plumbo suo quo bene usus pro aqua sua, qua mundo lotus et pro sanguine suo, quo in pugna probatus quod triumphale vas militis in figura prædicat ipse apud Deum et apud homines simile ex re ipsa et in ipsa consequatur præconium.

Jam ex parte audivimus conformitatem ut nihil visum sic multam signi ad signum vexilli ad vexillum, signi et vexilli crucis imperatoris ad signum et vexillum vasis militis.

QUOD MYSTICUM SIT SIGNUM ET VEXILLUM MILITIS
SICUT ET IMPERATORIS MONSTRAT.

Nemo autem secum judicet aut cogitet intra se hæc in morte et post mortem militis actitata et ut ipsius meritis scientiarum Dominus revelare dignatur, a nobis scribantur sic, quæ et tam celebriter veneratur Ecclesia et tam communiter adorat mundus, aut fortuito accidisse sic aut humani sensus commento excogitata hæc, et vane et frivole calamo nostro sic exarata. Potius cæcæ mentis qui sic judicat aut cogitat a propheta invitatus veniat et videat opera Domini, prodigia quæ posuit super terram; et sic non judicet aut cogitet nec submurmuret, sed clare et aperte cantet in viis Domini quam magna est gloria ejus confiteatur Domino et notas faciat in populis adinventiones ejus. Nam juxta sapientis testimonium nihil sine causa factum etiam facti mundus ignoret mysterium. *Nec enim, ut ait ipsa, inveniet homo opus quod operatus est Deus ab initio usque ad finem (Eccl. iii).* Verumtamen a propheta invitati veniant huc et videant in his quæ in militis triumphali morte et post mortem acciderunt non casum fortuitum nec vanum vanorum filiorum hominum in his fuisse commentum, sed potius illud et illius consilium, sine quo nec etiam de arbore cadit folium. Si igitur absque consilio hoc nec folium cadit de arbore, nunquid sine hoc quidquam geritur in Christi corpore? Alioquin ipsum Altissimi consilium quod Christus est curans de arborum foliis proprii corporis sui curam negligeret. Unde et certissima credendum sicut in passione Christi capitis absque causa mysterii nihil gestum ita, nec in toto ipsius corpore triumphalem mortem sicut et ipse tolerante nec quidquam sine aliqua mysterii causa geri. Inter corporis tamen hujus membra, prout dignum et justum fuerit, in aliis plus in aliis minus. Ita ut Christus integer, caput videlicet cum membris, totus mysticus sit, etsi nos ut vani filii hominum et insulsi ignoremus mysterium. Unde et ut ad propositum redeam, inter cætera his certe potissimum quæ in morte et post militis nostri mortem tam triumphalem quæ universus Ecclesiarum orbis tam grate, tam devote et tam pie amplectatur, eo quidem operosius intendo, quo certissime credam tanto athletæ et viro tam triumphali, sive in morte sive post mortem, absque aliqua causa mysterii etsi abdita nec unum iota accidisse, hoc sentiens de milite quod et de imperatore. De cujus in mundo conversatione, quam totam mysticam arbitror ut sileam nunc, præsertim

A quidquid in ipsius passione, resurrectione etiam vel ascensione a se homine vel alio in tempore qualicumque seu loco gestum est, scio quidem gestum, sed et credo aliud significare gerendum. Gesta quippe quasi gravida hæc, sicut corpus extra interiorius habentia spiritum qui vivificat. Totum quippe hic sicut mirificum et mysterium et mysterium admirabile: adeo etiam quod et loca ipsa et tempora mystica. Sicut ipse imperator non solum homo totus mysticus, sed et ipse verbum et patris sui et omnis creaturæ mysterium est. Quia si consilium, et mysterium. His igitur potissimum quæ sive in morte sive post mortem militis acciderunt, eo libentius intendo et operosius, quo in eis scio hoc quod quæro latere mysterium thesaurum fodientis instar qui ibi libentissime et totis viribus suis fodit ubi certissime thesaurum novit absconditum. Unde et quia mihi pro minimo est ut domini mei neomartyris opus hoc ab homine aut ab humano die judicetur, solum illum in hoc opere quæro habere factorem, quo intolerabili ardore animi inflammatus operis hujus habui præceptorem, et illum pariter aut per se aut per suos eruditiores me consituo correctorem. Sed ad notulam de signis et vexillis imperatoris et militis inchoatam concordius adhuc terminandam redeamus.

igitur ut præcecinimus in vase militis triumphali tria sunt. Et hæc quidem tria sunt quæ in terra militi testimonium dant. Plumbum videlicet, aqua et sanguis. Ita quidem tria militi sicut et tria imperatori.

15 NOTULA.

Imperatori quippe tres sunt qui testimonium dant in terra: spiritus, sanguis et aqua. Similiter et tres militi: plumbum sanguis et aqua. Et vere imperatoris tres testes in terra. In ipso etiam crucis signo vexillari cum adhuc in cruce ipsa penderet ipse, tres ipsius testes hi. Siquidem de ipsius latere lanceato in cruce sua pendens adhuc continuo exivit sanguis et aqua. Qui prius sicut clamans voce alta, sic et in potestate magna emittens spiritum, ait: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum (Luc. xxiii)*. Ecce in terra et in ipso etiam crucis patibulo imperatore in ipso pendente adhuc admirandi tres testes hi, spiritus aqua et sanguis. Et inter cæteros testes et præ cæteris, quorum tamen unum fuit consonum et concors testimonium, sed præ cæteris, inquam, spiritus sicut clamose, sic et potestative emissus, sic traditus, sic in Patris sui manibus commendatus testificatur quam imperator Christus est veritas. Sed longe secus hic in milite quam in imperatore. Unde et melius hic inter imperatorem et militem hucusque tam consonans, tam concordans solum in hac notula discordare videtur plurimum. Siquidem primus testium militis plumbum videlicet testificatur quod imperatoris miles hic fuerit vanitas cum e diverso imperatoris primus testium, spiritus scilicet testificetur pro imperatore quod ipse sit veritas. Longe diversa imo penitus adversa testimonia hæc.

Quantum distat Oriens ab Occidente, veritas a vanitate, Deus ab homine, imperator Christus a Christiano milite. Verumtamen veritas excussit vanitatem et sic imperator suum liberavit militem. Et liberatus sic et aquæ mundantis se habens testimonium et præter hoc per certius adhuc et evidentius testimonium sanguinis obtinuit per sententiam gloriam sui imperatoris. In ore quippe duorum, ne dicam trium, cum tamen hic tres sint, nisi quia, ut ostendimus inter tres, primus duobus non consonat, in ore, inquam, duorum stat omnis sententiæ verbum.

Sed adjiciamus adhuc quo signum signo, vexillum vexillo, adhuc monstretur conformius, ut de signis his et vexillis meli nostri notula quo concordius eo dulcius resonet. Vexillum imperatoris, non in angulo, non sub tecto, sed palam mundo ostenditur. Et a Hierosolymipetis crucis signum aut coram gestatur in pectore aut in humero utrumque congruit.

QUARE CRUX GESTETUR IN PECTORE.

In pectore quidem, ut quisquis habeas quid pectoris incessanter recolat memoriam Dominicæ passionis. Sagaciter etiam attendat quatuor dimensiones habentem imperatoris vitam, cujus crux est signum pariter et triumphalis mortis suæ exitum, cujus ipsa eadem est vexillum, ut ita vitæ quatuor habenti dimensiones se conformet et ex ipsa post ipsam similiter mortem triumphalem speret.

QUARE CRUX AFFIGATUR HUMERO.

Quod etiam crucis signum affigitur humero congruit pariter et causa in evidenti est. Nam juxta prophetam: *Factus est principatus ejus super humerum ejus (Isa. ix)*, ipso videlicet imperatore cum ad locum passionis duceretur super humeros suos crucem suam in qua triumphando principatum acquisivit bajulante. Debet quippe quisque humeros suos crucis supponere oneri, qui imperatoris quærit se conformare passioni et communicare honori. *Quia, ut docet Magister, si compatimur et conregnabimus (II Tim. ii)*. Itaque tum pro exemplo facti, tum pro causa mysterii humero interdum hoc crucis signum affigitur.

QUARE CRUCIS SIGNUM ANTE FACIEM ROMANI PONTIFICIS SIMILITER ET METROPOLITANORUM GESTETUR SEMPER RECTUM.

Interdum etiam signum hoc non quidem in pectore, non in humero, sed palam ante faciem erigitur. Quod et Romanus pontifex quasi imperator, utpote qui in terris imperatoris vices gerit, tanquam imperialis majestatis suæ vexillum quocunque pergat semper erigit ante se. Et nonnulli pariter quarumdam ecclesiarum principes, metropolitani scilicet quasi contubernales imperatoris milites ante faciem suam erectum sic semper bajulant: ipsis Ecclesiarum principibus potioribus signum illud erigentibus sic, sicut imperatoris vitæ signum, ita ipsis et mortis ejus triumphalis vexillum. Et totum ob id ut præsertim ipse qui imperatoris a mundo sublato primatum quasi primogeniti filii inter alios hæreditate possident et vices in terra gerunt; ipsi, inquam, præsertim

A sicut ipse pater eorum imperator vixit et ipsi vivant; et sicut ipse in carne adhuc dimicavit, et ipsi dimicent, ut postea sicut ipse et ipsi triumphent. Et hoc profecto imperatoris crucis signum et vexillum miles hic noster cum adhuc in terris imperatoris sui vices gereret, et prælia dimicaret, ut supra in historia ostendimus, apud Northamptone pugnaturus ad bestias; hoc, inquam, signum contra partes erexit adversus principatus et potestates in hoc imperatoris sui vexillo tunc triumphans. Ita ut illud antiquum prophetarum de imperatore post imperatorem similiter completum sit, et in milite facto similiter principatu imperatoris super humerum militis. Ecce miles tunc, quod supra in historia relatam hic iter, crucem Christi, sicut et ipse Christus, in propria persona visibiliter bajulavit, principatu crucis facti sic communi sicut imperatori et militi; milite quidem tunc in hoc principatus et potestates triumphante sicut et imperator triumphaverat. Unde et, ut hoc breviter interseram hic, nec in hoc falli me arbitror, eo certe quod miles in terra erexit ex multa fiducia imperatoris in pugna ipsius imperatoris vexillum crucis in præsidium et imperator nunc in terra donat militi vexillum simile suo proprio, vexillum videlicet prædescripti vasis simile, ut jam ostendimus, vexillo crucis et totum hoc in præconium militis. Sed quid? ut ad superiora redeam, hoc crucis signum, sive in humero, sive in pectore, sive coram gestetur in facie, palam semper homini generis exterioribus oculis præponitur, ut vitam quadripertitam, cujus ipsa signum est, et mortem triumphalem, cujus ipsa eadem est vexillum, bene jugitur interioribus mentis suæ oculis contemplantur imitetur.

QUARE VEXILLARE VAS MILITIS SICUT ET VEXILLUM IMPERATORIS PALAM GESTETUR ET IN PECTORE.

Videmus jam cur et quomodo crucis imperatoris signum et vexillum mundo palam semper ostendatur. Similiter et vasis signum et vexillum militis mundo palam semper proponitur, et non in angulo, non sub tecto absconditum nec a tergo, sed coram et in facie gestatur in pectore. In quo tanta est consonantia signi ad signum, vexilli ad vexillum, ut hoc ipsum sub eisdem etiam pene dictionibus aptando sic possumus dicere de signo et vexillo militis, quod jam diximus de signo et vexillo imperatoris; quod militis signum et vexillum, sicut de imperatoris diximus, ideo gestatur in pectore, ut quisquis habens quid pectoris recolat jugiter memoriam passionis militis. Sapienter etiam inspiciat primo et attendat tripartitam quam supra distinximus vitam militis, cujus vexillare vas est signum et deinde triumphalis mortis ipsius exitum, cujus idem est vexillum. Ut ita quisquis vitæ hujus tripartitæ militis vigilans æmulator fuerit, ex ipsa post ipsam mortem similiter triumphalem præstoletur, Domino, et videri poterit, hoc præcipiente de duobus his signis et vexillis imperatoris et militis; quod et de verbis ipsius legis: *Ponite, inquit, hæc verba mea in cordibus et in auribus*

mis vestris et suspendite in signo in manibus et inter oculos vestros collocare; quando sederis in domo tua et ambulaveris in via, et accubueris atque surrexeris, scribes ea super postes et januas domus tuæ (Deut. xi). Similiter et alibi in lege et ob idem præcepit Dominus, ut fimbriæ per palliorum angulos fierent, in quibus vittæ hyacinthiæ ponerentur, quas cum viderent filii Israel, recordarentur mandatorum Domini. Unde et Pharisæi legis præ cæteris æmulatores in pitaciis scribebant Decalogum ut illum semper quasi ante oculos haberent appensum. Sed ad signa nostra et vexilla redeamus.

Ecce enim Imperatoris et militis signorum consonantia quasi in una pugna. Ecce vexillorum conjunctio quasi in una palma, unde et in multis ecclesiis sæpe videri potest conjunctio hæc, vas videlicet cum cruce et circa crucem et itidem crux crucifixi imperatoris conjunctim cum vase decalvati pro imperatore militis. Imperatore inter se et militem suum in signis suis et vexillis, etsi per nescientes quid operentur operante mysterium.

O cum video in ecclesia signa et vexilla conjuncta sic quanti se mihi mox gaudii claritas ingerit per omnes fenestras meas mox intrans ex solo visu! cum video, inquam, præ cæterorum, qui in exercitu Domini Sabaoth militaverunt, triumphantium hujus militis domini mei signum et vexillum cum imperatoris familiaribus sic conjunctum. Et revera imperatoris et militis in via et vita hac conformiter viventium, et jam in morte conformiter triumphantium, conformem nunc eorum in patria conjunctionem, imo quod eo verius quo expressius unitatem nunc quasi indivisam indicat signorum et vexillorum ipsorum in Ecclesia conjunctio hæc. In superioribus quippe quid agatur invisibiliter nobis in hac lacrymarum valle inferiora hæc indicant. Juxta quod ait supermundanus illi et vore insignis theologus, quam pulchre divina et celestia etiam per dissimilia symbola manifestari. Et vere manifestantur, etsi pauci sint qui veniant et videant opera Domini quæ posuit prodigia super terram. O quoties cum adhuc in carne militaret imperatoris miles hic Dominus meus ea ipsi ore ad os prædixi de ipso eventura, quæ nunc de ipso cerno completa, si tamen, ut adjiciebam, ipsi loquens imperatoris sui prælia fortiter, viriliter et constanter dimicaret! O quoties imperatoris crucis signum et vexillum, quod ut metropolitanæ illius ecclesiæ mos est semper ante ipsum erigebatur, quod et tam assidue corporaliter cernebat! ego tamen nacto loco et tempore etiam mentis suæ oculis ingerere non desistebam, discipulus magistrum erudiens quale et quare signum crucis esset hoc et vexillum; et quare sic et in via et in ecclesia non a tergo quidem, nec in humero, seu etiam in pectore, sed quod majus, semper ante faciem suam portaretur erectum; semper Deus scit, instanter exhortans ut ipsa potissimum operum virtute recoleret signum illud imperatoris sui et vexillum, quod ita quasi opportune et importune negotiis suis, curis, causis

et consiliis tota die se ingerebat. O quoties cum verum ad fortia animarem sic, hanc etsi non tantam pollicebar ipsi gloriam, quam nunc video, imo quam et mundus videt et exhibet, et etiam lapis clamat de pariete! Unde, ut verum fatear, sub sole gaudium mihi majus non est, sed nec tantum. Non modicam apud Altissimum fiduciam habens per tantum patrem hunc et patronum, per quem et pro quo gaudium meum diatim crescit. Ita ut secundum eam quæ præcessit multitudinem dolorum meorum consolationes hodie multiplices lætificent animam meam. Crescente quippe in dies viri gloria, et ipse mihi gaudium in dies auget. Quo mihi orphano derelicto, et confratribus meis quondam passionis sociis a mundo jam sublatus consolatur et lætificat animam meam; ut caute quotidie in misera mea peregrinatione hac quam magna est gloria ejus. Verumtamen, ut paulo ante præmissa repetam, quo jam proxime diximus me peccatorem homunculum tam citum, tam expeditum Christi athletam, dum adhuc certaret inter nos, animasse ad fortia quod, inquam, dixi, sic nemo arbitretur ob id dictum quasi multum necesse tam citum, tam strenuum præsentis hujus vite et vitæ cursorem aliquibus sermonum stimulis urgere ad cursum, vel etiam movere ad currendum, utpote ex quo semel cœpit spiritus semper ferventissimum. Non, inquam, opus sermonum stimulis urgere ad cursum quemadmodum nec opus balsamum unguentis delinire aut solem facibus adjuvare aut aquilæ ad visam et concupitam prædam aptare pennas. Attamen interdum loquebar ego, quasi mulier loquax nens in domo, sed ipse operabatur. Verum ad signa nostra revertamur.

DECURRIT BREVITER QUÆ DE SIGNORUM CONFORMITATE PROLIXIUS DICTA SUNT NOVA QUÆDAM ADJICIENS.

Et quoniam præsentis meli nostri ultimæ de signis et vexillis notulæ adeo jam productæ finem desiderant, ne juxta quod vulgo dicitur etiam amœna cantica vertantur in tædium, quod supra nos fecisse meminimus de aliis et de alterius modi ejusdem istius meli notulis, similiter faciamus et nunc. Videlicet ut notulæ hæc de conformitate vexillarium signorum imperatoris et militis quas ob causam sparsim confuse et ordinate minus in cithara nostra resonavimus, deinceps breviter continue et ordinate absque mora et sine pausa, quæ in psalterio quidem interponi solet, sed in cithara minime, siquidem contra musicæ artis legem hoc; notulas, inquam, illas breviter continue et ordinate resonemus. Ut quo brevior, eo gratior, et quo distinctior, eo clarior et concordior, harum de vexillaribus signis notularum in auditu auris pateat harmonia. Et quo reparato auditore innovetur auditus illis, quas jam præmissimus novas aliquas notulas de vexillis his adjiciamus adhuc. Quot et similiter supra jam in aliis præsentis hujus meli notulis nos fecisse meminimus. Igitur ut compendiarie repetamus a primo.

14 NOTULA.

Imperatoris itaque vexillum vexillorum omnium primum et præcipuum et signum pariter est et vexillum. Similiter et vexillum militis rei consimilis signum pariter et vexillum. Et hoc prolixius præostensum nunc pertranseo.

HÆC EST QUASI PARS NOTULÆ PRÆCEDENTIS.

Imperatoris vexillum primum signum crucis. Similiter et alterum militis vas sanguinis. Et in hoc a præmisso dissonantiam non audio. Ibi crux hic sanguis.

15 NOTULA.

Imperatori in vexillo suæ crucis tria sunt, quæ testimonium dant in terra: spiritus sanguis, et aqua. Similiter et militi in vexillo sui vasis tria: plumbum, sanguis et aqua. Et hoc quidem præostensum.

16 NOTULA.

Imperatoris vexillum crucis inventum est Spiritu sancto revelante. Similiter et vexillum vasis militis eodem Spiritu inspirante. Et hoc quidem præmissimus de vase militis, quod constat mundo et palam est de vexillo crucis imperatoris reperto ab augusta Helena sicut istud ab universali matre Ecclesia.

17 NOTULA.

Imperatoris vexillum crucis a servis suis peregrinis aut ante pectus ponitur aut humero affligitur. Similiter et militis vexillum vasis a suis ante pectus. Quod supra etiam mystice ostensum aperuimus.

18 NOTULA.

Imperatoris vexillum crucis ad ædificationem mystice palam mundo semper proponitur. Similiter et militis vexillum alterum ob mysterium simile. Et hoc quidem jam explicavimus.

19 NOTULA.

Imperatoris vexillum crucis in ecclesia supra altare in eminentiori ponitur. Similiter et militis vexillum vasis nunc juxta, nunc subtus vexillum crucis imperatoris ad pugnae imperatoris et militis et palmae visibilis similitudinem nobis indicandam vexillis his mystice, ni fallor, visibiliter sic conjunctis.

20 NOTULA.

Imperatoris per vexillum crucis gratia sanitatum et operatio virtutum. Similiter et per vexillum vasis militis. Lege librum signorum militis editum de his, de quo supra tetigimus et liquido videbis quod sic. Et hoc prius minime dictum quasi novum hic adjicimus.

21 NOTULA.

Imperatoris vexillum crucis suos tutatur bajulos. Similiter et vexillum vasis militis, adeo ut natio illa quæ Gualensium nominatur, in inimicos suos inexorabilis et sævissima etiam inimicis vexillaris vasis hujus gestatoribus deferat. Et hoc prius omissum hic iterum quasi novum et post alia fere omnium novissimum superaddimus. Et ut ultima præsentis istius mei nostri notula breviter in fine concludatur.

A

22 NOTULA.

Imperatoris certe vexillum crucis portatur peregre, sed ad imperatoris martyrium. Similiter et vexillum vasis militis portatur peregre, sed a martyrio militis sicut illud ad martyrium imperatoris. In quo, etsi in modico dissonare videatur notula hæc imperatoris et militis, nec tamen certe sine causa hoc. Quæ quia nunc præter rem dicenda minime. Et peregrinationis signum tam hoc quam illud, Hierosolymitanæ hoc ubi sepultura imperatoris, Cantuariensis illud ubi sepultura militis.

RECAPITULAT BREVITER PRÆMISSA, TRANSITORUS AD ALIA.

Satis jam, ni fallor, quanta sit inter signorum et vexillorum imperatoris et militis consonantiam, quam concursus harmonia, citharam nostram morosius pulsantes et attentius resonavimus. Ex quibus quanta inter imperatorem et militem in vita hac militari concordia et quanta in morte triumphali conformitas evidentissime præsumendum. His igitur pro sensus mei tarditate, prout desuper datum exsecutis, spero quia ipsius jam imperatoris viribus sed meis manibus etsi indignis juxta quod supra supplicavimus signiferæ et vexillaris crucis suæ, clavis ad militis sui gloriam vas prius clausum militis signum pariter et vexillum nobis reseratum. Et nos prout permissum de vase hoc effudimus et propinavimus alia. Propinavimus, inquam, novum quid etsi modicum de vase hoc quod et si alii, nescio; ego tamen ipse, qui propinavi, non gustavi prius; hæc quippe ipsius imperatoris eruditio nova sui militis vas clausum et signatum ipsis crucis suæ clavis nobis reserantis. Ut ita quasi per ipsum signum et vexillum imperatoris alterum consonum sibi et concursus mundo declaretur signum et vexillum militis. Prius quippe mundus in vase hoc triumphali, quod in peregrinationis suæ signum ad martyris gloriam gestat non ponderabat quod gestabat. Quotidie palam ante oculos in pectore ipso mysterium portabat et tamen quod portabat ignorabat. Nam illud etiam quod inter cætera primum et gravius est, ipsum plumbum portabat et plumbum non ponderabat. Et quæ similiter ponderosa aquam cum plumbo et in plumbo portabat, sed sicut nec plumbum nec aquam ponderabat. Portabat, inquam, non ponderabat, non credens plumbum nisi plumbum, nec aquam nisi aquam. Nonne aliquis aliquando ad se et ad signum quod portabat reversus, intra se cogitabat sic. Quare sic porto quod ponderosius est plumbum et non potius qui levior est calculum? Similiter quare porto aquam et non potius vinum vel siceram quæ peregrinantibus commodiora essent per viam? Duo ergo illa, quæ mundus portabat, non ponderabat. Sed quid? Fere a memoria excidit quiddam de vase hoc quod sicut verissime et miraculosissime contigit? Et quod istius de quo jam aliquandiu locuti vasis mysterium evidentissime probat.

DE PIXIDIBUS PRIUS GESTATIS.

Siquidem commune dicitur et indubium hoc quod inter initia martyris peregrini novelli in peregrinationis suæ signum vacuas quasdam gestabant pixides. Quæ quantumcunque solidatæ aquam dictam martyris sanctificatam sanguine continere non poterant. Quin imo quanto magis infundebant, tanto magis illæ stillatim evacuabantur. Unde et vase illo miraculose reprobato sic successit alterum hoc. Multi qui viderant de pixidibus sic rejectis contestantur quod dicimus. Etiam et quædam pixides sic rejectæ in signum miraculi super ipsum martyris sepulcrum videri possunt suspensæ adhuc. Unde sicut videtur ad majorem istius quod nunc gestatur vasis peregrinatorii commendationem et ipsius efficacius comprobandum mysterium, prius sic per Spiritum sanctum sicut evidentissimum miraculose rejectum est. Quis tamen hominum primus hoc conflaverit, aut primus bajulaverit, nescitur, nisi quia, sicut videtur, Spiritu sancto sic inspirante, non unus sed simul omnes, omnibus subito ab universo Ecclesiarum orbe in peregrinationis suæ signum hoc consimile bajulantibus. In quo duo sunt, plumbum et aqua, et hæc quidem ut jam aperuimus mystica. Quæ utinam deinceps mundus sicut devote portat in pectore, sic et sapienter et æque ponderet illa in mente! Mysticum quippe tam hoc quam illud, videlicet tam plumbum quam aqua, et tam aqua quam plumbum. De tertio trium taceo, mundo forte inter alia solum pensante sanguinem et mystice interpretante, propter tam evidens quod in sanguine liquet omnibus martyrii signum. Sed mysterium in reliquis duobus occultius. Quæ tamen duo, ut jam ostensum nec aliquem super hoc hæsitare jam arbitror, sicut et illud tertium, mystica sunt. Quare etenim tertium mysticum erit, si non primum et secundum? Aut quare non tertium, si primum et secundum? Sed scientiarum Domino in dictis, in scriptis et factis, sicut mysterii auctore pariter et doctore ordinante sic, ideo, ni fallor, post duo illa plumbi et aquæ tertium illud sanguinis signum positum est, ut per ipsum inter tria evidens signum in sanctuarium Dei intrantes, quasi per ostium invitaret nos ad quærendum primi et secundi abstrusius mysterium.

Sunt enim quædam in dictis, in scriptis et in factis, in visionibus etiam et in somniis, quæ omnia interdum prophetica sunt; in his, inquam, omnibus quædam interdum sunt, in quibus mox et quasi ante faciem mysticus sensus parum etiam attendenti se ingerit, per quæ quasi quædam mysteriorum ostia intrantes ad alia quæ occultiora sunt invitamur, et per illa sic aperta facilius datur etiam spes et quasi initium intrandi alia etsi difficiliora, sed sunt certe alia, in quibus eo subtilius quo profundius mysterium latet. Unde et eo acutiori oculo opus est, quo ipsum subtilius, et eo quasi laboriosiori manu quo ipsum profundius ut erutum extrahatur. Sic quippe est in prophetice abyssis ut

A extrahatur mysterium, quemadmodum in quibusdam terrarum venis, ut eruatur aurum. Sunt etiam quædam terrarum venæ, in quibus aurum mox in ipsa superficie etiam rudi, ad quærendum continuo et absque ulla difficultate quasi se offerat; sed sunt aliæ, in quibus cum labore multo et sudore terra eversa crebrius et effossa profundius, quasi in ipsis intimis terræ visceribus etiam operose fodienti et exercitato in hoc interius tamen aurum se abscondat. Unde et persæpe accidit, ut etsi operose fodiant, aurum tamen quod ibi latet non extrahant, nimis siquidem profundum est; quemadmodum et ipsi patriarchæ non semper aquam quam sitibundi puteos fodientes quærebant invenire poterant, aqua plerumque sicut et auro nimis in profundo: et quod in aqua et auro simile et in prophetice mysterio: hæc quippe est aqua illa prophetica, quæ per viam transeuntis primo venit usque ad talos, exinde usque ad genua, et exinde post usque ad renes, et demum usque in torrentem intumescens a transeunte per viam pertransiri non potuit. Hoc quippe non via, sed patria sibi privilegium vindicat, ut non jam transitor in ea, sed pertransitor torrente voluntatis divinæ epotetur et æternæ cognitionis plenitudine satiatur, et quod in templi aquis simile et in templi locis. Unde et in prophetice accidit, ut quædam sint aperta etiam in vulgo, et hæc sunt circa templum quasi vulgi loca, atria videlicet templi communia, alia vero interiora templi quasi solis levitis et sacerdotibus patentia, alio intima quasi Sancta sanctorum quæ solus et summus sacerdos intrare permittitur. In primis igitur recurramus ad Moysi tabernaculum; secundo contemplemur Salomonis templum, et tertio illud Ezechielis templum alterum; sed umbratile tot et jam abditis obumbratum miraculis ænigmatice recolamus et hæc certe tam excelsa, tam gloriosa, tam ampla et tam mystica ædificia his per quæ nunc pro tempore breviter tactis strictim ingredior amplum nobis dicendorum permittent ingressum. Et ea quæ de mysteriorum idiomatibus jam tetigimus confirmabunt solus Ezechiel etsi pulsemus, ab ingressu forte non repellat, cum interius ad templi sui portam venerimus per quam solus princeps ingreditur et egreditur: ad cuius portæ ostium forte cum populo terræ adorare, poterimus intrare minime. Sed quorsum tendo? Videri jam possum quod per aliquod de sanctuarii Dei ostium seu atris templi ingressus exire aut nolim aut nesciam et revera invitatus exeo non tamen quasi exire nesciens, sed ut de puero dici solet, et nolens et volens, et quidem nolens verius. Sed tamen ad exeundum tertii meli de ea quam non videmus sed certissime scimus invisibili et consimili palma imperatoris et militis seu palmæ gloria resonandi desiderium pariter et propositum me compellit, quem tamen melum mox cum citharam pulsans inchoa-vero, oportebit me mox, si tamen ostium templi interius dignatione principis et ipso principe aperiente, apertum sic in sanctuarium Dei reintrare et

etiam si tamen princeps primus me post se traxerit, sic adeo procedere necessarium ut ipsa Sancta sanctorum, etsi non intrem, hoc quippe nec auderem, nec dignus sum, quod solius sacerdotis et summi non nisi semel in anno privilegium est, necesse tamen ut sancta illa interiora, etsi non plene intrem, per aliquam tamen rimam inter ipsa et exteriora sancta, quam mihi dux meus Dominus ostendere dignatus fuerit, quid in interioribus agatur vel tenuiter inspicere.

SECUNDUS MELUS FINITUR HIC ET MODULATUR CITHARAM AD TERTIUM.

In primis igitur rememorando tangenda prænissa modicum, ut post prænissa ad hunc melum tertium ab auditoribus ordine congruo judicemur accessisse. Siquidem post primum et ante omnia prænissum de martyre historicum canticum Christo præcentore prout placuit et vocem et verba ministrante, post canticum, inquam, historicum in cithara Davidica prout ab ipso reor citharædo edocti ipsam pulsantes duos jam in ipsa citharizavimus melos. In primo quidem melo qui fuit de visibili et conformi pugna militis ad pugnam imperatoris, ni fallor, etsi nunc rememoremur, sic clara, magna et manifesta audita est consonantia. In secundo vero melo, qui fuit de visibili et consimili palma triumphalis mortis militis ad visibilem palmam triumphalis mortis imperatoris, audita est pariter consonantia et arbitror quod non minor, si major nescio. Unum tamen scio, consonantiam hanc in melo hoc dulcissime resonasse, si manus artificis et in cælestis musica melius edoctæ longiores et subtiliores digiti pulsassent citharam. Verum ignoscat auditor si offendatur auditus. Siquidem prout edocti et quemadmodum didici, cum manus meæ, etsi grossioribus digitis et minus aptis ad imperatoris et militis visibilis et consimilis pugnae, et ad eorundem visibilis et consimilis palmæ laudem et gloriam pulsavi citharam, ex cithara tamen qualitercunque pulsata sic liquere potest, quanta sit, quam grata, et quam jucunda visibilis pugnae ad visibilem et palmæ visibilis ad visibilem consonantia quam consona melodia, quam harmonia concors, eo certe dulcior quo concordior.

O quam humanus, quam benignus, quam socialis, quam clemens imperator hic, qui et in pugna sua et in palma milites suos sibimet ipsi assimilat sic! Assimilat dico, non coæquat: nec enim est quod rivulus fonti, stilla mari, atomus monti, aut lucerna soli, imo, ut dicam expressius, non est quod geminæ naturæ giganti miles homunculus valeat coæquare. Qualiscunque consimilitudo potest esse non coæquatio. Sed et est ipsa consimilitudo admiranda. O quantam nunc credo inter imperatorem et militem post tantam in præsentis visibilis ipsorum pugnae et visibilis palmæ conformitatem dulcem admodum velut quamdam consonantissimam harmoniam in gloria ipsorum invisibili, ne jam dicam consimili-

tudinem seu conformitatem, sed potius quasi unitatem indivisam sicut gratiæ sic et naturæ. Quam profecto unitatem hinc dilectionis tam vehementis vinculum nobis in vita hac tam multiplici, tam distracta inexpertum et inde pacis quæ omnem sensum exsuperat perennis securitas nunc in patria solidant. Et profecto sicut meli duo de subsolaris et visibilis pugnae et de subsolaris et visibilis similiter palmæ imperatoris et militis conformi consimilitudine et conformitate consimili sunt prænissa, ita nunc deinceps de unitate incomparabiliter plus omnibus admiranda inter imperatorem et militem aut de his quæ unitatem ipsam probant et indicant, totus hic melus tertius resonabit. Si enim in vita hac subsolari, tam multiplici, tam varia, tam diversa et adversa in hac subsolari pugna et subsolari palma inter imperatorem et militem tanta fuit conformitas in regno illo dilectionis et pacis, imo quod non nisi pax et dilectio est, quid erit inter imperatorem et militem nisi unitas? Et si inter ipsos hic tanta conformitas, ubi non nisi distrahens vanitas, ibi quid erit inter ipsos ubi non nisi solidans veritas? Et certo certius inter imperatorem et quosquos milites suos nulla erit in patria unitas, nisi in via processerit inter ipsos conformitas. Nulla ibi capitibus et membrorum unio, nisi hic ante fuerit viæ et vite similitudo et conjunctio. Debet enim miles, sicut imperator ambulavit, et ipse ambulare. In primis igitur constat et consequens est, et ex superiori promisso teneor sic, ut post subsolarem et visibilem pugnam militis ad subsolarem similiter et visibilem imperatoris pugnam conformitatem quasi post melum primum et post subsolarem et visibilem triumphalis mortis militis ad subsolarem et visibilem imperatoris palmam itidem conformitatem, quasi post melum secundum deinceps et subsequenter nunc ad suprasolaris et invisibilis triumphalis mortis palmæ militis ad suprasolarem similiter et invisibilem palmam triumphalis mortis imperatoris audiendam consonantiam hic quasi jam tertium melus formetur. Quæ tamen hujus meli tertii consonantia mira quidem et mortalium auribus inædita, tam uniformis, imo tam unita est, ut magis quam reddat consonantiam, resonet unitatem. De qua melus hic tertius erit ultimus. Melus revera hic magis quam consonantiam resonaturus unitatem. Utpote post sudores et labores, post pressuras et angustias, post persecutiones et contradictiones, post pugnas et palmas, sponso jam in lecto et amplexu. De supra solari igitur et invisibili imperatoris et militis palmæ gloria, quod est tanquam de particulari quodam sponsi et sponsæ epithalamico, melus hic.

Verum nunc stupet animus, tremit manus, obri-gescit digitus, revera sicut sentio, multo plus quam prius grossior nunc et rigidior ad modulandum et formandum tertium melum hunc. De quo ante ipsius modulationem, imo mox cum etiam præceditor et ad quid cithara nostra nunc modulanda sit

recolo et adverte, stupor confestum mihi incutitur. Et ad palmam illam suprasolarem et invisibilem et in ea unitatem indivisam qua nunc sponso in lecto sponsa unitur in amplexu, ad hæc, inquam, mentis meæ attollens oculos nescio quæ umbratilium phantasmatum ænigmata mentis meæ mox oculis se ingerunt, et vicissim densa etiam obscurant caligine. Juxta prophetam tanquam cæcus palpans ad parietem domus. Qua via etiam ad interiorem imperatoris et militis simuljam quiescentium thalamum tendam ignorans. Et hoc est quod jam me in historia testatum memini cum militis certantis adhuc monomachiam describerem, videlicet quod invitus avellerer a certante, eo quod post certantis triumphum, ipso jam in gloria deinceps mutus fierem, de cætero de regno suo nil dicturus quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (I Cor. II). Verum quid dixerim ego, sive in via, sive in patria, sive in morte, sive in vita, sive in pugna, sive in palma, a tanto domino meo et alumno patre avellor invitus. Nec mirum hoc cum ego quasi orphanus relictus solus, domino etiam meo et patre tam gloriose in mundo de mundo, sicut et ipse mundus videt et præconizat, triumphante, vix tamen mihi adhuc audeat communicare mundus, etsi mundo etiam jam per patrem meum et dominum triumphato si. Unde nec mirum si, quemadmodum prius a visibili ipsius pugna et palma quam sermone saltem protraxi ut potui, nunc multo magis ab invisibilis ipsius palmæ gloria invisibili ego nunc sic solus relictus invitus avellor. De qua tamen tam victoriosa gloria et meticulosius, eo etiam periculosius facio verbum, attolle præconium, indulgeo animum, figo calamum, moveo manum, apto digitum, et formabo melum, quo mihi invisibilior palmæ hujus gloria utpote suprasolari et visibili nemini. Quid igitur dicam mihi peccatori homunculo, jamjam uno levi et brevi flatu in pulviculum tenuem dispergendo invisibilem hanc? Imo patriarchis, prophetis, apostolis etiam et quotquot peregrinantibus adhuc peregrina et hæc ipsis. Quorum unus: *Oculus, inquit, Deus, non vidit absque te quæ præparasti expectantibus te (Isa. LXIV)*. Veruntamen poterit ipse nunc ad citharæ nostræ ingenioli mei plectro torquendos superiores clavos ad modulandas chordas, ad movendum manus, ad aptandos digitos ad pulsandum citharam, ut melus hic tertius quo acutius formetur et subtilius conatui meo huic interiores sensus mei augere nunc vires fortius, quanto nunc amplius confirmatus est principatus ejus. Et certe ordinis exigeret consequentia et decens admodum, si quis tamen didicisset sic post visibilis pugnæ imperatoris et militis melum primum et post eorundem visibilis palmæ melum secundum de invisibilis et suprasolaris palmæ ipsorum gloria quasi melum tertium resonare. Cujus profecto meli remedio plenius restitueretur mundo quo dignus non erat mundus et historia libelli hujus. Verum melus hic in citharæ

chordis acutioribus et subtilioribus terreni et carnalis spiritus sensibus spissis omnino subductus modulationem desiderat. Alioquin totum absonum, totum dissonum, consonum nihil, auditui nihil nec etiam ejus ipsius qui pulsaverit citharam delectabile. Cum tamen juxta illud vetus proverbii: « Et qui dulce non canit tamen sibi dulce canat. » Mei autem, sicut jam supra et hic iterum fateor, ad has citharæ chordas tam acutas, tam subtiles, quæ tamen solæ, ut melus hic dulciter et concorditer resonet in cithara, pulsandæ sunt, digiti certe mei grossi nimis et rigidi, spissi nimis et turgidi. Terreni quippe et carnalis hominis digiti hi, imo terrei et de terra. Quin potius terra ipsa jam jam in lutum vile et putridum, nec etiam ut pedibus conculcetur dignum, reversura. Cum tamen, ut melus hic in cithara digne et apte formetur, nullius præterquam solius Dei digitus expectandus. Spiritus quippe sapientiæ, sicut multiplex, ita et ipse solus simplex, acutus, subtilis et mobilis est, omnibus etiam mobilibus mobilior: adeo quod attingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter. Unde et ipsius solius digitus ad melum hunc formandum aptus est. Et propterea solus hic qui talis spiritus et qui omnia suaviter disponit sic, solus quidem hic novit melum hunc suaviter citharizare, et solus ipse potest suaviter melum hunc citharizantes docere; qui videlicet habeat spiritum sui similem, simplicem, acutum, subtilem et mobilem. Ego tamen tanquam gradus testudineo sequax, ut solem comprehendam Domini mei gloriam de tam profunda hac lacrymarum valle suspiciens, velim nolim, possim non possim, animo utrumque et calamo, prout datum desuper, prosequar. Et qualibuscunque manibus et digitis utramque pulsabo citharam, formabo melum. Urget enim me, ut jam supra tetigi, charitas: verum, quia tanta et tota gloriæ materia hæc quæ quotquot ante nos fuerunt vel sunt, quantumcunque præclara ingenia præ nimio sui fulgore, utpote suprasolaris et invisibilis reverberat, de ipsa tamen ipso qui jam in ipsa est, Domino meo juvante aliquantisper locuturus faciam vel quod infantes solent utpote infans hic. Faciam, inquam, quod infantes, qui conantes loqui verba magis præcidiunt aut dimidiunt quam forment. Et ego vel sic formabo melum, quasi dans sine mente sonum: jubilans et tamen jubilationem nesciens. Quam non peregrinus in via, sed solus beatus populus sibi in patria vindicat. Juxta quod edocti illius citharædi et id experti vox in cithara: *Beatus, inquit, populus qui scit jubilationem (Psal. LXXXVIII)*.

DE VERBORUM PROTRACTIONE SE EXCUSAT.

Quod autem ad inchoandum melum hunc sic morror, sic traho, sic protraho, sic me retraho, sic differo et me excuso, nemo calumniatur, niretur neino. Nec enim calumniandum mirandumve, si bestia montem tangere, si plebeius Sancta sanctorum intrare, aut si plumbeæ gravedinis animal intumescit.

scientium aquarum torrentem intrare vereatur, quem nec ipse propheta ipsius Salvatoris effigiata imago, primo per aquam transductus usque ad talos, post usque ad genua, demum usque ad renes, verum cum jam profundius usque ad hunc aquarum torrentem pervenisset, pertransire non potuit, quoniam, ut testatur ipse, intumuerant aquæ profundæ torrentis quæ non poterant transvadari. Veruntamen quoniam ex promisso teneor, et ne temere vereor torrentem hunc, etsi transvadare non possim, hoc quippe nemo, intrabo tamen non quidem propheta audacior, sed quod minime dubito, temerarius; nisi quia si minus fidei habens præsumptionis plurimum mergi cœpero, ad imperatorem et triumphatorem militem mox clamabo ne peream. Quoniam etsi præsumptuosus et temerarius propter ipsorum tamen gloriæ palmam annuntiandam periclitor. Unde, etsi culpetur præsumptio, spero tamen quia apud ipsos subveniet mihi et me excusabit devotio.

Ut igitur superius promissum, devotionis meæ nunc solvam debitum, post duos melos de conformitate simili seu de similitudine conformi visibilis pugnæ imperatoris et militis et visibilis similiter eorundem palmæ, prout desuper edoctus, præformatis, jam de ipsorum non tam conformitate seu consimilitudine, quam de quasi individua et sempiterna eorundem unitate melus hic tertius formandus est. Et erunt ita post historicum canticum ad laudem et gloriam imperatoris et militis meli tres. Primus melus fuit de imperatoris et militis consimili pugna; secundus, de imperatoris et militis consimili palma, sed subsolari et visibili; tertius vero hic itidem erit de imperatoris et militis, non dicam jam consimili, sed quasi una et eadem palmæ gloria, sed suprasolari et invisibili. Et primus quidem melus de visibili pugna imperatoris et militis fuit ad luctum propter compassionem; secundus de visibili palma imperatoris et militis fuit ad gaudium propter victoriam; tertius vero hic de invisibili invisibilis palmæ imperatoris et militis gloria quasi de quodam sponsi et sponsæ particulari epithalamico erit ad jubulum propter amoris vehementiam quam tacere non possumus, et tamen exprimere non valeamus.

INCIPIT HIC MELUS TERTIUS

SED NONDUM IN SUPERIORIBUS CITHARÆ CHORDIS.

NOTULA.

In primis igitur ad conformis gloriæ imperatoris et militis plenitudinem demonstrandam post signa et vexilla imperatoris et militis non est tacendum de eorundem coronis.

QUOD DUPLEX SIT CORONA MILITIS SICUT
ET IMPERATORIS.

Imperatoris siquidem est corona duplex: similiter et duplex militis. Duplex quidem militis corona, quia duplex victoria. Expectemus per modicum donec audierimus. Sed de coronis imperatoris prædicandum.

A DE PRIMA IMPERATORIS CORONA. -- TERTIA
PRIMA NOTULA.

Imperator ab æterno natus, ab æterno coronatus et ab æterno hæres universorum est coronatus. Hæc imperatoris corona æterna illa est quæ cum Patre et a Patre una majestas et æterna, una potentia, una gloria. Et hæc est imperatoris corona prima, sicut sine fine, ita et quod adhuc negiplicitum fidei involucrem est et absque initio. In profecto mirum supra omne mirum, sed hæc et devote præbeamus auditum quia fides ex auditu. Et hæc quidem, quam nunc dicimus, coronam primam et æternam coronam imperatoris Dei, non hominis coronam. Ejus, inquam, non hominis imperatoris, sed ejus imperatoris Dei coronam hæc omnem creaturam prius quam crearetur habuit.

DE SECUNDA IMPERATORIS CORONA. -- 2 NOTULA.

Hanc tamen coronam suam primam, qua patris sui Adonai coronavit ipsum ante sæcula, propter hominem in fine sæculorum quasi deposuit et aliam incomparabiliter inferiorem assumpsit, tanquam exuens soccum et induens saccum. Unde ipse: *Conscidisti*, inquit, *saccum meum* (Psal. xxix). Quia in prima illa et æterna corona sua propria et proprio socco mundo apparuisset, non jam rex visibilis potius angelorum, imo etiam plus quam archangelorum imperator cognosceretur, imo nec cognosceretur quem nec totus mundus sustinere sic poterat. Quis enim, quæ caro, quod animal, quod corruptibile posset etiam appropinquare, nedum habitare cum illo devorante igne, cum ardoribus sempiternis? Imperator igitur noster ad nos descendens, tamen inter nos et ex nobis coronam assumpsit et talem soccum induit, qualem ad Judæos, propter quod specialiter ad nos venit tunc decuit, saccum tamen revera magis quam soccum. Alioquin nisi jubilet nobis incomprehensibili talem soccum indidisset, non fuisset saccus ejus conscissus nec ipse lætitia circumdatus. Et ne diutius immorer his, ex superiori charitatis promisso ad alia properans de hac secunda imperatoris corona sub brevitate hæc dicendum expressius.

Imperator patris sui sicut unicus et primogenitus quemadmodum a Patre suo primam æternam coronam suam coronam ab æterno habuit, sic et a matre sua Virgine in tempore humanitatis nostræ coronam assumpsit. Hæc profecto corona, diadema illud est quo rex sapiens imperatorem hunc a matre sua coronatum præconizavit: *Egredimini*, inquit, *filiæ Sion, et videte regem Salomonem in diademate quo coronavit eum mater sua* (Cant. iii). Et ecce Salomon hic, imo etiam plus quam Salomon hic. Et ecce Salomonis corona hæc, qua benedicitur mater sua ipsam coronasse potius quam induisse. In hac quippe astræ humanitatis et humilitatis carne videmus esse nunc sicut terrenas et aerias potestates triumphantes. Nam obedientiæ merito, qua factus est obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis, Patrem hanc Filii sui coronam exaltavit, quin caro ejus non

floruit, et sic devicta morte de nobis triumphavit. Et ita corona hæc in cruce tanquam in fornace per ignem passionis examinata et omni sic vetustatis excocta rubigine tota resplenduit, quia totus homo resloruit. Et ut videri potest in quadam velut sanguinis tinctura presso et calcato sacco et in soccum converso. Unde propheta : *Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ (Isa. LXIII)*. Etiam in hac matris suæ corona adeo gloriosus, formosus et fortis ut quem paulo ante vidimus angelis minoratum cernamus nunc adorari ab angelis super angelos et super omnem creaturam exaltatum; unde et Magister : *Eum qui modico quam angeli minoratus est videmus Jesum propter passionem mortis gloria et honore coronatum (Hebr. u)*. Ecce duplex corona imperatoris : prima qua pater suus ipsum coronavit, et hæc est corona omnipotentiae; secunda qua mater sua ipsum magis coronavit quam induerit : et hæc est corona gloriæ sacco sic in soccum converso. Ecce enim quem sacco obvolutum vidimus, in quo quasi absconditus vultus ejus et despectus; unde nec reputavimus eum, ecce, inquam, magnus imperator hic duplicem coronam gestans, tanquam gigas geminæ substantiæ biformisque naturæ, ex prima sui et æterna natura secundum quam patrem habet et non matrem gestans coronam omnipotentiae; secundam alteram vero sui naturam, secundum quam matrem habet et non patrem, secundum illam gestans coronam gloriæ. Taceo nunc de tertia imperatoris nostri corona, corona videlicet illa spinea qua post patrem suum et matrem coronavit cum averca sua Synagoga. De illa, inquam, taceo utpote quæ nunc a reliquis imperatoris duabus coronis quasi absorpta nec potentiae fuit corona, nec gloriæ, sed ignominiae, per quam tamen secundæ illius quam a matre habuit acquisivit gloriam palmæ. In prima corona imperatoris nostri majestas est incomprehensibilis. In secunda ipsius gloria admirabilis, sicut in tertia ipsius fuerat humilitas despiciabilis, in qua nec species ei nec decor. Nec enim decoris sed potius dedecoris corona hæc. Unde post istam sic exaltato imperatore nihil modo imperatori et coronæ illi, sicut nec illis qui imperatorem tunc suum nunc nostrum coronaverunt sic.

DE DUPLICI CORONA MILITIS.

Ecce quia jam audivimus quod duplex sit corona imperatoris. Similiter est et duplex militis. Duplex certe corona, quia duplex victoria. In præmisso siquidem de milite historico cantico, si revocemus nunc, nec enim arbitror excidisse hoc, nisi forte totum canticum tam cito jam a memoria exciderit; revocemus, inquam, nunc quod supra cantatum, nunc tangimus de hac militis victoria duplici. Satis siquidem supra et cantatum et recantatum, quanta fuerit tolerantis virtus in exsilio. Et iterum quanta fuerit pugnantis constantia in martyrio. Et sic miles hic prius vicit per exsiliū et hæc est palma confes-

soris. Secundo vero per martyrium et hæc est palma martyris. Unde et corona debetur palmæ huic; debetur et illi : una confessori, sacerdoti, altera vero neomartyri militi. Quas et jam soio redditas a retributore cito et justo debitore. Ut sit super communem auream confessorum et altera corona aureola martyrum juxta ipsius in lege formam exemplarem a summo omnium aurifice et ipsius largitore fabricata. Charismatum videlicet varietate multiplici in terra silis et distincta et quatuor præsertim expressis et impressis virtutibus principalibus, quasi quatuor ipsius Spiritus sancti fabricatoris digitis alta. Aureola quidem dicta non pro parvitate aut diminutione coronæ, sed potius pro perfectorum quibus solis danda est paucitate. Hæc duplex militis triumphatoris corona illa, ni fallor, miræ magnitudinis corona est, quam sicut supra in historia interseruimus, frater Hierosolymitanus post mortem angelorum concivis effectus, capiti martyris dilacerato et convulso ab ipso Domino vidit impositam. Rememoremur superiorem historiæ pericopen hanc. Ecce Thomas quem vidimus hominem passibilem, nostri similem, nostri comportorem oneris, et nostræ comparticipem infirmitatis, quam magnus triumphator nunc, duplicem coronam gestans, ut confessor unam, ut martyr alteram, ut ita congruat militi quod et imperatori; et quemadmodum supra de tertia corona imperatoris sic pertransimus, nunc et de tertia militis. Illam vero nunc dico militis coronam tertiam, quam a capite abscisam in agone martyrii perdidit, per quam tamen miles per martyrii palmam deus quas ostendimus acquisivit. Ita iste per suam carnis coronam corruptibilem et infirmam obtinens coronam duplicem, sicut et imperator humanitati suæ per suam contemptibilem et ludibricam coronam spineam. Verumtamen, sicut supra de illa ludibrica imperatoris, ita de hac infirma corona militis, pertranseo nunc. Nihil quippe modo coronæ illi et militi triumphatori, utpote quæ sicut marcescibilis versa nunc in corruptionem carnis fuit non spiritus.

O quam magnus triumphator miles hic, imperatoris sui gigantis geminæ substantiæ biformisque naturæ sicut in aliis, etiam et in coronis, suo modo conformis sequela et consimilis! Sicut imperator suos gigas geminam substantiam, et iste duplicem personam gerens, confessoris unam, martyris alteram. Sed hæc quæ de coronis imperatoris et militis in tertio melo hoc jam inchoato citharam nostram pulsantes resonavimus de imperatoris et militis invisibilis palmæ conformitate, magis quam de ipsorum proposita et promissa invisibilis palmæ unitate resonata sunt. Verumtamen et de hac inter imperatorem et militem invisibilis palmæ conformitate in patria, sicut et alia multa quæ de ipsorum visibilis pugne et visibilis palmæ in via conformitate præmissa sunt, hic tacendum non erat. Siquidem inter imperatorem et militem et in via, et sicut jam ostendimus de coronis et in patria tam evidens et

tam admiranda conformitas, magnam et nobis ineffabilem inter eosdem unitatem nunc in patria et portendunt et probant. Quin potius hæc quæ expressim de imperatore et milite præmissa sunt, totius capitis et corporis unitatem commendant nobis et probant. Nam quod dico et expressim doceo de militis ad imperatorem suum in via conformitate, quasi de uno capitis membro ad caput, sic quidem etsi non sit scripto expressa, et in singulis capitis hujus membris magna est et decentissima ad idem caput suum conformitas, et aliqua cujusque membri ad caput suum conformis gratia, quæ non alterius juxta varia gratiarum dona a capite ad membra descendunt. Juxta quod caput corpori sponsæ videlicet sponsus pollicetur : *Murenulas, inquit, aureas faciemus tibi, vermiculatas argento (Cant. 1)*. Et idem aliter : *Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est? Si murus est, ædificemus super eum propugnacula; si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis (Cant. viii)*. Itaque, etsi non sit scripto expressa quemadmodum nunc de imperatore et milite, nihilominus tamen magna præcessit in via singulorum membrorum corporis ad caput suum conformitas. Alioquin non sequeretur nec esset capitis et corporis sicut nec decens nec conjunctio congrua.

Igitur post imperatoris et militis non solum visibilis pugnæ et visibilis palmæ in via, sed etiam et palmæ invisibilis in coronis ipsorum in patria conformitatem expressim edoctam, quod adhuc multo majus acutius, subtilius et difficilior est, utpote melo hoc tertio amodo in superioribus et acutioribus citharæ chordis formando deinceps sumus de eorundem quæ jam in patria est unitate dicturi. Et quidem in primis de generali totius capitis et corporis sponsi et sponsæ Christi et Ecclesiæ in patria, unitate ex parte jam inchoata in cithara nostra resonabimus. Quia admodum dulcis consonus et concors melus hic in parte hæc; in quo decet maxime nihil audiri dissonum, nihil absonum, utpote non tam de conformitate quam de unitate ipsa. Sed in melo ultimo ad imperatorem et militem reversuri nunc in primis inchoabimus a genere. Quia hoc ipsum sperandum et exspectandum in fine omnium in toto capite et corpore, quod nunc de capitis et corporis unitate in cithara nostra resonabimus pro imperatore et milite. Nisi quod quædam corporis membra quo capiti plus viciua, eo etiam digniora et capiti conjunctiora sunt quasi unum cum capite. Juxta quod magister docet stellam a stella in claritate differre, et magister magistrorum in domo patris sui mansiones multas paratas esse.

HIC PRIMO IN SUPERIORIBUS CITHARÆ CORDIS MELUS
HIC TERTIUS FORMARI INCIPIT. 3 NOTULA.

Igitur de imperatoris et militis per palmam suam invisibilem unitate in patria tertium melum hunc in ipsorum coronis jam inchoatum subtilius deinceps et acutius, prout subtilis ipse et acutus sapientiæ spiritus edocere dignabitur, formaturi in primis et

A ante alia tres vanitatum species seu unitates tres nobis sunt distinguendæ; ut ita liquido appareat, quæ sit illa unitatum inter tres quam inter imperatorem et militem tanta in via et prout docuimus tam diligenter ostensa conformitas probat. Juxta quod supra sic argumentando processimus. Quia si inter imperatorem et militem in via, ubi tanta varietas, tanta diversitas et adversitas, tanta distractio, tanta dilaceratio est, tanta fuit conformitas, in patria illa unitatis et pacis imo quæ non nisi pax et unitas est, quid erit nisi admiranda quedam et admirabilis unitas? Ecce quia argumentando sic processimus, donec de conformitate ad unitatem demum nunc pervenimus. Unde et tres hic vanitates distinguimus, ut quæ sit illa imperatoris et militis nunc in patria unitas, quam prius inter ipsos in via tanta probavit conformitas doceamus.

DISTINGUIT UNITATES TRES. 4 NOTULA.

Sunt itaque, ut jam distinguere cœpimus, tres unitates hæc. Prima unitas est unitas solius naturæ; secunda solius gratiæ; tertia vero unitas est et naturæ et gratiæ. Prima unitas solius naturæ in Deo inter tres; secunda solius gratiæ in Deo inter Dominum et hominem singulariter assumptum in unitatem personæ non naturæ; tertia vero et naturæ et gratiæ inter Dominum sponsum et Ecclesiam sponsam. Ecce tres unitates hæc et in Deo hæc tres qui est prima et summa et principalis unitas. Et ita tres unitates hæc in ipsa prima et summa et principali unitate. Prima unitas est trium personarum. Hæc est illa quam diximus solius naturæ. Secunda unitas duarum est naturarum. Hæc est quam diximus solius gratiæ. Tertia vero est omnium spirituum: omnium dico quotquot ab Initio præciti et prædestinati sunt conformes fieri imaginis Filii sui. Et hæc est illa, quam diximus, unitas et naturæ et gratiæ. Et cum de gratia evidens sit, ideo dico eam et naturæ quia nostra prima et principalis unitas omnium Deus verus et solus, cum ab æterno fuisset solus naturæ suæ nunc per gratiam incomprehensibilem uniendo sibi hominem factus est in tempore naturæ nostræ. Et ita ei unimur, nunc non solum per gratiam sed et per naturam. Et hæc est quam nunc dicimus unitas naturæ et gratiæ inter solum hominem et Deum, non inter Deum et angelum. Nusquam enim, ait Magister, angelos apprehendit. Nec etiam dico unitatem hanc inter Deum et hominem assumptum, quæ est solius gratiæ, sed illam quæ est inter Deum et hominem, sponsam videlicet et sponsam, Christum et Ecclesiam, et nunc inter imperatorem et militem triumphatorem, de qua principalis nostra intentio est, et propter quam de aliis nunc interserimus. Hæc quippe nostra unitas specialis et propria, non angelica sed humana, utpote quam nos, qui in corpore mortis hujus peregrinamur adhuc, per patientiam exspectamus, et in qua triumphator miles noster et imperator nunc sunt. Prima unitatis species, quæ est solius naturæ, inter tres imo tres et tres ipsa sicut incom-

prehensibilis et ineffabilis est. De qua tamen propter nostram tertiam quæ est naturæ et gratiæ aliquantisper fari nos oportet. Similiter et post de secunda, quæ est solius gratiæ propter eandem tertiam. Tertia siquidem hæc nostra quæ est naturæ et gratiæ, quasi de duabus illis est, quarum prima est solius naturæ, altera vero solius gratiæ. Unde et de prima dicendum primo. Præsertim cum hæc tertia sicut et secunda in prima unitate sint, utpote sicut prima et principali. Imo sint hæc unitates tres, quasi una illa prima et principalis unitas, ut docebunt sequentia, et illa prima sit summa causa et prima sicut secundæ unitatis et tertiæ.

PRIMO HIC DE PRIMA ET PRINCIPALI UNITATE AGIT.

De prima igitur et principali unitate hac dicturi, amolo primas et superiores citharæ nostræ chordas nos jam tangere necesse est. Id in primis primæ illi et principali unitati supplicantes, ut pro ipsa et de ipsa citharam ego qualiscunque puer suus citharædus pulsaturus revelet oculos meos, ut resonare sciam vel aliquid de ipsa quo nobis manifestetur, quod est ipsa et postea secundum analogiæ nostræ possibilitatem, quid sit ipsa. Igitur juxta quod et magister ille citharædus orabat, revelet oculos nostros ut consideremus de principali hujus unitatis lege mirabilia. Oculos dicit non oculum: siquidem et oculi hi multi sunt. Est enim oculus corporis, est oculus cordis seu rationis, est et oculus contemplationis. Oculus corporis apertus est et clare videns; oculus cordis infirmus et lippiens. Oculus vero contemplationis caliginosus et cæcitiens. Primo oculo videt homo quæ extra se; secundo quæ intra se; tertio quæ supra se. Primo oculo videt homo corpora et quæ in corporibus per speciem; secundo oculo videt homo spiritus et quæ in spiritibus per experientiam; tertio vero videt homo primam et principalem unitatem, sed in imagine per obscuram ænigmatis similitudinem. Primus corporis oculus ad viam trahit et quasi dormitantem cordis oculum excitat; secundus cordis oculus jam viantem ducit et viam monstrat; tertius vero contemplationis oculus patriam a longe nunc aspicit et salutet. Et videamus quomodo.

PRIMA PRIMÆ ET PRINCIPALIS UNITATIS MANIFESTATIO PER PRIMUM OCULUM CORPORIS ET PER SECUNDUM RATIONIS IN PRIMO EXEMPLARI NATURÆ. 5 NOTULA.

Homine mundum et quæ in mundo corporaliter cernente, et nec mundum nec in mundo quidquam quod non creatum non factum, sicut et ipse homo qui in creaturis præcellit factus est, ipsius excitatur mox cordis seu rationis oculus, ut per corporaliter visam creaturam cogitet mox aliquem ipsius esse quem non videt Creatorem. Et ita per varias creaturarum species nunc visibles, nunc invisibiles, nunc intimas, nunc medias, nunc supremas meditando currens quasi per scalam aliquam variis distinctam intercalaribus, Creatorem investigando conatur ascendere. Et tandem ductu rationalis oculi unum invenit ænigmiæ Creatorem, primam videlicet

A et principalem unitatem nostram, omnium quæ sunt primam et summam causam, excitato sic oculo cordis per oculum corporis et investigantis ascensionem dirigente. Et hæc est prima primæ et principalis unitatis nostræ manifestatio, ipsius videlicet per creaturas suas prima cognitio. Unde et Magister: *Quod notum, inquit, est Dei manifestum est in illis; Deus enim illis manifestavit (Rom. 1)*, unde et cordis hic oculus, etsi infirmus et lippiens, tamen quoad manifestationem hanc ductu suo est sufficiens. Ita quod sicut Magister docet, illi sint inexcusabiles qui veritatem Dei in injustitia detinebant. Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt. Prima igitur primæ unitatis nostræ manifestatio est per opera. Et hoc qui distiteatur nemo, qui hos duos oculos habeat. Hoc quippe jam quasi oculo ad oculum videri potest, per oculum corporis excitato oculo cordis, et nos peregrinantes adhuc per rectam hanc intelligentiæ viam dirigente. Verum de prima manifestatione hæc cursu in præsentiarum pertranseo, utpote quæ non solum a catholicorum theologis, quorum sublimior speculatio est, sed et a philosophis gentium solum naturæ exemplaria sequentium et non gratiæ crebra valde et acerba est quæsitæ et inventa indagati. Qui et nobis super hoc præ excellentis ingenii sui monumenta reliquerunt et posteris legenda tradiderunt. In quibus super Deo vivo et vero, quidquid veri acutiori humanæ rationis oculo in primo quod diximus naturæ exemplari legentes subtilius inspicere poterant, et profundius, studiosissime sunt prosecuti. Nec enim in parte hæc Deus sapientiam mundi hujus stultam fecit, seu sapientiam sapientium perdidit, aut prudentiam prudentium reprobat. Sed stultam fecit, reprobat et perdidit, quia in solo naturæ exemplari suo humanæ rationis oculo studiose nimis inspicientes, eo solo pleam sibi posse comparare sapientiam arbitrati sunt, et præter istam quasi visibilem et mundanam sapientiam quæ quidem a Deo Dei nullam absconditam arbitantes. Unde et visibile naturæ exemplar ad sapientiam sibi sufficere arbitantes, et nullum etiam esse ad hanc præter hoc alterum, quod jam diximus gratiæ exemplar, quasi vile et humile contempserunt. Et ne cui in dubium veniat quæ sint exemplaria hæc quorum unum nomine sic exemplar naturæ, alterum vero exemplar gratiæ, sicut prius tres distinximus oculos, ita et oculorum trium tria distinguemus exemplaria, in quibus jugiter tres illi inspiciunt oculi. Primum itaque inter tria hæc est exemplar naturæ; secundum exemplar gratiæ; tertium vero exemplar vitæ. Quod et alibi in sacro eloquio ab ipsa sapientia liber vitæ nominatur. Primum dico exemplar naturæ mundum et quæ in mundo sunt creationis opera. Secundum gratiæ sacra eloquia et quæ in ipsa a sæculis sunt abscondita humanæ reparationis et divinæ cognitionis secretiora mysteria. Nec enim loquor nunc de sacris eloquiis secundum illam eorum partem, quam capit parvulus, sed

secundum illam quam sapit etiam lux in lege Dei exercitatus et perfectus. De qua Magister : *Sapientiam, inquam, loquimur inter perfectos (I Cor. II)*. Sapientiam vero non hujus sæculi neque principium hujus sæculi, qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam nemo principum hujus sæculi cognovit. Quin potius etiam hanc tanquam vilem et humilem sæculi hujus principes contempserunt, philosophi videlicet gentium, qui scientiæ et nominis præminencia cæteris quasi principari videbantur; tertium vero dico exemplar vitæ librum prædestinationis æternæ. In quo sunt ab æterno scripti hi, qui secundum propositum vocati sunt sancti, quotquot ante sæcula præsciti sunt conformes fieri imaginis Filii sui, verbum videlicet in principio apud Patrem, quamdam velut omnipotentis Dei artem et sapientiam, et quæ cum ipso sunt, et in ipso divinæ suæ incomprehensibilia sapientiæ. Et in primo quidem quod dicitur hic naturæ exemplari duo potissimum inspiciunt oculi. Primo inspicit quem supra primum posuimus, oculus corporis et secundo oculus rationis. Sed oculus corporis sola visibilia, oculus vero rationis per visibilia legit et videt in eo invisibilem in creatura Creatorem. In reliquis vero duobus, quorum unum diximus exemplar gratiæ, alterum vero vitæ, tertius ille et solus quem contemplationis oculum diximus intuetur : utpote quæ in exemplaribus his scripta longe nimis remota ab oculo rationis et multo longius adhuc ab oculo corporis. Nec enim quæ in duobus his exemplaribus sunt Dei nota sunt. In quibus sola visibilibus fides, non visibilis creatura, non ratio tertium hunc nostrum contemplationis oculum juvat. Unde et prima illa primæ et principalis unitatis per opera manifestatio, quæ in primo legitur et videtur naturæ exemplari, etsi sit prima et philosophica, etsi etiam gemino studiose et acute inspecta oculo, ad tam invisibilia tamen et tam incomprehensibilia quæ in reliquis duobus exemplaribus scripta sunt, sicut peregrina et invalida nimis manifestatio hæc : nec etiam quanta si pupilla oculi aut lucerna lychni mundum illuminanti solis claritati comparetur. Et his præsertim quæ in tertio exemplari, quod liber vitæ dicitur, scripta sunt per creaturas est prima ista invalida nimis primæ unitatis manifestatio. Nam ex formationibus et similitudinibus his creatis et naturis sensibilibus, magis quid non sit quam quid sit hæc prima nostra unitas demonstratur. Neque enim dicitur id neque secundum id, sed est totum supra id, et omnino extra quam id per quod probatur. Unde et si forte hæc ipsa quæ sicut incircumscriptibilis et indescriptibilis est, ut vel aliqua ipsius notitia comparetur quoquo modo describitur magis quam per quid sit, per quid non sit necesse ut describatur; ut ad sciendum de ipsa quid sit ipsa, sufficiat nunc nobis scire quid non sit ipsa. Et removeatur ab ipsa quidquid fecit, ut vel sic sciatur hoc solum esse ipsa quod non fecit. Quasi omnino diversa, omnino alia superessentialis quædam essentia. Nam ut

A intelligentiæ gratia e multis unum ponamus, hic cum de increata unitate hac dicitur, quod ipsa est, et de quovis creato quod ipsum est, per idem verbum aut idem aut saltem simile vel commune, quid de increata et creato videtur dici. Sed dicto revera omnino dissidens et prædicationis ratio hinc inde omnino incompacta et dissonans, quod etiam parum theologis patens. Prædicatio revera omnino dissonans inter hæc non minus quam et inter hæc alia, ut si diceretur : *Aper est fenus, homo est justus*. Tanta est essendi distantia inter creatricem unitatem, cui nihil aliud est esse quam vitam esse, et inter creaturam, cui nihil aliud est esse quam corruptivam esse. Unde et in cor hominis non ascendit hujus increatæ unitatis superessentialis essentia. Quia neque illa est nec in illis nec secundum illa quæ sapere vel cogitare potest cor humanum. Et ideo sicut nec oculo corporis nec oculo cordis hæc percipitur qui non videt, nisi vel ea quæ novit vel secundum ea quæ novit. De ipsa igitur prima et principali unitate, prout ab ipsa datum, nunc loquens, hoc solum nunc in primis de ipsa demonstrare proposui, quod ipsa est et hoc per primum corporis oculum secundum rationis oculum excitantem. Quia dixit incipiens in corde suo : *Non est Deus (Psal. XIII)*. Et maxime quia hoc nostrum propositum juvat. Ut ita præstentis quod ipsa sit, consequenter demonstratur, quod nec in ipsa nec cum ipsa sicut nec aliqua contrarietas sit vel adversitas, sic nec diversitas vel multiplicitas, sed sola unitas. Juxta quod magistorum unus : *Apud quem, inquit, non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio (Jacob. I)*. Non dixit quod non in illo, sed quod nec etiam apud illum sit. Hoc etenim pariter si non excidit et ad propositum attinet, quo juxta superius promissum nostrum post multipliciter supra demonstratam imperatoris et militis conformitatem in via, ipsorum tenemur a modo unitatem demonstrare in patria. Quod tamen paucis explicari non potest. Unde et in tertio melo hoc formando fit morosior, non reprehendat auditor, sed indulgeat, quia tam grandes materiæ, et sine quibus propositum non efficitur, brevibus explicari non possunt. Propter hoc ipsam supra distiuxi unitates tres, primo ut videbar congruere de prima et principali unitate, nunc loquens de ipsa per ea quæ ab ipsa facta sunt ostendere considerans, quod ipsa sit, quod potest esse manifestum et ad propositum attinet. Verum licet secundo sit nobis demonstrante cordis oculo per primam creationis suæ revelationem manifestari sic possit, necesse tamen ut post modum eundem hanc nostrum cordis oculum, etsi, ut diximus, lippum et infirmum conemur aperire adhuc; quo visus ipsius vis et virtus amplius dilatetur ad videndum aliquid adhuc et manifestandum nobis de prima nostra unitate hac.

PRIMA PRIMÆ UNITATIS MANIFESTATIO.

De prima igitur primæ unitatis nostræ manifestatione, quæ procreata est, hoc præmittimus, quod cum variæ sint species creaturarum, nihil magis

omnino creatum, quod non manifestando probet et probando manifestet creatricem unitatem hanc: tanquam radii solem, sic creaturæ singulæ hanc suam creatricem. Nec aliquid existimo creatum vel creari posse, quod a creatore suo sicut haberet substantiam, sic aliquam non traheret convenientiam. Convenientiam dico aliquam etsi nobis absconditam, per quam creatura omnis suo in aliquo convenit Creatori. Siquidem omne quod factum est sicut ei, a quo factum, omnino non potest esse æquale, ita et ei, a quo factum, omnino non potest esse dissimile, factura a factore suo aliquam ex necessitate convenientiam contrahente, quemadmodum a radice fructus semper aliquem saporem trahere necesse est. Si enim juxta Scripturæ testimonium *cuncta quæ fecerat Deus, erant valde bona* (Gen. 1), nihil in universitate est quod sicut a bono summo non habet essentiam, ita non trahat et boni participationem, ac per hoc convenientiam et similitudinem. Ex qua boni participatione est quod nihil omnino creatum est, quod non aliquid possit et ad aliquid prosit. Nec etiam arbitror aliquid creari posse, quod ad aliquid prodesse non possit, tanta est bonitas Creatoris. Cum igitur nihil sit quod a summo bono non trahat boni participationem, consequitur mox nihil esse quod cum summo bono non habeat convenientiam et similitudinem aliquam. Ex qua profecto participandi similitudine bonum increatum et summum per bonum creatum et infimum in omni creato aliquatenus intelligi potest et cognosci. Nihil igitur, sicut nec super cælum, nec sub cælo creatum, quod non aliquatenus manifestet creatricem suam unitatem hanc; ut sit juxta prophetam confessio ejus sicut super cælum et terram. Nec enim solum hanc continentur et probant cum omni cæli militia ignis, aer, aqua, terra, cameli, elephantes, pardi, ursi et leones, sed et muscæ sciniphes, culices et scarabones. Juxta quod egregius ille ex philosopho theologus: « Quam pulchre, inquit, divina et cælestia etiam per dissimilia symbola manifestantur. » Quod propheta considerans omnia sic tam infima quam et suprema, quasi voce una Creatorem suum confiteri et contestari sic admirando ad ipsum omnium Creatorem exclamat: *Mirabilia testimonia tua; ideo scrutata est ea anima mea!* (Psal. cxviii.) Unde et inter universa in hymnidico cantico etiam minima et quæ contemptibilia ad ipsius Creatoris sui laudem invitat: *Bestiæ, inquit, et universa pecora, serpentes et volucres pennatæ* (Psal. cxlviii). Sic enim non solum cæli gloriam Dei enarrant, sed opus operi clare et manifeste tanquam dies diei verbum illud, per quod omnia facta sunt, eructat, singulis quasi quibusdam verbis hoc unum verbum quod semel loquitur, credens de creatorum plenitudine plene evangelizantibus, ut sic mundus totus verbi illius, per quod omnia in mundo facta sunt, velut quoddam evangelium corporale et visibile omnibus quæ facta sunt sicut festive, ita et varie factorem suum bene annuntiantibus, et quidem variè, nam ex creatorum

A perpetuitate æternus, ex magnitudine potens et immensus, ex virtute robustus, ex splendore luminosus, et ex specie speciosus et ipse declaratur. Unde et magister propheta taliter dicit Dei invisibilia per ea quæ facta sunt conspici, et propheta noster omnia hæc considerans: *Dilexisti me*, inquit, *Domine, in factura tua* (Psal. xci). Ex his igitur, quæ præmisimus, liquidissimum est quod per creata docemur oculo rationis sic demonstrante quod prima nostra et principalis unitas sit, et nec solum etiam quod ipsa sit, sed et aliquatenus quid ipsa sit. SECUNDA MANIFESTATIO PER CREATORIS GUBERNATIONEM.

6 NOTULA.

B Verum juxta quod supra præmisimus, idem hic noster rationis oculus ad videndum amplius dilatatur adhuc, nec enim ex sola creatione, sed ex creatorum gubernatione, quod hæc unitas nostra sit et etiam aliquatenus quid sit ipsa demonstrabile. Unde sicut ea quæ facta sunt invisibilia Dei per sui creationem, ita et eadem ex sui gubernatione Dei ostendunt virtutem; propter quod et Magister mox subdit: Sempiterna quoque virtus ejus, id docens quod sicut invisibilia Dei conspiciuntur per ea quæ facta sunt, similiter et virtus ejus per eadem et vera virtus. Est enim virtus Dei hæc admiranda, quod sicut ea quæ facta sunt semel creavit, ita et postquam facta indesinenter regit. Unde et ex creatione quæ prima et ex gubernatione quæ postea creatis et gubernantibus, divinitas quam tertio magister ponit est manifestata. Et multo quidem quam de creatione, adhuc de gubernatione manifestior: fide enim sola tenemus creationem, nisi quia fides in parte hac aliquantisper oculo rationis adjuvatur. Unde et Magister: *Fide*, inquit, *intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent* (Hebr. xi): fide itaque tenemus creationem: sed ipsa rerum experientia mundanorum gubernationem quotidie et sentimus et corporaliter cernimus: ecce enim quia manet solemnitas quidam et statutus omnium ordo mundanorum. Labitur enim annus per menses, mensis per septimanas, septimana per dies et noctes, et iisdem vicissitudinibus redit solis et lunæ conversionis lex statuta cunctis scilicet diebus terræ sementis et messis, juxta quod ad Noë Dominus: *Cunctis*, inquit, *diebus terræ sementis et messis, frigus et æstus, æstas et hiems, nox et dies non requiescent* (Gen. viii): similiter oceani quotidianus fluxus certus et refluxus, et quidem omnia hæc quotidie cernimus et experimur. Sed quid enumerem singula? omnium quotquot sive viventium seu vitam non habentium lex semel statuta immobilis perseverat et gubernatio pro rerum specie ac varietate competens sibi et indifferens, ut sicut nihil est sine causa, ita et nihil sine gubernationis lege nec sine ordine aliquid, sed a quo gubernatio hæc aut quis hic qui ordinat et gubernat sic: indicibile enim ut quidlibet se ipsum vel a se ipso gubernetur sic: nam ut de creaturis cæteris digniori et præ cæteris rationis judicio prædita exemplum dem,

homine, dico nec ipse est in sua cuius manu sit gubernatio; cuius, ut pertineream cætera, ipsomet neciente sit conceptio et in conceptione culpa, postea nativitas, et in nascendo pœna; exinde continue in labore vita et demum ex necessitate mors, qui profectio se aliter gubernaret si ipsimet propria sui gubernatio crederetur: nec enim loquor nunc de illa hominis gubernatione propria quam ob peccatum homo plerumque a Deo dimittatur et in suis adinventionibus ambulat, nec de illa etiam qua dum in præsentis vitæ captivitate homo militat injustus quotidie adversus justum prævalet et devorat justiorum se ad unius prophetarum querimoniam factis hominibus, quasi piscibus maris, et quasi reptilibus non habentibus principem; nec de hac, inquam, nec de illa hominis gubernatione loquor nunc, sed de quadam alia qua creata singula, secundum legem a natura sibi impositam, certum ut prætetigimus ordinem tenent: duæ quippe seu potius tres sunt hominis gubernationes istæ priores quidem ex culpa Deo sic juste permittente, sed ista de qua nunc loquor a natura Deo ipsius ab initio per bonitatem suam auctore. Hujus igitur gubernationis naturæ in omnibus si prima et summa quærat causa, demum ad aliquod principium, quod totam mundanam molem hanc sicut continet et gubernat, recurrere necessarium, quod est quam nunc per creatorum gubernationem manifestare quærimus, prima et principalis unitas nostra, ut sicut prius ex mundi creatione, sic secundo nunc ex ejusdem gubernatione liquido clareat de hac prima unitate nostra, quod ipsa sit, cuius nihilominus in gubernando fortitudo monstratur, ex tantæ molis continentia, ex dispositione sapientia, ex frequenti quæ accidit mundanorum commotione justitia et ex assidua reparatione misericordia; quibus tanquam præclarissimis titulis gubernantis virtus indesinens illustratur, pariter et ex ipsis, sicut prius ex creatione, sic et nunc ex gubernatione non solum quod sic sed etiam et quod sit aliquatenus elucescit.

7 NOTULA.

Verum unitatis nostræ adversarius *insipiens*, qui dicit in corde suo, *Non est Deus (Psal. xiii)*, forte ad omnia quæ præmisimus, et quibus tam quam urgentioribus vinculis ipsum videmur stringere, subsannabit asserens, sicut nec Deum esse, nec creaturam ullam. Nec enim ea quæ corporaliter cernimus, creata, sed asserit potius quod sicut apostolorum Princeps tantæ insipientiæ errorem doctrinæ suæ interserendo tangit, ab initio omnia sic perseverant: et ita sicut nec Creatorem, nec creatum aliquid, et si quidem forte dederit aliqua facta, sed creata nulla. Quod et nonnulli inter gentium philosophos præclariore tradiderunt, dicentes tamen non cum insipiente Deum non esse, sed esse unum Deum; verum illum nequaquam asserentes creatorem sed opificem, et de materia Deo cœterna mundum a Deo factum sed non creatum, cum creare sit ex nihilo aliquid facere. Verum insipiens dicit nec etiam esse Deum.

A TERTIA UNITATIS PRINÆ PER SOLUM RATIONIS OCULUM MANIFESTATIO.

In primis igitur ab isto sciscitor an hujus mundi sensibilis, quem sic ab initio perseverasse contendit, aliqua sit prima et summa causa vel nulla. Dicit forte nullam existentia ipsius causam; quia ab æterno est, et a se non aliunde est. Aliis igitur in præsentiarum intermissis, quæram an illa, quæ in ipso vivunt, qualia sunt animata, vitam habeant a se ipsis vel ab ipso mundo. Quod a se ipsis non arbitror tam extremæ insipientiæ quemquam qui dicat. Quare necesse ut ab ipso mundo vitam habeant, quæ in ipso vivunt, quia quod aliunde dici non posset cum ipse mundus non aliunde sed a se ipso sit. Similiter et quæ rationis habent iudicium et voluntatis arbitrium, qualia sunt rationalia, cum a se ipsis non habeant, hæc necesse ut ab ipso mundo. Cum igitur mundus hic sensibilis æternus sit, et a se non aliunde sit, dans vitam et cum vita rationis iudicium et voluntatis arbitrium, irrefragabiliter secundum insipientem Dei habet naturam. Et ita insipiens qui in corde suo sic fingit etsi diffiteatur nesciens in corde suo Deum, facit et ipsum mundum Deum, cui sic attribuit Divinitatis naturam. Quam quia negat esse, restat ut, etsi dicat mundum æternum, aliquam necesse ut ipsius det causam et ipsam æternam, cum et ipse mundus cuius ipsa est causa sit æternus. Cum igitur causa ista mundi æterna sit et prima ipsius causa et summa, quæro an ista causa sit vita vel vita participans aut penitus vita careat. Sed quis adeo insipiens ut dicat quod penitus vita careat a qua tot in mundo vitam habent, et cum vita rationis iudicium et voluntatis arbitrium. Præterea quod nihil carens vita melius sit seu adeo bonum, ut illud quod est vita vel vitam habens, quia nihil vita carens posset frui beatitudine quare nec beatum posset esse quod carens vita. Hæc vero prima et summa, de qua nunc loquor mundi causa, necesse ut omni eo quod vitam habet, sicut potentior, sit etiam et melior, utpote a qua mundus hic sensibilis est et quidquid in ipso vivit. Igitur, si causa hæc non caret vita, quod quidem necesse, consequitur ut aut causa ista tam magnifica sit ipsa vita aut vita participans. Quod si vita participans, aliqua erit causa participii. Nihil enim bono ullo participat, cuius non sit causa major, plenior et superior a qua descendit quod participat. Sed secundum hoc jam non esset hæc prima causa et summa, quod jam datum est, sed adhuc major et superior æta. Et sic etiam in infinitum extenderetur inquisitio, donec aliqua reperiretur causa, in qua vitæ non esset participium, sed potius apud ipsum fons vitæ. Restat igitur ut prima nostra et sensibilis mundi causa, cum nec vita carere possit, nec vita participare, ut ostensum quod ipsa sit vita ipsa. Et cum vita nemo adeo insipiens, qui beatam diffiteatur, et non aliunde beatam sed a se. Quare et hanc Deum esse etiam insipientem confiteri, qui dicit in corde suo non esse Deum, necesse est.

8 NOTULA. QUARTA PRIMÆ UNITATIS MANIFESTATIO.

Præterea cum mundus hic sensibilis semper in motu sit, nec aliquid ipsius sit quod non in aliquam motus cadat speciem, quæri ab insipiente nostro potest, a quo sit omnis motus hic. Nec enim motum esse vel esse posse, nisi ab aliquo immobili, a philosophis jam pridem multipliciter et etiam apodeictice esse comprobatum: adeo ut in omni eo quod orbiculariter movetur, centrum semper immobile ab ipsis demonstratum sit. Quare et juxta philosophorum demonstrationem certissimam, necesse ut ab aliquo immobili omnis hic sensibilis mundi procedat motus. Quibus et theosophorum nostrorum unus de sapientiæ spiritu loquendo consonat: « Est, inquit, spiritus intellectus securus, stabilis et qui omnes capiat spiritus subtilis, mobilis, » et mox subdit: « Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia. » Ecce quod quem prius dixerat stabilem, postea dicit mobilem sapientiæ spiritum et etiam omnibus mobilibus mobiliorem. Quod ego maxime ob id effectum æstimo, quod hic sapientiæ spiritus, qui omnes capit spiritus prima et summa causa est sicut omnis actus et omnis motus, juxta quod scriptum alibi quod manens immobilis dat cuncta moveri. Ut ita sit iste tam immensus spiritus, qui omnes spiritus capit, a quo et motus omnis omnium cœlestium, terrestrium et infernorum se moventium, velut centrum quoddam immobile omni eo quod immobile videtur immobilius.

9 NOTULA. QUINTA MANIFESTATIO.

Præterea etsi ab æterno nulla fuerit, ut insipiens asserit, futurorum scientia seu præscientia, de futuris tamen vera erunt scibilia et ita sciri tunc poterant et præsciri. Quæro igitur ab insipiente, in quo foret sciendi vel præsciendi futura potentia hæc. Tunc enim fuit potentia hæc et ut inesset necessarium. Quæro igitur in quo, et quid illud tunc fuerit, quod futura aut præscire posset vel scire.

10 NOTULA. SEXTA MANIFESTATIO

Prætereo multa nunc sicut philosophica et etiam theologica, splendore pariter et acumine sensuum his, quæ pro sensus mei tarditate induxi, incomparabiliter majora. Hæc, inquam, prætereo, eo quod sint aliena magis quam nostra, quæ ad manifestandam primam et principalem unitatem nostram, unum videlicet principium sine principio, induci solent et efficaciter possunt: quibus inter cætera in infinitatis abyssum unius hujus principii contradictores demerguntur; juxta quod argumentari sic solent, aut aliquid est principium sine principio aut nullum. Sed nullum est principium sine principio; quare nihil fuit primum ante quod aliud prius non fuerit. Et ita rerum seu causarum invicem præcedentium se et subsequentium erit infinitas et sine principio, quare et ab æterno. Et ita ex præmissis quasi duo jam tenemus præcedentium et subsequentium infinitatem et ab æterno ipsam, quare cum infinitate æternitatem, et cum æternitate infinitatem jam habemus, et ita aliquid principium

A sine principio, quia æternitatem. Et præterea rerum præcedentium et subsequentium infinitatem. Quod omni etiam parum intendenti sicut absonum videri potest et impossibile. Et cum hujuscemodi multa et circa hæc induci possint, nunquam satis sit humanæ menti, nec quiescit donec unum omnium principium sine principio inveniat, quasi et hoc sit ipsi ex natura insitum, ut tunc primum desinat et quiescat, cum illum ratiocinando repererit, qui suum et omnium sicut finis est et principium.

11 NOTULA. SEPTIMA MANIFESTATIO.

Verum hic noster rationis oculus quid tam longe tam late per æthera et aëria, per cœlestia et terrestria sic evagatur? In nobismet est quod quærimus, in nobis ipsis præ cæteris est, unde hæc prima nostra unitas nobis manifestari possit, et quod est et etiam ex parte aliqua quid ipsa sit. In nobis, inquam, qui præ cæteris ad ipsius sumus imaginem et similitudinem conditi. Unde et nobis ex nobis ipsis et in nobis familiarior cognitio hæc. Nostrum igitur rationis oculum retorqueamus in nos ipsos. Ecce enim quia mens nostra rationalis rationis habet judicium ad discernendum, voluntatis arbitrium ad eligendum, et memoriæ thesaurum ad reponendum. Hoc quod nunc dicimus rationis nostræ oculo videmus et experimur in nobis. Nihilominus etiam quod non a nobis hæc nostra nobis sunt sed ab alio. Quid enim habes quod non acceperis? Unde corpus tuum et quæ corporis? vide et spiritum tuum et quæ spiritus, nihil in utraque hac natura te habere quod non acceperis, et ipsa ratio tua tibi dictat et ipsa docet certissima experientia. Vides ergo jam aperte quod accepisti: vide et exinde a quo acceperis. Dices forte quod a parentibus qui te genuerint. Sed illi a quo? Revera in infinitatis abyssum jam præcipitaberis, nisi aliquid primum et summum repereris principium, a quo velut prima summa et principalis causa etsi per gradus multos et descensus hæc acceperis. Verumtamen et adhuc sciscitor a quo acceperis omnia hæc, quæ habes et quæ te constat accepisse. Nec enim prius illud responsum tuum approbo, quo te dicis totum a parentibus accepisse. Nunquid enim, etsi a progenitoribus carnis tuæ acceperis carnem, pariter et animam accepisti? Sed esto quod et animam: propter multos hoc dico et magnos, qui animam ex traduce descendisse docuerunt. Nunquid quæ in anima sunt rationis videlicet judicium, voluntatis arbitrium, et memoriæ thesaurum, quæ crebro in filiis quam in parentibus plus vigent, accepisti ab his? Sed esto quod et hæc sicut animam ab ipsis pariter et ipsius naturales vires seu potentias animæ. Sed nunquid de gratuitis sic. Si a parentibus carnis sunt dona naturæ, nunquid similiter et dona gratiæ? Nunquid pater infidelis, fornicator, gastrimargus, omnium denique vitiorum sordibus pollutissimus, pio filio contulit fidei gratiam, continentię munditiām, sobrietatis mensuram, et totius

denique honestatis et sanctitatis virtutem? Constat enim iniqui patris pium filium hæc habere. Ut igitur dimittam nunc dona naturæ, dicas mihi; O insipiens, a quo habeat pius iniqui filius hæc dona gratiæ? Non quidem a parentibus, quia hi iniqui non a natura propria, quia de massa iniquitatis hæc, et de radice apostatica fructus hic; de iniquis videlicet parentibus et avis et proavis et adhuc supra iniquis si vis. Sto igitur hic et insipientem pulso, ut me doceat unde hæc tanta gratiarum dona huic. Et quia ille fateri confunditur, ego proferam. Ab illo certe, a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum, descendens a Patre luminum.

12 NOTULA. OCTAVA MANIFESTATIO.

Et ut nostrum rationis oculum aperiamus adhuc, quo adversus insipientem alia nobis necessaria et propositum nostram juvenia documenta demonstramus, quero ab insipiente an aliquid sit adeo potens quo sit nihil potentius. Quod si non dederit, erit jam potentium et potentiarum infinitas. Si enim cum multa potentia sunt, nihil est adeo potens quo adhuc non sit aliud potentius; ergo potentium invicem se præcedentium et subsequentium erit infinitas, ita quod nullus erit primus, nullus ultimus. Quod quia manifestissime insipientiæ est, restat ut aliquid sit adeo potens quo nihil sit potentius. Et cum nihil sit eo potentius, mox sciscitor an aliquid possit esse eo potentius. Quod si dederit aliquid posse esse eo potentius, quo tamen nunc nihil potentius, hæc mox infero, aliquam esse causam tam validam, tam potentem, quæ hoc possit efficere. Et ita aliqua causa est tam potens, tam valida, quæ possit efficere aliquid potentius eo quo nunc nihil potentius est. Quare et ipsa causa hæc fortior est, validior et potentior, eo ipso quo tu dicis nunc nihil esse potentius. Si enim causa est tam potens, quæ eo quo nunc nihil potentius est possit efficere adhuc potentius, et ipsa procul dubio potentior est eo quo tu dicis nunc potentius nihil esse. Et ita secundum concessionem tuam, jam tuum illud quod dixisti nunc, nihil esse potentius, habebit supra se aliud eo potentius; causam videlicet tam potentem, quæ possit efficere aliquid etiam potentius illo potenti tuo, quo dixisti nunc nihil esse potentius. Et ita illud potens tuum non erit adeo potens ut dixisti. Restat itaque quod si aliquid est, quo nihil est potentius, quod quidem necesse, alioquin potentium se invicem præcedentium et subsequentium sequeretur infinitas, ut jam præmonstratum, restat, inquam, quod si aliquid est quo nihil est potentius, consequenter et illud idem esse quo etiam nihil possit esse potentius juxta proxime præstentium ratiocinationis progressum. Dato itaque quod aliquid sit quo nihil est potentius, consequens mox est ut aliquid sit quo nihil possit esse potentius. Nihil enim posset esse illud potens quo nihil posset esse potentius, nisi per illud quod jam est et quod jam potens est, et quo nihil potentius est.

Cum igitur aliquid sit quo nihil est potentius,

nec aliquid eo potentius possit esse, addo adhuc et tertium, et quero an isto quo nihil est potentius, et quo nihil potest esse potentius, possit esse aliquid aliud quod sit adeo potens. Quod si dederit, isto videlicet quo nihil est potentius, et quo nihil potest esse potentius, nihil etiam posse esse adeo potens consequenter mox videbitur, quod idem ipsum sit omnipotens. Concurrent enim tria hæc, videlicet quod nihil sit eo potentius et quod nihil possit esse potentius, et tertium hoc quod etiam nihil possit esse adeo potens. Quod si non dederit sed asseveraverit isto quo nihil potentius et quo nihil potest esse potentius, aliquid aliud esse posse quod sit adeo potens, jam ex opposito consequens erit quod isto, quo ut jam dedit nihil est potentius, nec esse potest aliquid potentius sit, causa videlicet tam potens tam valida, quæ potest efficere potestatem aliam isti potestati, qua nihil potest esse potentius, parem. Causa enim quæ potest efficere potestatem aliam isti potestati, qua modo nihil est potentius nec esse potest, parem illa potestate, quæ si esset huic par, esset major, esset et potentior. Quare et ipsa eadem causa nunc superior est et potentior potestate ista, de qua tamen jam datum quod nihil sit ea potentius nec esse possit. Unde jam liquet quia demonstrato quod aliquid sit, quo nihil sit potentius, et quod ipso nihil possit esse potentius, consequenter habebitur quod nihil possit esse adeo potens. Ex primo enim, videlicet eo quod aliquid sit quo nihil est potentius, quod supra demonstratum, necessario mox consequitur, ut præstendimus, quod illud idem sit quo nihil possit esse potentius. Et ex hoc secundo, videlicet quod aliquid sit quo nihil possit esse potentius, necessario mox consequitur et hoc tertium, videlicet quod illud idem sit adeo potens quo nihil possit esse adeo potens. Et conformis est in his ratiocinationis progressus: qualis inter primum et secundum talis postea inter secundum et tertium. Cum igitur in uno concurrant tria hæc, videlicet quod aliquid sit quo nihil est potentius, et quod ipsum sit quo nihil potest esse potentius, et adhuc quod idem ipsum sit quod nihil possit esse adeo potens, consequens erit quod idem ipsum sit omnipotens potens super omnia, et ita velit nolit insipiens quod sit Deus.

BREVITER RECAPITULANDO PRÆMISSA OSTENDIT DE-
INCIPES, QUALITER UNITAS PRIMA PER TERTIUM CON-
TEMPLATIONIS OCULUM MANIFESTETUR. 13 NOTULA.

Ex præmissis igitur tum per primum oculum corporis rationis oculum excitantem, tum per solum et secundum rationis oculum aliquantisper jam ostensum, de prima nostra et principali unitate quod ipsa sit. Et hoc quidem multipliciter, primo per rerum creationem, secundo per earundem gubernationem, et per alia quidem hinc inde inducta varie. Restat amodo et ordo prædispositus exigeret sic, si tamen desuper datum hoc, ut post duos dies corporis et cordis oculos, quibus mentis nostris gressus dirigentibus in primo naturæ exempli.

quod nos supra dixisse meminimus mundum esse et quæ in mundo, hucusque legimus, per quod et jam aliquatenus manifestatum quod prima nostra unitas sit, deinceps quod sit ipsa et qualiter per tertium contemplationis oculum manifestari. Ad hoc enim, sicut nec ille corporis, nec ille qui cordis est sufficit, sed solus ille qui contemplationis dicitur necessarius. Unde et post primum exemplar naturæ quod mundus est et quæ in mundo, ad secundum exemplar gratiæ, quod supra eloquia sacra esse diximus, et quæ in ipsis sunt divinæ cognitionis mysteria procedendum. Denique vero ad tertium, quod itidem supra nominavimus exemplar vitæ, et quæ in ipso sunt divinæ incomprehensibilia majestatis. In duobus quippe exemplaribus his tertius potissimum, qui contemplationis oculus dicitur, intuetur. De quo contemplationis oculo ad sponsam sponsus: Corde, inquit, me cepisti uno ex oculis tuis. Uno, inquit, ex oculis tuis qui in corde tuosunt me cepisti. Uterque enim oculus, sicut ille cordis, sic et ille contemplationis in corde. Sed unus duntaxat cordis seu rationis, alter vero etsi in corde, non tamen cordis sed contemplationis dicitur, quo sponsus a sponsa capitur, quo incomprehensibilis tenetur, infinitus comprehenditur, et inaccessibleis attingitur. Unde et præexcellenter contemplationis dicitur oculus hic. Hic enim tanquam sol nubi species ipsa fidei umbræ adjungitur, ratione solum tanquam attonita et stupente ad tantam visionem hanc omni ipsius in parte hac evacuato officio.

QUOD DUPLEX SIT MANIFESTATIONIS MODUS PER TERTIUM CONTEMPLATIONIS OCULUM DOCET. 14 NOTULA.

Verumtamen juxta duo quæ prædistingimus exemplaria, duplex est sanctæ manifestationis hujus modus. Quorum utroque iste quem dicimus contemplationis oculus intuetur, unus per sacra eloquia eruditio, et hic est per secundum exemplar gratiæ; alter vero per invisibiliter illuminantem spiritum inspiratio, et hic est per tertium exemplar vitæ. Si quidem duobus his modis primam unitatem nostram quis contemplatur? videlicet aut eruditus aut inspiratus. Habent tamen multa in se sacra eloquia, ad quæ tanquam aperta capiendâ solus rationis oculus sufficit, et est in his theologiæ pars prima quæ dici potest mundana. Habet et secretiora et magis abscondita, in quibus capiendis mox rationis oculis deficit. Juxta quod Propheta noster: *Defecerunt, inquit, oculi mei in eloquium tuum (Psal. cxviii)*. Et est in his theologiæ pars secunda, quæ dici potest supercœlestis vel mystica. Unde et ad hæc is qui acutior contemplationis oculus nobis nunc necessarius. Qui, cum unus sit, duobus modis contemplatur: aut per Scripturarum eruditionem mysticam aut per inspirationem internam. Contemplatur dico non solum hoc, quod prima et principalis unitas nostra est, ad hoc quippe prioris oculi revelatio sufficit, sed pro humanæ conditionis ana-

logia mortali, etiam quid et qualiter ipsa sit. Et de horum primo, qui est per eruditionem, manifestationis modo Propheta noster: *Declaratio, inquit, sermonum tuorum illuminat (ibid.)*. Secundus vero sanctæ manifestationis modus in obedientia est mandatorum, quando non solum sciuntur sed et fiunt mandata. De quo manifestationis modo item Propheta noster: *A mandatis, inquit, tuis intellexi (ibid.)*. Nec enim dixit se intellexisse mandata, sed se intellexisse a mandatis, a custodia scilicet mandatorum. Juxta quod et Sapiens: *Concupisti, inquit, sapientiam, serva mandata et Dominus illam præbet tibi (Eccli. i)*. Et prior quidem manifestationis modus per Scripturarum eruditionem a Deo, sed mediate quia per hominem, per theologos videlicet mysticos, qui nobis sicut Scripturas et Scripturarum eruditionem mysticam ministrarunt. Quorum nonnulli, qui majores, immediate ab ipso sapientiæ spiritu sacra eloquia edocti sunt. Unde et ipsi theodocti sunt appellati, quorum unus quod non ab homine neque per hominem evangelium acceperit gloriatur, sed per revelationem Jesu Christi. Secundus vero manifestationis modus, qui per inspirationem internam semper immediate ab ipso Deo, non ab homine neque per hominem. Unde et multo dignior, multo sublimior et acutior sanctæ manifestationis modus hic, quantum distat a figura veritas, ab umbra claritas, et ab imagine corpus ipsum. Sacra quippe Scriptura ipsa quasi figura veritatis, quasi umbra lucis, et quasi resultantis imaginis speculum. Per parabolas enim, per figuras et ænigmata in mysticis Scripturarum eloquiis, quasi imaginibus quibusdam in speculo, veritas nobis resultat. Unde et tanquam imago in speculo, Deus in eloquio sacro, et ipsa sacra eloquia Scripturæ dicuntur imaginariæ, in quibus resultat nobis velut quædam veritatis imago magis quam ipsa veritas. Propterea et nobis, qui in umbra fidei vivimus, et in imagine pertransimus, iste qui per imaginarias scripturas fit manifestationis modus, multo nobis familiarior est, utpote sicut bonis et etiam malis communis, altero illo qui per inspirationem fit bonorum duntaxat non malorum.

PRIMO DE MANIFESTATIONIS MODO QUI FIT PER SCRIPTURAM. 15 NOTULA.

Ut igitur ad istius manifestationis modum, qui per Scripturas fit, a Scripturis et ab ipsis etiam mandatis Domini sumamus initium, a quibus idem sanctuârium Dominus hujus manifestationis intellectum nobis det: *Audi, inquit Scriptura, quia Dominus Deus tuus Deus unus est (Deut. vi)*. Ecce quia cœlestium mandatorum initium ab uno inchoat, unum indicat, et unum nobis commendat. *Audi, inquit, Dominus Deus tuus Deus unus est*. Et vero unus et ille unus, quem patriarcha omnium pater credentium, videns tres, unum adoravit. Et hic etiam unus est illud unum de quo a patre alius sed unum cum patre: *Ego, inquit, et Pater unum sumus (Joan. x)*. In quo uno, etsi sint tres, non tantum

ternarius quia nullus numerus, nec enim quoties nominibus utimur numerabilibus, consequens statim ut ibi numerus. Quemadmodum ipsas unitates numeramus et formas, quæ tamen, quia formæ sunt, subjectæ esse non possunt. Similiter et nomina numeramus et vera vel falsa enuntiabilia et multa in hunc modum, quibus tamen non inest numerus. Ut igitur ab infimis his ascendamus superius, cum de Deo loquentes tres personas dicimus, non ternarius sed trinitas intelligitur, et solitudo removetur. Et est hoc quod dicitur trinitas, tanquam si diceretur trium unitas. Et dicitur tres vel trium propter distinctionem solum, non propter numerum. Unde et orthodoxorum unus: « Hoc, inquit, vere est quod unum est in quo nullus numerus, nullum in eo aliud præterquam id quod est. » Neque enim subjectum fieri potest, forma enim est, formæ vero subjectæ esse non possunt. De qua forma Magister: *Qui cum, inquit, in forma Dei esset (Philip. 11), nihil ergo in forma ista quod non sit ipsa. Cui nihil adsit, nihil absit, quia accidit nihil. Unde et personales illæ proprietates, quibus inter se distinguuntur personæ tres, non juxta quorundam dogma fatuum divinæ usiæ adsunt, sed magis insunt. Propter quod et mater nostra catholica, sicut in essentia unitatem et in majestate æqualitatem, ita et in personis proprietatem adorat. Juxta quod in illo speciali orationis genere, quod missa dicitur, celebriter canit. Ut in confessione veræ sempiternæque deitatis et in personis proprietas et in essentia unitas et in majestate adoretur æqualitas. Proprietas ergo in personis adoratur, non aliqua tamen quæ sit tribus personis communis: tunc enim jam non esset proprietas sed communio, sed singularum personarum sua proprietas et dividua. Et erit hoc quod dicitur, ut in confessione veræ sempiternæque deitatis in personis adoretur proprietas, in qualibet videlicet personarum proprietas sua. Licet orthodoxorum nonnulli totum quod dicitur interpretentur sic, in personis proprietas, et in essentia unitas, et in majestate adoretur æqualitas, id est personæ distinctæ essentia una et majestas æqualis: verum ut revertamur ad nostra, in hac tam superexcellenti essentia, omne quod habet ipsa inest ipsi, nihil adest, nihil abest, cujus omne quod est ipsa est: unde et cum de ipsa participativis nominibus loquimur substantive potius et essentialiter intelligenda sunt etsi participative quid dicatur. Et quæ de ipsa participative dicuntur ipsam esse plenam eorum naturam quæ de ipsa dicuntur, mox significant. Ut juxta illam logicorum regulam talia sint prædicata, qualia subjecta esse permiserint. Unde et cum de hac tanta materia loquimur, mox pro materiæ profunditate omnium dictionum nostrarum absorbetur vis et exhauritur proprietas. De qua etiam semel quid dicere totum quod ipsa est, sub uno verbo dixisse est. Utpote cujus veritas, ipsius est æternitas, æternitas bonitas, cujus et bonitas, ipsius immutabilitas. Et hæc ipsius sapientia et hæc*

essentia. Cujus similiter quodvis numerus, et ita vicissim quodlibet suorum erit alterum, imo nec unum nec alterum, sed simplicissima et indivisa unitas et non alteritas: adeo etiam quod sicut nec in ipsa similiter nec cum ipsa ulla sit pluralitas, vel diversitas, seu multiplicitas ulla. Unde et vigilanter magistrorum unus: *Apud quem, inquit, non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio (Jac. 11). Non dixit in quo, sed quod etiam apud ipsum non sit, eo ipso apertissime indicans, quod in ipso multo minus sit, cum nec etiam apud ipsum esse possit. Unde et in fine sæculorum omnibus ad primam hæc nostram et principalem unitatem redactis et membris adhuc dispersis quotquot tunc unitis capiti et Christo integro jam nulla penitus erit tunc apud ipsum sicut nec adversitas, nec diversitas, sed quam supra tertiam numeravimus, naturæ et gratiæ in æternum indivisa et indissolubilis unitas. Quod melius et suo loco competentius indicabunt sequentia. Liqueat igitur ex præmissis quia cum dicitur Deus potens, Deus sapiens, Deus bonus et similia; sic ejusdem quidem repetitio est, non numeratio diversorum tanquam si de una eademque armatura dicatur sic: hæc armatura est ensis, hæc est gladius, hæc est mucro. Aut si de persona una: hæc homo est Simon, iste Petrus, iste est Cephias. Verumtamen æterna illa natura et omnipotens sic multipliciter dicitur propter varios, quos in rebus visibiliter ostendit effectus, et virtutes effectuum: sicut cum potens dicitur propter suorum quæ cernimus magnitudinem operum. Similiter et misericors propter ea quæ nobis impendit misericordiæ opera. Et in aliis similiter sic: quemadmodum dicitur sol in æstate calidior et in hieme minus calidus, cum tamen in se sol in calore nec intensior sit nec remissior, sed propter varios suos quos secundum varietatem temporis videmus et sentimus effectus; similiter et una persona plerumque sex res quævis binomia vel trinomia ex causis variis variis sic nominibus censita, cum tamen non nisi una persona sit. Verum omnis comparatio temporum ad Deum impotens valde et dissimilis. Attamen loquendi causa de ineffabilibus, ut aliquo modo fieri possimus quod nullo modo effari possumus, ad visibilia nostra et nobis usitata recurrere intelligentiæ nostræ nos cogit infirmitas, ut vel figuris et similitudinibus nobis notis veritatis lux inaccessibilis obumbrata nos illuminet; quemadmodum infirmi oculi solis lumen nube tectum liberius conspiciunt, quod coruscum intueri non possent.*

Deus itaque multipliciter dicitur. Unde et a theosophorum uno describitur inter alia spiritus sapientiæ multiplex et tamen idem ipse simplex. quemadmodum ab eodem describitur idem ipse sapientiæ spiritus mobilis et tamen idem ipse stabilis, quod nos supra exposuisse jam meminimus. Dicitur itaque sapientiæ spiritus multiplex, tum quia multiplicia sortitur nomina, tum quia deo partitur multiplicia, et præsertim quia multa in se

habere dicitur, ut puta æternitatem, bonitatem, potestatem, sapientiam et alia multa in modum hunc; et tamen idem ipse simplex describitur, quia etsi multa in se habere dicatur, non aliud tamen habet ipse quam quod est ipse. Deo enim non alia est essentia, ut sit et alia potestas, ut possit, seu alia sapientia qua sapit; sed ejus essentia est quidquid ejus est et omne quod ejus est Deus. Unde et sicut vere et ex necessitate consequitur quod sit simplicissima essentia Deus, cum nihil sit ejus quod non sit ipse, nullo enim participat, ecce exemplaris gratiæ quam alta, quam abditæ, quam humanæ rationis oculo incomprehensibilia divinæ cognitionis mysteria! ad quæ utcumque intuenda tertius et solus contemplationis oculus necessarius: ecce in quam acutis, in quam subtilibus citharæ nostræ chordis cum omni sacrorum eloquiorum consonantia moves manum, pulso citharam; nec enim de meo quidquam auditur hic, sed quem a mandatis tuis intellexi, Domine, tuorum eloquiorum et orthodoxorum tuorum sonus solum et sensus: qui profecto omnes unanimiter et concorditer juxta sibi datum sacrorum eloquiorum intellectum de omni creatricis et gubernatricis omni unitate simplicissima concinunt, quod nos de ipsa hucusque in cithara nostra resonavimus.

Veruntamen ego peccator homuncio, etsi moveam manum, pulsem citharam, et audiam sonum, mihi ipsi tamen qui hoc loquor barbatus sum factus velut æsonans aut cymbalum tinniens dans sine mente sonum; corpus enim quod corrumpitur deprimit sensum et contrahit intellectum; sanctæ quidem fidei et sanctorum verba profero, quibus non solum quod prima nostra et principalis unitas sit, sed et quid et qualiter sit erudimur; sed qui in his sanæ fidei verbis sanctis et abditis latet intellectus procul elongatur a me tanquam famelicus portans per viam panem infractum in testa nucleum et in osse medullam.

O gloriosa unitas, te ipsam testem invoco, quia credo, imo si peregrinus adhuc auderem in via fidem præcedere scio deesse hæc; scio, inquam, te potestatem in se viventem, quæ nusquam non adsit nec unquam desit: æternitatem quæ nec cœpit nec desinit: veritatem quæ nec falli potest, nec fallit: sapientiam quæ nec quærit nec minuit; scio te sine qualitate bonam, sine quantitate magnam, absque situ præsentem, et sine motu regentem omnia et continentem. Scio item te ante omnia ut principium, supra omnia ut fastigium, intra omnia ut remedium, sub omnibus ut fundamentum, extra omnia ut non habens consortium, et post omnia ut novissimum, juxta illud de te sacrum eloquium tuum: *Ego alpha et omega, ego primus et ego novissimus* (Apoc. xx). Unde et scio te sicut sine ternario trinitatem, et sine unico incommunicabilem, sine pondere incomparabilem, et sine mensura inæstimabilem; cum tamen tu sola sic sine numero, pondere et mensura, in numero, pondere et

mensura consideras omnia. Hæc secundum Scripturas tuas scio te et hæc de te scio, nihilominus nihil tuum quod non sis tu, utpote sicut superessentialem essentiam et simplicissimam sine gradu, sine differentia, absque diversitate, absque numero nullo participantem, subjectam nulli; hæc, inquam, secundum Scripturarum tuarum eruditionem sanctam scio te esse, hæc de te. Verum in prolongata peregrinatione mea hæc multum quasi dilacerata et dissuta hæc etiam mea qui, etsi per Scripturas tuas sciam quod sis hæc, parum aut nihil intelligo quomodo qualiterve sis hæc, imo unum hoc imo domina mea et creatrix qualiter sis prima et principalis et simplicissima unitas hæc; deficiunt enim oculi mei in eloquium hoc quod tuum et de te est: adeo mirabilis facta est scientia tua ex te supra me.

Verum domina mea et creatrix mihi prædulcis et præclara unitas, da mihi qualicumque citharædo puero tuo de te in hac cithara tua sic audire vocis sonum, ut et sensus vel aliquem tribuas intellectum: tunc erit et mihi, qui prout ipsa dicere dignaris de te ipsa et per te pulso nunc citharam, melius hic dulcior, imo vere dulcissimus sono vocis vel aliquo sensus intellectu concordante et matri meæ Ecclesiæ, si forte et ipsi aliquo tempore audire placuerit, auditui suo melus hic et gratior erit et prædulcior.

Et quidem, ut votum meum hoc assequar, me ipsa sacra eloquia docent quæ mihi quidam in loco loquuntur sic: Fili, concupisti sapientiam, serva mandata et Dominus illam præbet tibi (*Ecclesi. 1*), et erit ita non per solam et nudam Scripturarum scientiam, de qua jam nonnulla induximus, sed potius per mandatorum obedientiam hæc primæ et principalis unitatis nostræ manifestatio; verum, quia videor mihi jam de exemplari ad exemplar procedendum, de exemplari gratiæ ad exemplar vitæ, in transitu repetendum quod primum simile, constat enim, ni fallor, et ex his quæ induximus patentissimum, quia per exemplar gratiæ non solum quod prima nostra et principalis unitas sit, sed et quid et qualiter sit, aliquatenus pro humanæ conditionis possibilitate erudimur, et quod ad ea quæ in exemplari hoc gratiæ continentur divinæ commendationis mysteria capienda, sicut nec corporis nec etiam rationis sufficiat oculus, sed solius contemplationis oculi inspectio hæc: nunc itaque de secundo exemplari gratiæ ad tertium exemplar vitæ accedendum, in quo, ut præmisimus, sicut et in exemplari gratiæ, tertius et solus noster contemplationis oculus intuetur.

PRIMÆ ET PRINCIPALIS UNITATIS MANIFESTATIO PER TERTIUM CONTEMPLATIONIS OCULUM IN TERTIO EXEMPLARI VITÆ. 16 NOTULA.

Est autem, ut nos jam supra dixisse meminimus, exemplar vitæ liber prædestinationis æternæ, in quo sicut scripti quicumque sunt ad vitam prædestinati, de quo ipsa Veritas: Gaudete, inquit, inquit, quia nomina vestra scripta sunt in libro vitæ; et Propheta noster: *Et in libro, inquit, tuo omnes*

scribentur, dies formabuntur, et nemo in eis (Psal. CXXXVIII); scribentur dicit, qui tamen ante sæcula scripti sunt; tunc enim videntur quasi primo scribi cum incipiunt operari: et exinde dies formantur, quando de virtute ad virtutem, quasi de claritate ad claritatem sensim ascendentes, a sole justitiæ plene illuminantur, et de corruptæ humanæ tenebris educti efficiuntur lux mundi, transformati in dies qui prius erant filii tenebrarum, filii hominum, homines, de carne caro. Unde et bene sequitur: *Et nemo in eis*, sic quippe in libro vitæ scripti, sic dies formati magis jam dicendi sunt dii vel dies quam homines, juxta illud ejusdem Prophetæ nostri: *Ego dixi: Dii estis et filii Excelsi omnes* (Psal. LXXXI): vos autem sicut omnes moriemini: in hoc ergo vitæ exemplari, in quo sunt omnes scripti, quotquot ad vitam præordinati attente legunt, cum salutis suæ operibus jugiter intendunt, et in ipso tunc student, cum intelligere elaborant quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens et perfecta: et ita in hoc exemplari tertio per tertium contemplationis oculum manifestatur justis prima nostra et principalis unitas per inspirationem internam, sicut edoctis in priori exemplari gratiæ eodem contemplationis oculo demonstrante per eruditionem intellectam; sed in priori gratiæ exemplari fit manifestatio hæc quasi per solam et nudam mandatorum scientiam, sed in hoc vitæ exemplari fit manifestatio eadem per de super inspiratam mandatorum obedientiam, juxta quod supra posuimus et hic repetimus, paternum sapientis consilium: *Concupisti, inquit, sapientiam, serva mandata, Dominus illam præbet tibi* (Eccl. 1); *serva, inquit, mandata, multo quippe quam per sacræ legis scientiam per ipsius obedientiam sanctior, dignior et familiarior cognitio hæc alia, quippe sine hac velut peregrina quædam et remota notitia est. Unde et tanquam qui remoti et qui a longe noscunt et ipsi a longe cognoscuntur, et alta, inquit, a longe cognoscit, et ipsi quidem alti per scientiam etsi remoti per inobedientiam. Unde et a longe tanquam advenæ, non tanquam sanctorum concives et domestici Dei, cognoscunt: adeo etiam sine illa quæ obedientia mandatorum est peregrina notitia hæc, ut ipsa sacra eloquia, per quæ noscunt, testentur etiam eos non nosse, juxta quod magistrorum unus: *Qui dicit se nosse eum et mandata ejus non custodit, mendax est* (I Joan. 1); et illud: *Omnis qui peccat non vidit eum, nec cognovit eum* (I Joan. 11), et qui non diligit non novit Deum, cum tamen sacra eloquia Dei haberi notitiam absque mandatorum custodia et Dei dilectione, crebro et aperte contestentur. Unde et Magister: *Etsi noverim, inquit, omnia mysteria, et omnem scientiam, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans aut cymbalum tinniens* (I Cor. 13): ecce quia potest quis Deum nosse et charitatem non habere. Unde inter Dei notitiam et notitiam, de quibus Scriptura sic diverse et ut videtur adverse loquitur, distinguendum: quantum enim distant a fructu fo-*

lia, tantum inter notitias Dei has: in illa enim Dei notitia quæ est in exemplari gratiæ per Scripturarum scientiam sunt sapientiæ dicta; sed in ista quæ est in exemplari vitæ per mandatorum obedientiam sunt ipsa opera: prior illa ad ornatum sed ista ad fructum est. Unde et prior illa sibi non sufficit absque ista sed ista sibi absque illa. Unde et multi in solitudinibus vere et sancte vixerunt, sine codicibus solam habentes charitatem qua legis mandata compleverunt, et ita quo interius eo quidem familiarius Dei notitiam habuerunt, juxta quod ipsa in Evangelio Veritas: *Qui diligit, inquit, me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum* (Joan. 14): nec est enim tam videns, tam efficax, Ecclesiæ veritatis manifestatio quam ipsius interius de corde puro et conscientia et fide non ficta et radicata dilectio; ipsum enim diligere velut quidam ignis cœlestis radius de corde diligentis ad summum illud quod solum vere diligendum est ascendit, et unit cum eo quod diligit quod profecto absque delectabili quadam manifestatione non est, juxta quod dilectus supra: *Et manifestabo, inquit, ei me ipsum*, nec enim de futura quam expectamus manifestatione hoc intelligendum, sicut nec quod præmisit de dilectione in futuro et hæc quidem manifestationem factam quia est per dilectionem interius datam. Unde est et obedientia mandatorum per inspirationem internam fieri diximus et est manifestatio hæc bonorum duntaxat et omnium. Unicuique tamen sicut Deus divisit mensuram fidei, cum prior illa per Scripturarum eruditionem bonorum et malorum sit communis.

Verum tunc est primæ nostræ unitatis manifestatio hæc perfecta scientiæ operatione adjuncta: tunc etenim ad manifestandam hanc duo continent exemplaria, exemplar gratiæ et exemplar vitæ contemplationis oculo hinc inde factæ mentis gressus dirigente: hinc est enim scientia facta ab exemplari gratiæ, inde vero operatio justa ab exemplari vitæ, et erit hæc tunc primæ unitatis nostræ intellectualis manifestatio: jam enim primo intelligis, quia jam primo in te legis quod nosti magis in tuo corde quam in codice; scientia tua tunc primo in intellectum transeunte, alioquin si legis in me non in te, non erit in te lectus et ita nec intellectus, Domine, timor: et inde est quod sancti in eloquiis sacris intellectum sibi dari tam devote desiderant, tam crebro postulant. Unde est illud Prophetæ nostri in psalmo: *Da mihi intellectum et scrutabor legem tuam et custodiam illam in toto corde meo* (Psal. CXVIII); quasi dicat: *Dato mihi intellectu hæc duo consequar, et legis scientiam et mandatorum custodiam; et sibi: Da mihi intellectum et vivam* (Psal. LXXIII), quod si in sola scientia intellectus consisteret, non ex ipso jam vita esset, et ita utrumque quia primæ unitatis nostræ manifestationem intellectus comprehendit, et illam quæ ex secundo gratiæ exemplari est per scientiam, et illam alteram quæ ex tertio vitæ et

emplari est per operationem justam. Et erunt ita prima et principalis unitatis nostræ, quas ab initio hucusque prosecuti sumus manifestationes tres : prima quasi corporalis ex creaturis, et hæc per primum oculum corporis secundum rationis oculum excitantem ; secunda spiritualis ex rationibus menti rationali a natura insertis, et hæc per secundum et solum oculum rationis ; tertia vero est manifestatio intellectualis ad cognoscendum scientia et operatione conjunctis ; quod si sola scientia fuerit, jam non erit per intellectum manifestatio, sed per solam Scripturarum eruditionem et nudam. Sin autem sola fuerit operatio, itidem jam non erit per intellectum manifestatio, sed per solam et unicam inspirationem internam.

DE ILLO MANIFESTATIONIS GENERE QUOD THEOPHANIA DICITUR TANGIT ET PERTRANSIT.

Prætereo nunc de illo manifestationis genere, quod præexcellenter theophania dicitur, nec enim est ista honorum omnium sed perfectorum solum et etiam paucorum inter hos. Unde et infelix ego luteam domum inhabitans, de tam suavi tam excellentis manifestationis dulcedine quod ego non gustavi, aliis eructare non possum. Verumtamen de hoc manifestationis genere ab aliis instructus accepi ego phantasias has animæ omnino a terrenis suspensæ et æternorum desiderio adeo inflammatae, ut quasi a se deficiat sicut frequentes supervenire et improvisas qualis erit illa perfecta anima quæ per psalmos qui de charitate sunt æstuando sic conqueritur : *Quemadmodum, inquit, desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum : quando veniam et apparebo ante faciem Dei (Psal. xli) ? Et in alio itidem decantante Psalmo : Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum ! concupiscit et deficit anima mea in atria Domini (Psal. lxxxiii) : talium, ut didici, et solum talium sunt divinæ istæ apparitiones, quæ theophaniæ dicuntur, quæ animam tam vehementi desiderio anxiam crebro refocillant, et adeo etiam ad horam illuminant, ut miro quodam secreto et singulari modo etiam quod ignotum est Dei manifestum sit in illa. Verum, etsi ut talium quos diximus sit hæc frequens gratia sed parva mora, juxta quod in Amoris cantico : Sponsa sponsum tam sollicite, tam assidue quærere introducit, quæ ad sponsum suum quærendum nunc de nocte surgit, nunc civitatem circuit, nunc it, nunc reddit, nunc quærit de illo, nunc quærit illum ; ille vero nunc se ingerit, nunc se subtrahit, nunc occurrit, nunc salit, nunc transilit, nunc tenetur, nunc elabatur, nunc revertitur, nunc alloquitur. Istæ vero inter sponsum et sponsam inquisitiones, quæstiones, allocutiones, occursus, saltus, discursus et recursus, avolationes, reversiones tot et elapsus, quid inter ipsos sunt nisi quædam suavia suavis et jucundi amoris signa delectabilia quæ quotidie hujusmodi, quem diximus, perfecta anima delectabiliter experitur in se*

secundum quod et sponsus ipse quodam loco perhibet delicias suas esse cum filiis hominum et quidem miro modo, sed mihi sicut inexperto et ineffabilis his manifestationibus sponsa delectatur cum adfuit, sed admodum affligitur cum recedunt et ad votum non revertuntur. Verumtamen etsi quævis beata anima quocumque sibi in via hac indulto divinæ manifestationis privilegio illustretur, multo tamen sublimius, plenius et multo delectabilius, quia beatus in patria lucis in illa infinita luminis abisso istius tantæ manifestationis claritas revelabitur : hujusmodi enim manifestationis divinas semper per signa aliqua vel per similitudines mediate fieri existimandum : patria illa lucis sibi illam Dei manifestationem quæ solum immediate fit vindicante. Unde et Magister usque ad tertium cælum raptus qui comprehensisse videri poterat : *Fratres, inquit, ego me arbitror comprehensisse (Philip. iii)*, et quid sit illud quod non comprehenderit, mox subjungit : Unum autem ; quasi dicat : illud quod me comprehensisse non arbitror, illud est quod unum est quasi hoc illud est, quod sicut singulariter et præexcellenter unum dicitur, prima videlicet nostra et principalis unitas hæc.

Videor mihi jam quod ab initio de prima et principali unitate nostra proposui me exsecutum : primo siquidem per oculum corporis, cordis seu rationis oculum excitantem demonstratum est quod ipsa est : quod quia per facta visibilia est ostensum dici potest hæc visibilis seu corporalis primæ unitatis manifestatio ; secundo per solum rationis oculum itidem quod ipsa est multipliciter quidem et varie comprobatum, quod quia de moris visibilibus rationibus solum hinc inde conquisitis est ostensum, dici potest hæc spiritualis primæ unitatis manifestatio ; præostenso ergo de prima unitate quod ipsa est, subsequenter per tertium contemplationis oculum quatenus datum monstravimus quid et qualiter ipsa sit, et hoc quidem dupliciter : primo per Scripturarum eruditionem, qua docemur de prima et principali unitate, non solum quod sit, sed et quid et qualiter sit, et hanc primæ et principalis unitatis nostræ manifestationi bonis et malis communem diximus ; secundo vero per inspirationem internam et manifestationem hanc solum honorum rem et omnium, sed tunc plenior scientiæ Scripturarum sancta operatione adjuncta, tunc enim scientiam in intellectum transire diximus. Unde et, ut præmisimus, dici potest intellectualis manifestatio hæc : adhuc de inspiratione interna diximus esse quasdam primæ et principalis unitatis manifestationes præexcellentes, quæ sicut singulariter et præexcellenter theophaniæ dicuntur, ad tertiam illam manifestationis speciem, quæ intellectualis jam dicta est, recte pertinentes ; et ita erunt primæ et principales unitatis nostræ manifestationes tres : prima ipsius manifestatio visibilis vel corporalis, secunda spiritualis, tertia vero naturalis.

Verum etsi principalis hæc unitas a nobis sic sit

pro sensus nostri angustia multipliciter manifestata, eo ut verum fatear, quodammodo cognitione mihi incomprehensibilior facta est: illud prophetæ nostri jam expertus in me quia homine accedente ad cor altum tanto magis exaltatur ab homine Deus, hoc tamen quod fideliter et humiliter homo de Deo dicit, Deus tolerat ut sic de Deo homo loquens in Deo suo delectetur, et gratia fidei figuras verborum, quibus de veritate loquitur homo Deus, pius ac si veras acceptat, cum tamen supra omne et extra omne quod dicitur sit ipse veritas et unitas Deus. Verum, etsi tam gloriosa, tam principalis nostra unitas hæc omnium operatrix virtutum, fides, spes, salus et virtus omnium tamen comprehensibiliter tanta sit, ad ipsius tamen manifestationem tantam et tam sanctam, parva, nostram induximus calumniam forte ab aliquibus quod per ipsam nunc hæc induxerim. Verum si placet benigne ignoscant hi, nec enim excessisse me arbitror: hæc quippe non deviant, non obviant, imo potius meum juvant et juvabunt propositum, quæ a nobis de hac prima et principali unitate inducta sunt; de qua ego peccator homuncio, pavide quidem, sed sicut nec contra fidem, quod absit! nec præter rem loquens propter illas quas supra post eam distinximus unitates duas de ipsa et pro ipsa hæc induximus, et præsertim propter illam imperatoris et militis unitatem tertiam, propter quam et ad primam hanc compulsus a tertia accedere ausus sum et ad secundam. Unde et ego inter tot et tantas et tam varias viæ et vitæ hujus tentationes, et laqueos, et curas distrahentes, incola et peregrinus versans, adhuc nihilominus tamen de ipsa prima et principali unitate etsi catholice temere tamen vereor loqui præsumpsi. Unde et ipsius hic faciens finem quæ infinita est ab ipsamet veniam deprecor, si excessi et de reliquis duabus unitatibus locuturus adhuc ipsi tam gloriose principali et tam principaliter gloriose æternæ unitati, quæ fides mea, salus mea et tota spes mea est, me commendo, et ea salutata nunc et adorata ipsamet si placet puerum ænum per vias incognitas ducat et doceat, quasi deinceps de sanctuario ad sanctuarium, imo quasi de ipsius creatricis et imperatricis unitatis incomprehensibiliter immenso palatio ad sponsi et sponsæ thalamum transiturum: nam de duabus unitatibus reliquis amodo prout edocti desuper meli nostri notula formabuntur: de hujus quidem primæ et principalis unitatis trinitate nihil in præsentiarum in cithara nostra resonantes: tum quia sicut in Testamento Veteri singulis fere paginis commendatur unitas, sic pene singulis Novi Testamenti syllabis prædicatur unitatis trinitas, tum etiam quia multo magis quam in unitate, in unitatis trinitate, fidei magis implicitum involucrum est. Sed præ cæteris de unitatis, a qua certe invitatus avellor, trinitate nil hic intersero, quia ne etiam per materiæ granditatem me excusent, nullatenus præsens propositi mei hoc materia exigit qui etsi de unitate quasi dispu-

A tando modicum quid interseruerim, quod et forte quis quasi ad propositum non attinens calumniabitur, sciat pro certo priusquam calumnietur is de ipsa præter alia, ob id maxime ex parte sermonem me fecisse prolixius, et de ipsa disputando probasse et improbasse, ut ego ipse proprius ipsius disputaret et probator, etsi non errorem, quod absit! meam tamen de ipsa et circa ipsam ignorantiam hic consideret: nam etsi scientiam ipsam et aliquatenus quid sit ipsa, admodum tamen minimum est, quod nibi datum sit scire de ipsa vel circa ipsam: fides quippe cuius implicitissimo involucro similis tam de unitate quæ commendatur in veteri quam de unitatis trinitate, quæ in nova lege prædicatur, totum quasi involvit et obvolvitur et operit totum, B Cujus tamen beneficio omnia certe credo, sed nihil video nisi forte speculariter et in ænigmatibus, quod tamen ipsum non ego non mei similes usurpantes, sed soli forte in charitate radicati et fundati mihi specialiter vindicant, fide, ut ita diximus, totam operiente et involvente totam. Unde et illud est, quod ego supra sic planxi, ita protraxi, ita distinximus, timens et tremens in sanctuarium Dei intrare, quod fidei involucrum totum involvit, totum nobis tegit et operit, hoc quippe fidei tabernaculum circa quod excubamus, dum in deserto militamus adhuc, tot est symbolicis demonstrationibus adumbratum, tot videlicet arietinis pellibus, tot hyacinthis, tot saccis cilicinis, et tot cortinis opertum totam, verum, ut videtur, nunc militiæ nostræ immemor, C quasi tabernaculum militantibus non sufficit, in ipsum prophetæ templum supercelestem, in quo jam concives sanctorum sunt, præsumo sicut videri potest ascendere, in quo portæ tot, in quo et tot atria, tot atriola, tot gazophylacia, tot vestibula, tot domus, tot ædificia, tot cœnacula, tot ostia, tot ostia, tot viæ, tot plateæ, tot semitæ, tot loca, tot sanctuaria, et thalami tot, D Cujus dum recorder, ipsius Salvatoris in Evangelio mox efficior memor. *In domo*, inquit, *Patris mei mansiones multe sunt* (Joan. xiv). Quod tamen propheta in prophetici voluminis sui fine, non jam jam domum vel etiam templum, sed civitatem nominat et nomen iniquæ civitatis ex illa die dictus ibidem mutato sic nominat, totum a se mystice dictum nobis apertissime indicans. Unde et propter templi hujus seu potius civitatis quæ supra distinximus loca et mansiones tam varias, periculosus ingressus est: quod quis intraret, etsi, quod absit! non erret in via fidei, erraret tamen facile poterit procedendo nimis, et perscrutando investigans abdita sanctuarii. Unde et qui prius primæ et principalis unitatis investigabile intrare præsumpsi sanctuarium, retrahere mihi nunc tutius, ne quo ulterius eo interius procedam incertus, cum tamen de sanctuario ad sanctuarium imo quasi de palatio ad unum de palatii thalamis, mox mihi sit divertendum, de unitate videlicet ad unitatem, de unitate solius naturæ, quæ est in Deo trino inter tres, ad unitatem solius gratiæ quæ solum est inter

verbum et carnem, inter Deum et hominem, de
cujus unitatis causa et origine præsentis hujus meli
nostri, qui tertius est, XVII jam formabitur notula :
nec enim secunda unitas hæc solius gratiæ, ut illa
prima et principalis est æterna, sed ab ipsa prima
et principali unitate solius naturæ in fine sæculorum
in plenitudine temporis facta est ista solius gratiæ,
et hoc inter se ipsam et primam et principalem et
humanitatem nostram : de ipsius itaque causa et
origine ante alia cithara nostra, prout desuper
datum, resonabit.

TERTIUS MELUS DE UNITATE SOLIUS GRATIÆ HIC
INCIPIT, ET PRIMO DE IPSIUS CAUSA. 17 NOTULA.

Homine in paradiso per tentatoris violentiam a
prima et principali unitate, sicut seditiose et tyrannice
separato et avulso, mox ipse homo in se ipso
divisus est; divisus, inquam, dilaceratus, distractus
et sibi ipsi rebellis, quasi de uno partitus in duos,
utpote qui ab eo quod vere unum est, imo sicut in
præcedenti melo jam audivimus, quod vera, quod
simplex, quod æterna unitas est et indivisa, divisus;
quæ sola solum vera est, a qua etiam quod ab ea
divisum est habet quidem esse, sed tale quale esse
quod est, tale quale dico esse, esse videlicet multi-
plex quasi habens non unum esse sed multa diversa
inter se et adversa homine per spiritus sui afflictio-
nes diversas et dissidentes et per cogitationes varias,
vanas, assiduas et importunas et item per corporis
sui dispositiones multiplices et contrarias, et per
tam crebras, tam continuas temporum vicissitudi-
nes et locorum mutationes, quo multiplicius et mis-
erabilius distracto, dilacerato et convulso : ita ut
jam non Dei imaginem, ad quam fuit conditus, sed
potius nescio cuius monstruosi Protei poetice comen-
tata matæ effligem homo sic se unitatis et sic mu-
tabilis repræsentaret, adeo etiam, prohi dolor ! nimis
pressus, sic oppressus, et sic divisus, ut crebro
nec sui esset memor, nec nosceret se. Sed quid
dico crebro? adhuc quippe admodum paucorum est
nosse se, etsi forte corde, minime tamen opere re-
colentes quid fuerint, quid sint et quid erunt; juxta
quod unus cuidam simul et semel breviter interro-
ganti quid fuisset, quid esset, quid futurum esset,
mox eleganter et simul breviter singulis singula
respondisse legitur : « Vile, inquit, sperma, vas
stercorum et cibus vermium, » in schismate igitur
hominis hoc vix est rarus qui se nosceret; qui
etiam ad propriam in semetipso unitatem reverte-
retur, homine quidem sic distracto et diviso, et in
tam duro, tam diro schismate jam non solum inter
Deum et ipsum, sed et in se ipso homine etiam ad-
versus se ipsum hominem facto schismate in semet-
ipso, imo ut dicam, nunc sic schismaticus sui ipsius
factus, duro profecto et diro schismate confestum
ut ab unitate se divisit inter animam suam pro-
priam et propriam carnem suam exorto, concupi-
scente ista quod non illa et illa quod non ista, sed
et illa et ista etiam in se ipsis omnino inter se con-

traria, et sic tota vita hominis schisma erat in ho-
mine, et mirum quidem et inauditum schisma hoc
homine facto non solum Deo sed et sibi ipsi con-
trario, et sibimetipsi gravi, juxta illud plangentis
hoc hominis dolentis et tuerentis : *Quare, inquit,
posuisti me contrarium tibi et factus sum mihi meti-
ipsum gravis? (Job VII.)* Similiter et Prophetæ inter-
plangens : *Cor, inquit, meum dereliquit me (Psal.
XXXI),* et item anima mea impleta est illusionibus,
nec hoc quidem mirum, si homini sic acciderit,
qui se sic tam temere, tam fatue, tam præsumptuose,
a prima et principali unitate divisit : certo quippe
certius et luce clarius, quod tamen quo familiarius
et melius norunt experti, nullum cor vere jucundum,
nullum vere quietum, nullum pacificum, imo omni-
nino dilaceratum, divulsum et sibimet contrarium,
et schismaticum, nisi fuerit ipsum huic primæ
nostræ et principali unitati conjunctum : adeo natu-
rale est humano cordi esse cum unitate naturæ
hæc, ad cuius imaginem ipsum naturaliter condi-
tum est. Unde apprine expertus hoc et reversus a
schismate : *Deus, inquit, cordis mei (Psal. LXXII);*
et iterum : *Mihi, inquit, adhærere Deo bonum est
(ibid.);* hoc est illud sub sole solum et unicum illud
unum in quo habitare cui adhærere bonum et ju-
cundum. Verum infelix fatuus et miser homo factus
schismaticus, et ab ipsa prima et principali unitate
sic divisus, mox ab Ecclesia triumphante, a congrega-
tione justorum, ab angelorum consortio est expul-
sus, et ita ad partes veteris illius et schismatici
Luciferi, qui Ecclesiam triumphantem jam pertur-
baverat et in multorum ruinam jam grande schisma
fecerat, quasi inseparabilis et individuus schismatis
comes ipsi adjunctus est.

O quam infelix, quam infortunatum, quam vile
schisma, prius quidem in cælo natum inter Deum
et angelum, postea vero in paradiso renatum inter
Deum et hominem ! Sed prius a cælo, post a para-
diso expulsus, nunc in fine ad hoc sterquilinum
est devolutum sæpe et sæpius militantem hanc tur-
bans ecclesiam, quod ab initio dilaceravit et con-
turbavit triumphantem, persæpe etiam domesticam
cujusvis privati familiam commovens et perturbans,
ubi non nisi duo sunt congregati vel tres, ita quod
pace perturbata non secundum Christi Evangelium,
sed potius secundum Luciferi immisissum dissidium,
duo in tres et tres in duo dividantur : adeo est Lu-
cifero amicum schisma et dissensio. O quam male-
dicta, quam profana, quam viperea soboles hæc,
cujus mater est ambitio et Lucifer pater, cujus et
inter carnis opera soror pessima hæresis ! heu, heu,
igitur miser homo quid faceret, quo se verteret,
quomodo ad unitatem rediret? primum et principale
schisma erat inter ipsam primam et principalem
unitatem et ipsum, et exinde inter ipsum et angelum
et etiam inter ipsum et creaturam universam pro-
pter ipsum conditam et hoc propter omnium creatri-
cem unitatem, a qua tam fatue, tam temere, tam
præsumptuose se sic diviserat, et quod adhuc inau-

ditum, tam durum videlicet, tam durum schisma, et homo in semetipso schismaticus, sicut irrevocabilis et implacabilis ipsomet facto contrario sibi et sibi-
 metipsi gravi. Quomodo ergo redire, quomodo reverti, quis revocare ad unitatem ab unitate sic divisum vel auferet vel posset: unitas quippe ipsa prima et principalis Deus ipse unus et summus ipsum a consortio justorum, ab Ecclesia triumphante propter schisma expulerat, angelus propter schisma expulso non communicabat, Lucifer, ne schismaticus suus, quem ad satellitium suum jam allexerat, reconciliationi obstabat, nec etiam homo ipse pro reconciliatione supplicabat, imo magis ac magis efferebatur in dies, tota vita sua de Luciferi satellitio gaudens, donec in fine extrema gaudii luctus occuparet. Sic etiam misero homine multiplicato et adhuc in dies crescente super terram, multis sæculis per invia deserti hujus et avia currebat semper pascens ventos et sequens umbram, et beatum se in desiderii animæ suæ clamans, donec juxta prophetam miser hic, qui tota vita sua ventum seminaverat, turbinem meteret; sic et juxta illud sapientis ante grandinem præibat coruscatio et ante verecundiam gratia, sic et ante ruinam exaltabatur cor, sed post exaltationem ruina hominis irrevocabilis: quidquid enim de humano genere post fugitivam et umbratilem vitam suam hanc sine miseratione ætatis, sine distinctione sexus, nec conditione æstimata, quotquot sine miseratione, sine patrocinio, sine remedio, sine suffragio in mortis abyssum insatiabilem præcipitabantur, introeuntes hi quotquot in progenies conschismaticorum spirituum angelorum apostatarum, ubi sine fine vita in labore et tenebris, et ita miserum hominum genus ad insignis illius schismatici Luciferi gloriam juxta votum ejus et mandatum conculcabatur in dies, et hoc ipsum quidem, sicut ad creati et seducti hominis miseriam, sic et in ipsius creatricis unitatis injuriam et etiam ignominiam videri poterat redundare: cui seditiosus ille schismaticus sicut creaturam suam sibi injuste et dolose prius subtraxerat, sic eam tunc quasi in creatricis ignominiam et contemptum pro voto suo et desiderio sæve nimis et tyrannice conculcabat.

DE UNITATE MISERANTE HOMINIS OPPRESSIONEM ET
 COGITANTE DE EREPTIONIS MODO. 18 NOTULA.

Prima itaque et principalis et omnipotens ipsa unitas misericordię fons natus et verus, imo revera æternum superabundans et indelicus pietatis profluvium, quod super omnia opera sua non segnitè, sed abunde et indesinenter emanat, videns miseram creaturam suam sic oppressam et miseram, cogitabat de ereptionis modo: verumtamen in miserantis unitatis cogitatione hac, misericordia et veritas sibi invicem visæ sunt obviasse, juxta quod rex ille propheta: *Misericordia, inquit, et veritas obviaverunt sibi (Psal. LXXXIV)*: misericordia siquidem pro homine sic damnato supplicabat, sed veritas obviabat pulsanti misericordię, ne exaudi

retur obstans, eo quod homo juste sic damnatus in veritate non stetisset, cum tamen nihil in eo esset quod ipsum a via veritatis retraheret.

DE SENTENTIA LATA PRO EREPTIONE HOMINIS.

At velut tertia mox justitia se interposuit pro pace et reconciliatione hominis misericordię coadjutrix, et quidem non jam supplicans, sed manifeste ostendens hominem a tali possessore jure omni tollendum. Unde et justitia, cujus natura sapientia, quæ et genitiam habet sapientiam, in primis pacis hominis patrona in causa hac mox et ante alia alligat illum omnimodis injustum fore hominis possessorem, qui hominem sic dolose, sic seditiose circumvenerat et communi, utriusque vero domino servum suum sic subtraxerat. Unde et quem ille vindicaverat sibi per iniquitatem omni jure sibi adimi posse per justitiam et ipsum quondam Domino debere restitui, etiam si servus inscius et improvidus se circumveniri passus sit, et ne, inquam, justitiam rem tam patentem diutius protraham, non jam supplicante misericordia tanquam patronæ pacis fungar officio; sed quod mihi licet utpote justitiæ sicut præcise indico sic pronuntio, ut servo injusto possessori adempto ab ipso liber et per judicium absolutus ad quondam dominiuum suum revertatur et quoniam justitia et veritas semper amica sunt, judicio consensit veritas, et quæ prius supplicaverat applaudet misericordia impetrans. Unde et ipsius justitiæ judicio submotis omnino quod ad Deum inimicitias, quæ inter Deum et hominem præcesserant, justitia et pax osculatæ sunt, et ita illata pro homine sententia, sic quatuor hæc convenerunt, misericordia et veritas, quæ prius obviaverunt sibi et justitia et pax quæ se sunt osculatæ adinvicem. Sed tamen re indicata sic cogitabat mox ipsa quæ sententiam tulerat omnipotens et æterna justitia qualiter et quo tempore commodius sententia sic lata dari posset executioni et mancipari effectui: adhuc enim etiam lata sententia legiebat verum dominum suum servus, cujus in judicio absentiam misericordię replevit præsentia et in ecclesiam, a qua propter schisma expulsus fuerat, minime admittebatur, adhuc Lucifero etiam paci et reconciliationi obstante, nisi quia latam sic sententiam et præsertim latæ sententiæ executionem et executionis modum, de quo jam dicitur, penitus ignorabat. Si enim, ut Magister docet, cognovisset, nunquam Deum gloriæ crucifixisset; cogitabat, inquam, justitia de latæ sententiæ executione et executionis modo; nec enim placebat illi etsi Omnipotens servum juste quidem damnatum et propter schisma a consortio justorum expulsus, a violento ipsius et injusto possessore potestative auferre, quod tamen, sicut potestative etiam et injuste potuisset: cogitabat ergo vera illa et summa justitia, quomodo et qua via sententia pro paceservi a se bene iustius, efficacius, servo fructuosius et ad majorem violenti possessoris confusionem executioni dare. *ur.*

DE LATE SENTENTIE EXECUTIONIS MODO BREVITER A
HIC TANGIT ET POST DE IPSO EXECUTORE.

Videns autem in miro illo et incomprehensibili sapientiæ et scientiæ suæ thesauro nihil sic justum, nihil sic efficax commodumve sic nec per aliquid tantam futuram tyranno confusionem, hoc ordinavit, hoc disposuit, ut servus ille fugitivus schismaticus per unitatem ad unitatem revocaretur. Unde et unitatem quamdam novam a sæculis inauditam et incognitam, imo omnium sæculorum sæculis reverentissime admirandam et obstupendam, in fine sæculorum instauravit et opportune quidem et ordinate tunc in fine sæculorum cum temporis plenitudo advenisset, primo quidem data lege naturæ, quæ ad hominis pacem invalida erat et inefficax, quia cum legis naturalis tres partes sint, ex omni parte ad hominis pacem inefficax erat, nec enim sufficiebat Dei Creatoris agnitio, quæ est legis naturalis pars prima, nec secundum Dei agnitionem vita bene instituta, quæ est legis naturalis pars secunda. Unde etiam et qui secundum Dei voluntatem vitam agebant, quotquot tamen ad inferos descendebant, nec sufficiebat etiam, cum vita bona bene vivendi exemplum cæteris dare, quæ est legis naturalis pars tertia; nulla igitur naturalis legis pars nec ipsa tota ad hominis pacem sufficiens; quia nec prima quæ potest dici theosebia propter unius Dei cultum, nec secunda quæ potest dici ethica propter vitam bonis moribus institutam, nec tertia quæ dici potest doctrinalis, propter docendi exemplum ad Dei cultum in operibus bonis, et sicut lex naturæ, ita et quæ postea subintravit, pariter invalida et insufficiens erat, per Moysen data lex litteræ; quin potius lex ista factorum seu litteræ non solum inter Deum et hominem non componebat, sed etiam magis turbabat, imo verius, sicut docet Magister, accidebat transgressionem augendo et abundare faciendo supra modum peccans peccatum. Unde primo lege naturæ, et postea lege litteræ, per multa sæculorum sæcula sic currentibus, et utraque inter Deum et hominem ad componendum invalida, in fine temporum successit novissime duabus aliis lex tertia, lex solius misericordiæ post primam illam naturæ, et post illam secundam litteræ, quam induxit illa, de qua et propter quam totus hic noster sermo est, nova et inaudita hæc solius gratiæ unitas, juxta illud Magistri: *At ubi, inquit, venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum (Gal. iv): ecce plenitudo temporis præstita videlicet et præordinata a Deo inter Deum et hominem tempus plenæ reconciliationis, et bene tempus plenitudinis, tempus inter Dominum et hominem abundantia pacis, in hoc tempore plenitudinis completo illo longe ante promisso, oriatur in diebus ejus justitia et abundantia pacis, et vere juxta prophetæ nostri sicut desiderium et vaticinium, diebus ejus pacis abundantia inter Deum et hominem orta: quis enim audivit unquam tale, aut quis vidit simile? quis credidit auditui nostro? aut cui vere Omnipotentis miserantis justitiæ pro pace hominis judicantis*

PATROL. CXC.

factum hoc revelatum? Ecce enim novum quod fecit æterna illa et summa justitia, prima et principalis unitas nostra; ecce, inquam, novum quod fecit super terram: vis audire novum et novum inauditum imo omni virtute, omni signo et prodigio incomparabiliter plus admirandum? Ipsa justitia vera et summa ipsa prima et principalis unitas æterna sic aversum, sic aversum, sic fugitivum univit sibi schismaticum hominem; et sic sibi univit ipsum quod fuit ipse: revera non potuit excogitari dulcior pax seu confœderatio inter Deum et hominem, quam ut Deus fieret homo.

O quam admirabilis et vere admirabilis, imo vere plus quam admirabilis unitas hæc primæ et æternæ unitatis et fugitivi et schismatici hominis! non quidem naturæ unitas hæc, sed solius et ineffabiliter incomprehensibilis gratiæ, qua lumen in testa, verbum in carne, Deus in homine et homo Deus, interserso sic ordine naturæ, ut liberior via fieret cursui gratiæ, ita ut jam rejecto illo vetustatis canticum qualis terrenus tales et terreni, canticum novum canticum præ bonitate canticum admirabile cantemus admirabili quales cœlestes tales et terreni, quale cœlum talis et terra, quia etiam cœlum terra Verbum caro. Et vere canticum novum, canticum admirabile: nec enim juxta quosdam tantæ unitatis incapacium dogmata a virtute, potestate, vel adoptione, seu habitatione, Verbum in carne, sed quod est præ nimia admiratione obstupescibile et præ dignatione incomprehensibili amplexabile, sic est Verbum in carne, quod sicut vere et plene et perfecte Verbum caro, idem ipse sicut æternus Deus et temporalis homo, se major et se minor, sui dominus et sui servus, salvus tamen super verbis his orthodoxorum Patrum et sanctorum conciliorum dogmatibus. Manens enim quod erat factus est quod non erat, idem ipse et dominus et servus, quod profecto soli commissum est fidei, ipsa per nullam creatorum similitudinem ad hoc adjuncta ad manifestandam quippe unitatem hanc omnis similitudo deficit et impossibilis est, ubi sola dominatur fides et cum omni virtute sua tota succumbit ratio.

DE ILLIS QUI DICUNT DEUM HOMINEM FACTUM HABITU.

Plerique tamen nostri temporis hujus mentem tantæ unitatis inter Deum assumptum et assumentem hominem tam humile et eo magis gratuitum vinculum, velut de morticino nostro calcata divinitatis cortigiam conantes solvere, sola illius habitus ratione, Deum hominem prædicant, de quo Magister dicit quod habitu inventus sit ut homo, et isti quidem non essentialiter Deum tradunt hominem, sed juxta Magistrum habitu duntaxat non essentia: absurdum quippe videtur his et omnino veritati adversum fateri quod Deo esse hominem sit Deo esse, cui nihil aliud est esse quam videre, quam sapere, quam posse, et quam esse beatum, quam esse æternum, et esse Deum. Item detestantur hi aliquid recens; fateri Deum, et in aliquid credere statu novæ legis, in quod non crederunt patres veteris, nec

ipse Abraham, qui omnium est credentium pater. Hæc quippe et similia his qui Deum hominem factum solo habitu non essentia docent, obijciunt illis qui essentialiter Deum hominem dogmatizant, ex quorum assertione videntur necessario consequi quæ præmissa sunt.

DE ILLIS QUI DICUNT DEUM HOMINEM FACTUM
ESSENTIA.

Sed et e diverso illis qui essentialiter Deum hominem tradunt videntur priores illi per habitus rationem, qua Deum hominem prædicant, sicut nimis insipide et minus gratiose tantæ unitatis inter Deum et hominem extenuare gratiam, laxare vinculum, et huic Altissimi tam miraculoso operi, tam admirabiliter singulari et tam singulariter admirabili derogare siministe magni illius concionatoris nuntii promisso manifeste adversi installantis sic virgini: *Quod nascetur*, inquit, *ex te sanctum vocabitur Filius Dei (Luc. 1)*. Et adjiciunt isti hoc esse illud omnibus sæculis et generationibus admirabile sacramentum et absconditum ad quod omnis similitudo inducta mox repercussa dissidet et impotens est. Hoc, inquam, illud est quod æternus ille Deus omnium Creator et Dominus manens, quod erat sic quiddam temporale, quiddam passibile, quiddam creatum factus est, quod ante non erat ipse, absque omni sui vicissitudine seu vicissitudinis obumbratione ulla.

Verum in præsentiarum hujusmodi assertiones varias sicut nec probo, nec improbo, cum eadem incarnationis fides sit apud hos et apud illos, etsi ex causis fidei et circa fidem ipsam varie moveantur forte tanti mysterii scrutatores magis temerarii et curiosi magis quam necesse. Unde ut omissis his ad propositum tam ineffabilis, tam incomprehensibilis, tam incomparabilis unitatis revertamur mysterium hujus certe tantæ unitatis vinculum et tam miræ, tam novæ tam præclaræ unitatis gratiam deridet Judæus, non credit ethnicus, nec capit philosophus. Hæc etiam periclitatur et Christianus, qui Scripturas perperam intelligendo errans aut errantem sequens circa hoc veritatis et unitatis gratiæ sacramentum male sentiendo vel in modico deviat. Qui et si forte propter fundamentum salutem consequatur sic tamen salvus erit quasi per ignem. Quales forte illi de quibus paulo ante dictum. Unde et tutissimum sicut nec ab ipsa fide, sic nec a verbis fidei, quæ in orthodoxorum Patrum tractatibus seu sanctorum conciliorum sanctionibus reperiuntur, recedere; qui nunc astruendo nunc destruendo verbis fidei competentibus sufficienter satis et commode usi sunt. Ab his ergo recedere periculum, ne sub exquisita aliqua novitate verborum aut sequamur veterem, aut novum gignamus errorem. Quid enim non in periculo, cum reatus hic non solum ex rea mente oriatur, sed et lingua, et non sensus, sed et sermo sit in crimine? Unum certe audeo, quia non erit plene sancta et sana doctrina, nisi etiam sanctis et authenticis sanctorum verbis fuerit ministrata creditibus. Fides quippe sicut fidelium, ita et scien-

tia qua erudiuntur ad fidem non horum vel illorum, sed duntaxat scientia sanctorum est nobis jam plena per sanctorum verba ministrata.

Sed ut ad præmissa revertamur, et ad opus illud novum, quo æternum Deum temporale hominem verum et perfectum prædicamus, ecce certe nova illi et inaudita a summa et æterna justitia ante omnia sæcula præcogitata latæ sententiæ pro pace hominis exsecutio. Ecce exsecutor novus, sicut re et nomine admirabilis. Quod profecto nomen juxta prophetam sibi ex re tanquam proprium vindicat. *Et vocabitur*, inquit, *nomen ejus admirabilis (Isa. 13)*. Revera sententiæ pro homine latæ exsecutor novus et admirabilis, Deus homo, homo Deus. Nam, ut audacter jam loquar, ne temere avertat Dominus, stupor quippe et tremor quæ pro facili novitate apprehenderent sic sic compellunt nihil in tam incomprehensibili et tam immanis operum Altissimi potentia, nihil in tam arcanis, tam profundis sapientiæ et scientiæ suæ thesauris, sicut videre mihi videor, posset reperiri, quod ita esset efficax ad servum fugitivum revocandum, quod ita commodum ad servum acquitum retinendum, quod ita justum ad tyrannum illum triumphatum omnibus sæculis confundendum. Quomodo vero hoc quisquis in sacris litteris, etiam vel mediocriter exercitatus, si simplici et puro inspicat oculo, cito videbit quod sic? Quæ tamen ego solum nunc tangens non prosequor. Nec enim emet præsentis operis prosequi omnia hæc quæ singula propria et singula sua efflagitent volumina. Cede omissis nunc his, ad illam unitatem qua prima et principalis unitas schismaticum sibi univit hominem, de qua nunc in hujus meli parte tota nostra cithara resonat, revertamur. Quod autem dico unitum schismaticum hominem, hoc dico sic propter schismatici hominis unitam primæ unitati naturam, in ipso quidem homine specialiter et personaliter unito, in unione ipsa omni sedato schismate et nulla jam in ipso spiritus et carnis rebellionem. Et sic erat homini spiritus sui et carnis unitas in paradiso priorem perditam in privilegiato homine hoc jam ex parte restituta. Et hoc quidem per ipsam unitatem principalem et primam quæ veteri exuto, sed necdum extincto, penitus novum hominem univit sibi sic.

IN HOMINE ASSUMPTO DUAS DISTINGUIT UNITATES.

Et ita in unito sic homine duplex unitas est, et a quidem inter ipsam unitatem principalem et naturam sibi sic hominem non quidem naturæ, sed potius contra naturam, imo verius supra naturam, saltem gratiæ; cætera vero unitas in unito sibi homine inter spiritum et carnem uniti sibi sic hominis, nec spiritu adversus carnem, nec carne concupiscente adversus spiritum, quale fuit hominis ante peccatum idioma; et hæc quidem in novo homine nova gloria unitas; nec enim loquor nunc de naturali unitate in assumpto homine spiritus et carnis unione cætera similiter hominibus ex natura communi, sed de gratuita facta jam plena et perfecta pace absque omni schismate absque rebellionem inter carnem assum-

ptam et spiritum. In hoc ergo de genere nostro assumpto homine, tanquam nostri generis privilegio, pax inter Deum et hominem reformata et quasi in scriptum est redacta, cujus libri est membranula pellis ovina et mortuina, caro videlicet a nobis assumpta humano sanguine quasi holocausto, et ossibus et nervis quasi calamo exarata, absque schismate, absque contradictione, sine omni rebellionem pacem in se hominis continens, scripta autem est hæc pax hominis in libro et etiam in ipso libri capite. Unde et propheta noster ex persona servi fugitivi sed reversi: In capite, inquit, libri scriptum est de me ut faciam voluntatem tuam, Deus: liber iste est homo assumptus; ipse enim liber est humani generis qui hominem exemplo operis et doctrina instruit veritatis, cujus omnis sermo et omnis actio Christiani est lectio, caput vero libri Deus, non solum igitur in libro, sed in libri capite scriptum est de me dicit generalis homo scriptum dicit, id est firmum et fixum sicut quod in scriptum redigitur, et quid sit de eo scriptum, id est firmum et fixum mox subjungit ut faciam voluntatem tuam, Deus, quod proinde ac si diceret de me ibi est scriptum idem immutabiliter statutum ut fiat pax inter me et te, o Deus, quod profecto erit tunc cum tuam fecero voluntatem, ac si diceret, ut fiat pax inter me et te, Deus: idem igitur est ut faciam voluntatem tuam, Deus, quam profecto Dei voluntatem firmiter fecit et inviolabiliter homo ille beatus quem Deus elegit et assumpsit juxta quod et ipse de se: *Non veni, inquit, facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me (Joan. v)*, et sic homo Dei voluntatem in ipso fecit postea per ipsum auctus et multiplicatus super numerum; pax itaque hominis multa scripta in hoc capite libri, in libro vitæ et in isto sicut hominis pax multa et multiplex, quia pax hominis ad Deum, pax ad angelum, pax ad proximum, pax et ad se ipsum, ecce iterum pacis abundantis juxta prophetæ nostri vaticinium et desiderium indesiderans diebus desiderati orta et in nostro novo homine Deo tanquam novo quodam privilegio glorioso et insigni confirmata: per istum mediatorem Dei et hominum inter Deum et hominem omni contradictione, omni rebellionem et omni procul amoto imo potius extincto jam schismate, præterquam jam inter solum hominem et Luciferum solum, a quo prius seductus ejus conschismaticus fuerat; pax itaque hominis, sicut multa et multiplex scripta in libri capite, in libro vitæ, in libro sapientiæ.

DE LATÆ SENTENTIÆ EXECUTIONIS MODO PER UNITATEM SOLIUS GRATIÆ.

Et quoniam latæ sententiæ executorem jam tenemus, sicut re et nomine admirabilem, de executionis modo, quod supra breviter, hic attentius audiamus, qualiter videlicet fugitivum servum ad dominum suum revocaverit, qualiter schismaticum reconciliaverit et exterminato qualiter reformaverit pacem et restituerit patriam; tu igitur, homo, audi et attende præ nimis dignationis admirationem

A obstupescibilia de hoc executionis modo propter te ut ad unitatem revertaris; audi, inquam, quæ et prophetia et evangelium, duo testes verissimi, contestantur de modo hoc. Mirus verò et vere mirus et novus executionis modus hic quo non solum unum multiplex; sed et ipsa prima et principalis unitas facta est velut misera et misere distracta, dilacerata, et convulsa multiplicitas personaliter sibi uniens formam servi et servi miseri et despecti nec speciem habentis nec decorem; servo quippe huic juxta prophetam nec erat aspectus sed despectus et virorum et novissimus, vir dolorum et sciens infirmitatem; quasi absconditur nec reputatur languores nostros ferens, dolores portans, quasi leprosus a Deo percussus et humiliatus et super eum pacis nostræ disciplina livorum sanitas et omni iniquitas oblatas quasi voluit ovis ad occisionem agnus coram tondente de angustia et de judicio sublatus, generationis inenarrabilis, abacisus de terra, propter scelus percussus, dans impios pro sepultura sua pro morte divites, in cujus manu non fuit iniquitas, non dolus in ore, cum sceleratis reputatus, et pro transgressoribus orans: idem ipse prophetice pro me nunc leo, nunc vermis, nunc aper, nunc ovis, nunc taurus, nunc hircus, nunc cervus, nunc hinnulus, nunc capra, nunc capreolus, nunc agnus, nunc vitulus, nunc passer, nunc herodius, nunc turtur, nunc aquila, nunc serpens, nunc columba, nunc petra, nunc vinea, nunc liliium convallium, nunc campi flos, nunc oliva, nunc palma, nunc rosa, nunc myrrha, nunc candelabrum, nunc lucerna, nunc aqua, nunc arida, nunc mons, nunc fons, nunc sagitta, nunc framea, nunc panis, nunc piscis, nunc ignis, nunc unguentum, nunc lignum, nunc vinum, nunc oleum, nunc aurum, nunc cælum, nunc dies, nunc sol, nunc fundamentum, nunc templum, nunc columna, nunc corona, nunc dominus, nunc ancilla filius.

Et ut Evangelium prophetiam contestando declaret quasi basi columna supposita, prima hæc et principalis unitas, ut prophetia jam prænuñtiavit, vere sibi univit formam servi, servi passibilis et mortalis, decem mensium fastidia in utero sustinentis et omnium se principium profitentis,

HÆC AD INCARNATIONEM.

D Idem ipse operarii et quæstuarie filius et splendor gloriæ et figura substantiæ Dei Patris.

Idem ipse nunc in brutorum præsepio involutus, nunc per astrorum indicia a regibus adoratus.

Idem ipse nunc parentibus se subjiciens nunc et ventis et mari imperans.

Idem ipse nunc quadraginta diebus et quadraginta noctibus jejunans, nunc potator et vorax publicanorum et meretricum conviva.

Idem ipse nunc tentatus a diabolo, nunc angelorum circumvallatus obsequio.

Idem ipse nunc assumptus per diabolum, nunc dæmonum legiones mittens in abyssum.

Idem ipse nunc ubi caput suum reclinet non habens, nunc quinq; quæ Patris sunt possidens.

Idem ipse nunc putealia pocula postulans, nunc A
sitentibus aquæ vivæ meatus perenniter largiens.

Idem ipse nunc rate fragili æquora transiens,
nunc eadem sicco vestigio pedes terens.

Idem ipse nunc quidquam a se facere non potens,
nunc omnia quæ Pater facit et ipse faciens.

Idem ipse nunc duobus discipulis sedes se dare
non posse testans, nunc duodecim sedium cum duo-
decim judicandi potestatem tribuens.

Idem ipse nunc esuriens, nunc ex paucis panibus
millia hominum satians.

Idem ipse nunc sitiens, nunc aquam in vinum
convertens.

Idem ipse nunc Sabbatum profanans, nunc in
veritate viam Dei docens.

Idem ipse nunc verax, nunc seductor.

Idem ipse nunc diem iudicii ignorans, nunc cer-
tissime iudicii futuri argumenta denuntians.

HÆC AD PASSIONEM.

Idem ipse nunc sanans auriculam, nunc discissus
per lanceam.

Idem ipse nunc mortem timens, nunc morti illudens.

Idem ipse nunc mortis timore captus, nunc redu-
cens captivos.

Idem ipse nunc cum sceleratis reputatus in morte,
nunc mortis victor.

Idem ipse nunc in cruce pendens, nunc in ipsa
omnia commovens.

Idem ipse nunc in cruce derelictum se conque-
rens, nunc in ipsa paradisum deliciarum latroni
pendens.

Idem ipse nunc in cruce solaris claritatis vini
tenebrosis obducens, nunc tenebrosa inferni pleni
lumine corusco illuminans.

Idem ipse nunc suscitator mortuorum, nunc
crucis maledictum.

HÆC AD SEPULTURAM.

Idem ipse nunc in monumento sepultus, nunc
reserans sepulcra mortuorum.

Idem ipse nunc in tumulo jacens sub lapide pres-
sus, nunc inter mortuos liber a mortuis surrexisse
nuntiatus.

HÆC AD RESURRECTIONEM.

Idem ipse nunc inter suorum manus ipsis se pal-
pabilem præbens, nunc subito evanescens.

Idem ipse nunc ad januam pulsans, nunc clausis
januis suis inopinatus assistens.

HOC AD ASCENSIONEM.

Idem ipse nunc velut animalis corporis cum suis
pisce et mellis favo se reliciens, nunc velut ætherei
a suis elevatus, supra sidera scandens. Ecce ipsius
principalis et æternæ unitatis in homine propter
hominem schismaticum ad unitatem revocandum,
quanta distractio, quanta dilaceratio, multiplicitas
et divisio quanta, quanta humiliatio, quanta con-
fusio, et ignominia quanta. Stupet cælum, terra
miratur, quærit angelus, offenditur Judæus, non
credit ethnicus, et rimatur philosophus, et quale et
quare opus hoc et qualis et quare pro homine latæ
sententiæ executionis modus sit hic.

O gloriosa, o beata, o principalis unitas! O Deus
bone, o imperator magne Christe Jesu, quam mira-
bilis imo juxta nomen proprium tuum quam admi-
rabilis es tu in viæ et vitæ hujus pœnis tuis! Adhuc
etiam multo plus quam in sanctis tuis mirabilior,
nisi quia solum ut sanctifices tuos hæc pœnæ tuæ; et
veræ sicut verendæ et reverendæ et admirandæ hæc
pœnæ tuæ. Sic quippe visum quasi non posset dari
tuis gloria tua sine pugna, et pœna tua tanquam si
militum pœna et pugna non sufficiat ad obtinendam
palmam, nisi in ipso campo imperator ipse pugnet
et sudet pro suis. Nec aliter posse schismaticum
hominem ad unitatem revocari, et tyrannicæ servi-
tutis excutere jugum, nisi ipsa unitate principis
exinanita, in forma servi per unitatem solius gratiæ
mediaret sic. Hoc quippe grande spectaculum et
mirabile in oculis nostris, quod ne videant synagoga
velantur oculi ethnicorum bruta infatuantur corde
in quo etiam philosophorum omnium sensus omnis
obtunditur sola sponsa, cui sponsus ob amoris pri-
vilegiati signum de nomine suo nomen dedit, a Chris-
to Christiana vocata, sponsum suum imperatorem
pro se in campo dimicantem recognoscit. Sed et
de hac unitate solius gratiæ de hoc executionis
modo tam admirabili hic interseram quid, et eti-
am non de meo, hoc quippe vereor, certe cum in-
terdum cogito admirans, et plus quam admirans,
inter Deum et hominem reconciliationis modum
hunc et hominem hoc modo liberatum et ereptum
de manu fortiorum ejus, suggerere mihi nec sola
conscientia mea aliquid esse nobis tam occultatum
adhuc inter potestatem lucis et potestatem tenebra-
rum. Inter quos homo quasi litigiosa possessio in
viæ et vitæ hujus campo ponitur et velut monar-
chia inter principem cœli et principem mundi hujus
instauratur. Hominem quasi prædam suam vindicat
hic, vindicat et ille; acquirit hic, acquirit et ille;
protegit hic, rapit ille; ita ut etiam humani generis
parvuli quotquot a mundi principe tollerentur, nisi
ipse cœli princeps pro ipsis solvisset et levisset. Sed
quid dico de parvulis? Imo etiam sub potestate te-
nebrarum totum humanum genus captivum, justos
pariter sicut et injustos, nec suis virtutibus nec vir-
tutum operibus liberatum, nisi per ipsius potestatis
lucis pœnam et pugnam. Scio tamen et legi quid
orthodoxi nostri scripserint super his. Vera quidem
sed si plene de his Deus novit, ipsi viderint. Ego
quidem non arbitror sic, certissime tamen arbitrans
quod vere sed minime tamen, quod plene, quod per-
fecte disseruerint super his. Nec enim arbitror eos
comprehendisse, adeo occulta sunt hæc. Præsertim
cum nec in Veteris nec in Novi instrumenti canticis
horum plena causa audiatur, tam Veteris quam
Novi Testamenti patribus conclamantibus universon
cum Magistro: *O altitudo divitiarum sapientiæ et
scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia
ejus et investigabiles viæ ejus. Quis enim cognovit
sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* (Rom.
xi.) O si nobis desuper datum scire vehementer
illam Dei ad hominem secreti amoris vim. O si de

tum intelligere quæ esset illa plus quam mors fortis dilectio, quæ sic vicit invincibilem etiam ipsum mortis victorem, quæ sic exinanivit Omnipotentem, temporavit æternitatem, infirmavit virtutem, iigavit insuperabilem, vulneravit impassibilem et demum occidit immortalem. O amor, amor, quam fortis es tu et quam vehemens etiam inter homines, non solum in Deo homine. Te dico vehementem et fortem, ubi vere tu et non nisi tu, procedens de cordè puro et conscientia bona et fide non ficta. Sed amor hic talis solius Dei est et admodum paucorum hominum, et horum tamen non nisi a Deo; sed tanto quidem in Creatore, quam in creatura sincerior, purior et fortior amor hic, quo nihil potest illum amoris fontem turbare quia ipse est Deus; nisi quia ipsemet ex nimia amoris vehementia et ex superabundantia multa, tanquam ex superinundatione aliqua videtur semetipsum amoris fontem turbasse, amore sic ipsum compellente ut non solum vellet esse æternus Deus, sed et temporalis homo, homo cum hominibus propter hominem; tot infirma, tot probrosa, tot injurias, tot tentationes, tot pressuras, tot angustias, tot difficultates propter hominem sustinens et demum ipsam ignominiam crucis. Hæc in homine sibi unito prima et principalis unitas nostra propter hominem passa, ut ita hominem per varias pœnarum suarum species, quas pro homine pertulit, ad sui dilectionem invitans, ad illam tertiam naturæ et gratiæ unitatem de qua principaliter intendimus et propter quam de duabus aliis interseruimus, post se trahendo revocaret.

TERTII MELI NOTULA 21.

TERTIUS MELUS FINITUR HIC DE UNITATE SOLIUS GRATIÆ, QUI ET DEINCEPS DE UNITATE NATURÆ ET GRATIÆ RESONABIT.

Restat igitur amodo, et propositum nostrum et promissum exigit sic, ut de illa unitate tertia cithara nostra Davidica resonet. Primo si quidem præcessit melus hic tertius de unitate solius naturæ. Secundo de unitate solius gratiæ. Tertio vero idem ipse melus erit deinceps de unitate naturæ et gratiæ. Hoc tamen hic nunc præmisso quod cum sermo de unitate solius naturæ præcessisset intra Sancta sanctorum quasi per rimam angustam et visu quasi disgregato propitiatorium super arcam vix discernere potui utpote obumbratum. Deinde cum sermo esset de unitate solius gratiæ intra eadem sancta, quasi per rimam paulominus angustam arcam sanctificationis modicum superficie tenuis sum intuitus. At vero nunc tertio cum sermo proponatur de unitate naturæ et gratiæ intra eadem Sancta sanctorum aliquantulum liberius video Chernbin hinc inde stantes circa propitiatorium qui sedato nunc schismate et pace reformata inter Deum et hominem jam concivès nostri effecti et domestici liberorem nobis nunc quantum tamen licet, permittunt nos ad se habere accessum. Et hoc idem est quod etsi verbis aliis supra jam dixisse me memini cum primo de prima et principali omnipotenti et omnia continente unitate loquerer, et postea ad unitatem

solius gratiæ quæ inter Deum et hominem, descendissem, me quasi de incomprehensibiliter immenso palatio ad sponsi et sponsæ transisse thalamum. Sed angustus admodum thalamus hic utpote in quo solum Patris Verbum et sola et unica Verbi anima cum carne assumpta. Verum cum nunc tertio de tertia unitate naturæ et gratiæ deinceps tertius hic noster formandus et consummandus sit melus, ad ampliorem sponsi et sponsæ thalamum nobis nunc divertendum. In hoc enim sponsa jam plenæ pubertatis cum sponso est in amplexu, reginæ in vestitu suo deaurato, hominum et angelorum varietate circumdata. De hac itaque unitate naturæ et gratiæ amodo meli nostri sequentia formabuntur; ut ita, quemadmodum supra polliciti sumus, quæ unitatis species sit hæc quæ non est unitas solius naturæ nec unitas solius gratiæ, sed sicut conjunximus unitas naturæ et gratiæ, liquido manifestetur. Quod ex præmissis de facili etiam tardos comprehensuros non dubito. Siquidem, ut præostensum, prima et principalis illa unitas solius naturæ dignata est consors fieri naturæ nostræ. Et ita nos et illa unius sumus jam communis naturæ. Unde cum nos illi unimur, imaginis Filii Dei conformes effecti, quod solum per ipsius est gratiam, jam cuperis uniti eramus per naturam a nobis assumptam. postea unimur per gratiam ab ea nobis collatam. Et ita erit, sicut nunc evidentissimum, hæc nostra tertia ad primam illam et principalem unitatem non solum unitas naturæ, sed et gratiæ. Et hæc est illa propter quam alias duas induximus et de qua principaliter proposuimus tertia unitatis species seu unitas tertia.

O quanta et quam palam omnia et angelis et hominibus hominis hic sicut gratia et gloria manifestata! Qui profecto quondam tam miser, tam oppressus, adeo obfirmatus in schismate supercelestibus angelorum spiritibus unitur, solum per gratiam, sed ipsi angelorum, imo omnium Creatori spirituum, non solum nunc per gratiam, sed etiam unitur et per naturam. O felix schisma et votivum post quod ad tam gloriosam unitatem homo schismaticus revocari debuerat. O omnipotentis unitatis quanta cum discretionem clementiam et seditiosi Luciferi quanta cum fatuitate malitia. Hoc quippe totum Domino sapienter disponente sic cessit homini ad insperatam gloriam, quod ille machinatus fuerat ad ruinam hominis irreparabilem. Et ita sicut solet mentita est iniquitas sibi, imo mentita est et Deo, mentita est et angelo, mentita est et homini, mentita est etiam et sibi ipsi, et quidem aperte sibi ipsi mentita Deo sapiente et forti et justo iniquitatis semper et malitiæ deprehendente laqueos, retiacula dissipante, eludente tendiculas, et machinamenta frustrante. Ita omnes iniquitatis et malitiæ cogitationes et astutias tam crebro vertente in contrarium, ut merito propheta noster hoc ipsum crebro expertus dicat, quia mentita est iniquitas sibi. Quod quidem et nos in quotidianis operibus nostris quotidie cernimus, sed in hoc tam

singulariter glorioso et tam gloriose singulari et tam præclaro opere hoc evidentissimum. Primo quippe per iniquitatem a congregatione justorum, ab angelorum consortio, a triumphante Ecclesia propter schisma homine expulso, iustitia opus iniquitatis in contrarium convertente, ipso nunc eo amplius super universos angelorum ordines gloria et honore coronato. Deus enim noster et vere noster nusquam, sicut docet Magister, angelos sed semen Abrahamæ quasi fugitivum, quia schismaticum apprehendit, et sicut supra satis ostendimus per solam et incomprehensibilem gratiam personaliter sibi univit. Verum sicut et ex prima solius naturæ, ita et ex hac secunda solius gratiæ processit hæc tertia unitas et naturæ et gratiæ, qua unitur Ecclesia Deo et per naturam; quam ab ea assumpsit et per gratiam quam ei superabunde donavit. Unde et sicut corpus ad caput, ita et corporis membra singula hæc eadem naturæ et gratiæ unitate ununtur inter se propter eandem, qua participant, conformitatem naturæ et communionem gratiæ. Hæc itaque tertia unitas naturæ et gratiæ unitas est totius universalis Ecclesiæ, cujus pars adhuc militat in terris, pars vero jam triumphat in cælis. Veruntamen hæc unitas naturæ et gratiæ, quam et militantis et triumphantis Ecclesiæ communem imo quasi unam et eandem dicimus in triumphante quidem; quo incomprehensibiliter major, eo melior et jucundior, quia beator est. Hæc quippe militantis Ecclesiæ unitas sibi ipsi qualis et quanta ipsa eadem in triumphante Ecclesia est comparata, non jam unitas sed verius quam unitas, talis qualis potest appellari conjunctio, aut si unitas, dilacerata quidem unitas et convulsa. Ut sit hæc quasi peregrina quædam unitas et militaris, illa vero supercælestis Ecclesiæ vere civis et triumphalis.

TERTIUS MELUS DE UNITATE NATURÆ ET GRATIÆ NIC PLENE RESONAT, QUAM PRIMO BIPERTIT IN UNITATEM MILITAREM ET TRIUMPHALEM ET PRIUS DOCET DE MILITARI 22 NOTULA.

Est itaque jam quasi bipertita unitas hæc naturæ et gratiæ, cum amen non sit nisi velut una Ecclesiæ militantis et triumphantis. Sicut una charitas et una unitas, tamen quasi bipertita hæc, eo quod in triumpho plus quam in militia unitas sicut et charitas incomparabiliter major, melior et jucundior sit. Militans enim Ecclesia hæc in hac sua militia, ubi sic abundat malitia inter tot labores et sudores, inter tam diversa et adversa pericula, cui sicut pœna, sic ei quotidie est et pugna ex corde, ex carne, ex mundo, ex inimico; inter impellimenta, inquam, tot, inter tentationes tam varias, inter tot sibi carnis ignitas rebelliones, inter tot sicut carnis et mundi terrena desideria; quomodo potest esse una sic divisa, sic distracta, sic dilacerata, sic convulsa? Et ut de propheta addam, paupercula tempestate convulsa absque consolatione, quomodo potest stare in unitate? Et tamen eo quod ad unitatem tendat in patria talem qualem unitatem tenet in via; alioquin, sicut ipsa novit, ad illam

A patriæ unitatem minime perventura. Cujus in hac militiae suæ agone talis et tanta est ejus unitas, qualis et quanta est ejus charitas, vulnerata quidem charitas et vulnerata et quasi diruta unitas; semiplena charitas, semiplena et unitas, æquis passibus ambulat. Et si tertium addam adhuc, non excedam; nam sicut quanta charitas, tanta unitas, tanta et pax. Et vicissim convertitur inter tria hæc. Tria æquitalia hæc; tria similia et cœva tria. Et hæc quidem militaris unitas etsi triumphali unitati comparata, in præsentī militia velut quædam sciensura sit, miræ tamen fortitudinis est et virtutis, quæ universum Ecclesiarum orbem per tam varios gradus et ordines tenet et continet. De qua Propheta noster: *Ponite, inquit, corda vestra in virtute ejus (Psal. XLVII)*, in unitate nostra scilicet quæ civitatis Dei de qua ibi propheta loquitur: *Virtus est quam nihil vincit, nemo dissonit, tunica enim est Domini inconsutilis. Quantum enim charitas, tantum potest ex charitate et cum charitate hæc charitatis unitas. Amicissimæ quippe inter se sunt hæc duæ, unitas et charitas, imo et tria hæc, pax, unitas, charitas. Quam felix, quam bona, quam jucunda in via, quasi peregrinans adhuc et subsolaris trinitas, triultas hæc charitatis, unitatis et pacis, quorum singula sunt in singulis, unum in omnibus et unum omnia. Quam desiderabilis, quam utilis, quam necessaria Trinitas hæc subsolaris in via, ad viam, ad illam supra solarem via recitissima Trinitatem tendens, quæ est in patria, ubi est æterna unitas, æterna pax et charitas, sicut cœnipotens et cœterna, Pater unitas, pax Filius, charitas vero Spiritus sanctus. Et hæc sunt tria illa, quæ Magister discipulis orat et exoptat: *Gratia, inquit, Domini nostri Jesu Christi et charitas Dei et communicatio sancti Spiritus sit semper cum omnibus nobis (II Cor. XIII)*. Gratia ista Jesu Christi, quam primo ponit, pax est quæ præexcellenter gratia dicitur. Omnis enim intentionis et operis visus pax est. Et quia ipse proprie, sicut ipse Magister docet, pax nostra est qui fecit utraque unum. Et charitas Dei, charitas videlicet, qua diligamus Deum et que non nisi a Deo. *Et communicatio sancti Spiritus, id est communitio quam facit in nobis charitas sive amor qui proprie Spiritus sanctus est. Hæc communitio una communicatio unitas est, quam sola communiter habita charitas facit, unde et Magister vigilanter dicit: *Communicatio sancti Spiritus. Alioquin nisi communiter habeatur charitas, ut nos diligamus ad invicem, non erit Spiritus sancti communicatio vel communitio, sed potius quasi singularitas vel solitudo, isto diligente et non illo. Et ita in isto qui diligit et in illo qui non diligit, jam non erit opus charitatis unitas, sed erit singularis et solitaria charitas. Propter quod Magister inter fratres desiderans unitatem orat eis et optat Spiritus sancti, id est charitas communionem. Ita verbis suis deprecatoriis tria nostra, pacem videlicet, charitatem et unitatem, comprehendens: ecce militaris nostra unitas comites secum habens charitatem et pacem.***

Quæ etsi suavis, bona et jucunda, semper tamen A dum hic militat in sollicitudine est et pavore : juxta Magistrum de hac secundum animalis corporis similitudinem sic loquentem : *Si quid, inquit, patitur unum membrum compatiuntur omnia membra ; sive gloriatur unum membrum congaudent omnia membra* (I Cor. xii). Ita et in spiritualis corporis Christi membris hoc quotidie experientissimum. Unde et Magister ipse hujus corporis membrum tam robustum, tam forte : *Quis, inquit, infirmatur et ego non infirmor ? Quis scandalizatur et ego non uror ?* (II Cor. xi.) Eo quippe spiritualis hujus corporis membrum compatiens magis et sollicitum, quo ipsum fortius et robustius fuerit. Alioquin, ut ideam Magister docet, *schisma erit in corpore, si non id ipsum pro invicem sollicita sint membra* (I Cor. xii). B Unde et jam non erit unitas membrorum in corpore, nisi, quandiu ipsa hic militaverit, in sollicitudine sit et pavore. Et quoniam propter tertiam hanc naturæ et gratiæ unitatem de charitate et pace interseruimus, ut secundum charitatis mensuram et pacis et unitatis, mensura in hac subsolari Ecclesia monstraretur, amodo omissis aliis solum de hac eadem unitate plenius prosequendum. Et postquam jam ex parte docuimus, qualis et quanta si hæc unitas naturæ et gratiæ in militante, superest qualis ipsa et quanta sit in triumphante Ecclesia demonstrare. Et hoc magis quam per experientiam nostram secundum Scripturarum testimonia. Hujus quippe unitatis bonum et jucundum, imo et beatum omnem sensum nostrum excedit. De qua tamen C prout datum de super dicendum nunc, cum ista sit illa triumphalis Ecclesiæ unitas propter quam universa præmissa inducta sunt. In hæc quippe triumphali unitate miles triumphator ad cujus laudem et gloriam, omni jam ex parte cithara nostra resonat cum imperatore suo triumphante est. Quorum quemadmodum præostensa est, et in pugna et in palma in via conformitas sic secundum propositum nostrum et promissum, tandem debet vel nunc eorandem in patria monstrari unitas.

ITEM MILITAREM UNITATEM BIPERTIT IN COMMUNEM OMNIUM JUSTORUM ET IN PRIVATAM PERFECTORUM ET PRIMO DOCKET DE COMMUNI. 23 NOTULA.

Verumtamen antequam procedamus, hoc minime D sacendum quia hæc militiæ nostræ militaris unitas inter nos hic quasi bipertita est. Est enim una communiter omnium imperatoris militum in præsentis vitæ agone in fide, spe et charitate solidata. De qua Magister : *Obsecro, inquit, vos ego vincitus in Domino, ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis ; unum corpus et unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ* (Ephes. iv). Et Magister magistrorum : *Ubi, inquit, duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum* (Matth. xviii, 20). Et hæc quidem unitas omnium fidelium est communis.

DE PRIVATA UNITATE PERFECTORUM MILITARI, etc.

Est autem alia unitas militaris, imo verius eadem sed quasi altera, eo magis decora et perfectior, quo triumphali unitati et supercœlesti, de qua in sequentibus dicturi pincipaliter intendimus, est conformior. De qua Propheta noster : *Ecce quam bonum et quam jucundum habitare, fratres, in unum* (Psal. cxxxii). Sunt enim quidam imperatores militum, qui omnia sua vendunt, omnia distribuunt, omnia deserunt et omni visibilium proprietati renuntiant, ita spoliantes se ut nudi vitæ hujus viam eo tutius, quo nihil secum portantes currant et eo expeditius quo sola Dei armatura induti certent. Inter milites hos omni proprietate sublata tanta unitas, quod nihil meum vel tuum, et tamen totum meum et totum tuum. Vita quippe militum hæc in via, imago est et exemplar supercœlestis vitæ triumphatorum in patria. Et unitas hæc militaris unitatis illius triumphalis, prout in via potest, similitudo est effigiatim expressa. Et hæc certe unitatis apostolicæ forma est et illorum primitivorum militum, de quibus scriptum, quia multitudinis credentium erat cor unum et anima una, nec quisquam eorum quæ possidebat suum aliquid esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Nec tamen, ut jam diximus, et præsentis Ecclesiæ nostræ militia inter imperatorem et milites duas facimus unitates, sed unam, tamen quasi bipertitam hanc, utpote ipsa a quibusdam illustrium militum eo amplius decorata et illustrata, quo isti in imperatoris acie tanquam cæteris nobiliores et plus insignes et præ cæteris, sicut magnifici et munifici, nihil dignantur habere proprium, sed commune totum.

Taceo in præsentiarum de illa unitate, quæ inter sæculi homines est. Hæc quippe non semper virtutes comites habet, sed velut sæcularis quædam et terrena unitas, qua sapientes sæculi hujus domibus suis bene præesse norunt, habentes domum disciplinam, quietam familiam, servos dominum suum sicut verentes et reverentes, ad pugnam vero paratos vel ad jurgium, aut plagis cedunt aut si incorrigibiles tanquam animalia inquieta in junctura a carro, ita et istos a domo sua ejiciunt, ne domus suæ unitatis bonum et jucundum perturbant. Adeo unitas semper et ubique necessaria, sive cum virtutibus sit in Deo et tunc fructuosa et optima, sive etiam absque virtutibus cum quietis moribus in sæculo et tunc etiam sicut utilis et jucunda. Et hæc sæculi unitas breviter tacta sic solum ut reminiscerer, absque unitate sicut nec in Deo nec in sæculo bonum quid vel jucundum.

In illa vero illustrium militum unitate, qui non dignantur habere proprium, sed sunt omnia communia, libenter et devote immorarer de ea, in præsentem meli notula plurima in cithara nostra resonaturus adhuc, nisi quia hæc ipsa eadem naturæ et gratiæ unitas quantumcunque in præsentem militia decora sit, jucunda et perfecta in patria tamen ipsa eadem incomparabiliter major, melior, et jucundior, et perfectior est. Unde et ad hanc ejus perfectionem

et plenitudinem tantam ipsamet festinare me compellit. Hanc quippe peregrinationis nostræ unitatem semiplenam supra jam ostendisse me memini. Unde et quia ipsa hic adeo imperfecta est, de ipsa hic nihil plene docebitur nisi ad alia transeat. Cum etiam solum et totum ad hoc principalis nostra intentio fuerit, propter quod et præmissa quasi incidenter inducta sunt, ut de hujus tertiæ unitatis plenitudine, prout æterna et principalis unitas, cujus ista est opus nos edocere dignaretur aliquid a nobis diceretur. Et quidem, nisi propter multa interposita propositum et promissum nostrum forte exciderit, de hac tertiâ triumphali unitate naturæ et gratiæ nostra certe intentio principalis. Si enim, ut supra satis ostendimus et sic argumentando præmisimus, inter imperatorem et militem in via et vita hac tam varia, tam diversa, tam multiplici et invisibili pugna et invisibili palma, tanta fuit conformitas in invisibili palma, quanta erit inter ipsos in patria unitas. Unde et de hac militantis ad triumphantis Ecclesiæ unitatem, quasi de exteriori sanctuario ad interioris, et etiam quasi ad interioris sponsi et sponsæ thalamum, in quo post pœnas et pugnas, post sudores et labores, imperator et miles conquiescunt, prout peregrinatio et advenis permissum fuerit, amodo nobis appropinquandum.

Verum antequam versus thalamum moveamus pedem, ne ad thalamum inverecunde pulsantes vel temere turpem patiamur repulsam, sponsi et sponsæ cubiculariam totius amoris prætoriam, tanquam concionatricem omnium consciam, et nobis a primis annis aliquantulum familiarem interpellemus, prophetiam nominatam quæ viæ nostræ versus thalamum dux nostra et secreta præambula sit. Ni fallor, ipsa utpote ab annis familiaris mea et amica, cæsi liberum non possit vel audeat concedere introitum, tamen prope post se ducendo contiguum quoad licuerit, indulgebis accessum.

DE ILLA TRIUMPHALI UNITATE NATURÆ ET GRATIÆ DE QUA PRINCIPALITER INTENDIT PLENE AGIT TERTIO MELO DE IPSA JAM CLARE ET APERTE RESONANTE. 24 NOTULA.

Et ut de Scripturis prophetis unam eligam sponsi et sponsæ familiariorem cubiculariam, sicut totius amoris concionatricem et consciam, hæc est illa cubicularia per quam sponsus, imo propter unitatem tantam nescio sive sponsus sive sponsa sic loquitur. Sicut sponso alligavit mihi mitram et sicut sponsam ornavit me ornamentis. Ecce quia splendor ille gloriæ et figura paternæ substantiæ et vitæ æternæ candor. Hæres universorum qui sponsus est ob præcipui et incomprehensibilis amoris unitatem se sponsus et etiam se sponsam nominat. Cui etiam in tantæ unitatis et privilegiati amoris signum sponsæ suæ a nomine suo impertit nomen, a Christo vocata Christiana. Et hoc non solum in via, sed et in patria in illa mille millium angelorum multitudine non quidem angelica sed Christiana, hoc tanquam nomine proprio agnita et

A distincta ab angelis summo regis filio sponso sua unita sic, sicut in una carne et in uno corde, et sicut in uno nomine et in una voce; omnibus sanctorum spiritibus tunc quasi uno sancto Spiritu; omnibus quippe ad illum vere sicut ineffabiliter et inexcogitabiliter grandem spiritum per incomprehensibiliter gratam, jucundam et indeficientem naturæ et gratiæ unitatem tunc unitis. Inde jam procul semota omni loci distantia, omni intervallo temporis, omni objectu corporis, omni etiam schismate cogitationis vel operis. Prima et principalis unitate simile per hanc naturæ et gratiæ unitatem, tunc inter caput et corpus, inter sponsum et sponsam, Christum et Ecclesiam, operante per gratiam, quod ipsa ab æterno est inter Patrem et Filium et B Spiritum sanctum per naturam; ut sint quasi unum tunc caput et corpus, sponsa et sponsas, Ecclesia et Christus. Huic etiam naturæ et gratiæ unitati prima illa et principalis adeo familiaris, amica, et adeo eam desiderans, quod ut consociaret hanc sibi, semetipsam exinanivit per illam secundam, quam præstendimus, solius gratiæ istam in semetipsa operans et per se ipsam. Unde, ni fallor, forte cogitabit jam quis istam tertiæ naturæ et gratiæ inter sponsum et sponsam unitatem aut digniorem aut saltem condignam secundæ illi quæ est solius gratiæ qua Verbum caro factum est, Deus in homine, et homo Deus. Cogitabit, inquam, sic quandoquidem illa propter istam: illa videlicet quæ est solius gratiæ propter istam quæ gratiæ est et naturæ. Verum quis hoc audeat definire, quisve discutere, quis audeat præferre aut etiam coequare sponsi et sponsæ unitatem ipsius Verbi Altissimi unientis et unitæ sibi carnis unitati? Aut e diverso, si non præferre, quis postponere audeat? Quandoquidem illud Verbi et carnis propter istam sponsi et sponsæ unitatem: et etiam cum hoc constet, quod mystica imperatoris caro et invisibilis quæ est fidelium unitas visibili illa Christi carnis gravi et corpulenta, quam de Virgine traxit multo sit dignior et multo charior ipsi imperatori. Et inter causas illas hæc ut videtur potissimarum hæc, quia propter hanc carnem suam mysticam et invisibilem visibilem illam assumpsit et univit sibi. Et propter hanc illam probris, contumeliis, flagellis, sputis et colaphis, et multiplici miseræ et ignominie expulsum, per totos triginta tres annos hanc invisibilem et propter hanc in carne sua visibili operans et laborans. Et hæc quidem et similia his ad præferendam aut quia præferre forte nemo qui audeat, saltem ad coequandam unitatem unitati iuduci possunt.

Verum nemo nostrum ad hunc sponsi et sponsæ thalamum appropinquans, ubi sponsus in lecto est et sponsa in tanto unitatis amplexu; nemo, inquam, nostrum clamet, nemo obstrepet, nemo precaciter pulset. Amica illa nostra et familiaris præmonitionem sponsi et sponsæ cubicularia viæ nostræ versus thalamum huc usque dux nostra et præambula hic stare jubet. Illic quiescere nobis insusurrat: Secretum.

inquit, *meum mihi, secretum meum mihi* (Isa. xxiv). Et illud etiam quasi comminando instillat: *Qui dat, inquit, secretorum scrutatores, quasi non sint, et iudices terræ velut inane fecit* (Isa. xl). Unde et hoc bonum et decet sic, ut quisque nostrum versus thalamum tendens linguam suam reprimat, verbis parcat, et solum intra se cogitet quid voluerit, et qualiter ad præmissa moveatur: utinam juxta quod principalis unitas utriusque amica unitatis sibi revelare digna fuerit. Unum tamen est quod quia video audeo quod inter verbum uniens et unitam sibi carnem, cum sit quædam privilegiata nova inaudita et singularis unitas, videri tamen potest quod etsi illa sui singularitate sit admirabilior, tertia tamen hæc pro sui communiōne sit fructuosior, qua universa capitis membra capiti uniuntur, ut per eam sit Christus integer caput cum membris. Sed quid sic distinguo inter duas unitates has, illam quasi prædicans admirabiliorem, sed istam fructuosiore[m] videri posse. Nisi amicam illam meam ego versus sponsi et sponsæ thalamum tendens viæ duce[m] præhaberem et præambulam per facile errare posse in invio et non in via. Prior quippe illa Verbi et carnis unitas solius gratiæ revera sicut admirabilior, sic etiam si quis velit attendere et fructuosior est. Totius quippe istius tertiæ unitatis nostræ fructus per illam est et ex illa. Verum et ubi ad superiora respondeam, quibus videri poteram, istam unitatem naturæ et gratiæ illi secundæ solius gratiæ unitati præferre velle aut saltem cœquare id, sicut nunc breviter dico et absolute, quia etsi secunda illa Verbi et carnis unitas propter hanc tertiam sponsi et sponsæ unitatem sit facta, multo tamen sicut mihi visum dignior illa secunda, quam hæc tertia, quia sic facta est illa secunda propter hanc tertiam, ut et hæc tertia facta sit per secundam. Et ita secunda illa et causa et operatrix est istius tertiæ imo cooperatrix. Prima, siquidem et principalis unitas operata est secundam propter tertiam, et postea eadem prima et principalis unitas operata est tertiam per secundam. De mystica tamen Christi carne et illa quidem quam traxit de Virgine, de qua tam hac quam illa supra tetiginus secus. Longe quippe alia ratio hic aliam reformat censuram. Sed de hoc alias. Unde, ut ad proxima redeam, etsi unitatem hanc nostram tertiam illi unitati solius gratiæ similiter nostræ præferre aut etiam cœquare, non audeam tamen pro tertiæ hujus unitatis nostræ dignitate cui etsi in mortalis vitæ hujus via sic multipliciter nunc distractus, dilaceratus sim, et convulsus, saltem per mortem per incinerationem, et per ignem spero me adjungendum adhuc; pro hujus, inquam, tertiæ nostræ unitatis dignitate unum audeo et allegabo nunc unum. Nam id profecto verum et nemo dubitet, hoc quippe jam ostendetur, hujus tertiæ unitatis nostræ secunda illa Verbi et carnis unitas præclarum gloriosum et exquisitissimum exemplar est. Unde et qualis nunc est inter Verbum et carnem, talem in regno illo unitatis et pacis inter sponsum et sponsam unitatem expectamus. Hoc significante nobis Spiritu sancto per Ver-

bum Patris sic sibi uniens, hominem consimilem fieri posse, et etiam nos sperare debere unitatem inter dilectum et dilectam Christum dico et Ecclesiam. Unde et quemadmodum pluries cum corde meo meditor, qui ab æterno omnia præcivit, talem hominem condidit cujus natura ut uniretur Divinitati congrueret, et quam Divinitas ipsa non dedignaretur nec abhorreret, sed potius quasi affectaret ad uniendum sibi. Quod tam dignum, tam inauditum naturæ humanæ privilegium nec naturæ angelicæ nec alii omnino naturæ arbitror in ipsa sui creatione insertum, ut Divinitas affectaret naturæ alterius præterquam solius hominis unire sibi naturam. Utrum etiam aliam sicut nec univit an etiam uniro sibi posset sicut nec asserere nec negare nunc præsumo. Unde et omittentes nunc hoc ad gloriosum illud et expressum unitatis nostræ exemplar recurramus. Talem etenim speramus nobis inter sponsum et sponsam naturæ nostræ et gratiæ unitatem futuram, qualem jam videmus præcessisse solius gratiæ unitatem inter Deum solum et solum et unum et unicum hominem Christum Jesum. Talem dico nec tamen omnino talem, sed expressissime quidem talem. Nam quis credet fidei nostræ? Quis nostræ tam novæ tam inauditæ mutationi? Sed quid dico, mutationi: imo transmutationi, imo quid etiam hic de mutatione seu transmutatione vel fiat mentio. Transsubstantiatio videtur potius hic quam mutatio ulla vel transmutatio, homine tunc quasi transsubstantiatio in Deum, et hominis natura quasi in unam deitatis naturam. Primis etiam animi motibus in hac velut quadam transsubstantiatione absorptis, beata tunc anima præ tanta gratia et gloria, per amoris spiritum vehementem velut in sempiternum transsubstantiata ardorem. Ardorem nominò, quia amica mea et familiaris viæ meæ versus thalamum dux et præambula inter viandum suggestit mihi nunc sic. Quæ de thalamo prælocuta hoc ipsum ardoris nomen quodam loco posuerat quærens quis dignus foret habitare in thalamo hoc. *Quis, inquit, poterit habitare ex vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* (Isa. xxxiii.) Et responsum mox subjicit: *Qui ambulat, inquit, in justitiis et loquitur veritatem. Qui projicit avaritiam ex calumnia et excutit manus suas ab omni munere* (ibid.), ecce quia homo justus cum Deo, homo cum igne devorante, homo cum sempiterno ardore, juxta quod et alibi legitur quod *Deus noster ignis consumens est* (Deut. iv). Sed ignis quidem hic Deus est consumens in via, qui idem ipse est consummans in patria; in via quippe hic ignis Deus noster suos multipliciter probat et examinat, quos ipse in patria vane quidem multisque modis glorificat et illuminat. Deus igitur noster, in via est ignis consumens, suos sic probans et examinans ut vetustæ rubiginis, nec aliquid in iis possit deprehendi vestigium et demum sic transferantur ad regnum, quemadmodum oleo purissime eliquato nihil amurcæ residet et ita mittitur in cellarium, et in argento septuplum purgato nihil remanet scorie et sic

transfertur in thesaurum, et similiter grano pure eventitato volant paleæ, et sic reponitur in granarium; et hæc quidem et alia ad id quod proposuimus exempla iuvare quidem possunt; sed vultum sufficit: posset siquidem argentum quantumcunque purgatum iterum corrumpi per scoriam, sicut et oleum purissime eliquatum per amurcam. Verum ut semel corruptibile hoc incorruptionem et mortale hoc immortalitatem induerit, minime de cætero poterit mori deinceps aut corrumpi. Unde et ad plene ostendendum hoc creatum sub sole exemplum, etsi juvat, nec tamen sufficit, solum illud prænominatum suprasolare præclarum gloriosum et incorruptum ad hanc tertiam sponsi et sponsæ unitatem declarandam, Dei videlicet assumptis et humanitatis assumptæ unitatis exemplar valet et sufficit, et etiam sufficiente sufficientius est: homo quippe ille assumptus etiam nostro mortali nostra corruptibili pelle adhuc in via circumdatus, inter tot viæ et vitæ hujus vana et fallacia, quod quidem sicut dictum mirum et grande fidei virtutis meritum est, nec in ulla vel pertranseunte vani alicujus vel otiosi cogitatione aut peccavit aut etiam peccare potuit, et hoc profecto magnum fidei meritum nobis ita credere, talem videlicet vestræ naturæ hominem, nec etiam in via peccare posse, cum sicut in nobismet experimur impossibile sit nos similiter homines vix per momentum posse sine peccato pertransire: ad ergo hujus exemplaris formam, quid mirum, etsi morte jam absorpta in victoria, et nobis jam novo immortalis et incorruptibilis schemate indutis in patria et ab omni vanitate liberatis, et solo et puro post incinerationem et ignem veritatis fonte inebriatis, quid, inquam, mirum, si de cætero, sicut nec peccabimus nec etiam peccare possimus, quid igitur mirum et tamen hoc ipsum sicut miraculosum et mirum, miraculosa quippe Dei potentia hæc in exemplo; sed exemplaris forma multo mirabilior, adeo quidem mirabilior ut ad illius collationem nec hoc videatur mirabile. Unde et exemplaris forma exempli sicut verissima et plenissima certitudo est. Verum tamen hoc in exemplo magis quam in exemplari mirabilius quod etsi anima tot concupiscentias, tot tentationes, tot illecebras, tot otiosa, tot vana sit hic experta, quin potius totis carnis suæ diebus ne dicam experta, sed attrita per hæc, ibi tamen nec in his, quemadmodum non peccabit, nec peccare volet, nec etiam peccare valebit, nam juxta eruditionem amicæ et familiaris hujus ducis nostræ interiorum thalami consciæ creato cælo novo et terra nova, jam non erunt in memoria priora, nec ascendent super cor sponso super sponsam suam in æternum gaudente et spiritus quidem hominis sic stabit in æternum, qui velit nolit homo sine peccato vix hic stare potest vel per momentum. Unde si quis operose inspicat, revera mox intelliget per gratiam naturæ et gratiæ unitatem hominis velut quamdam transubstantiationem magis quam transfigurationem vel transmutationem in patria tanquam homine in aliquam Deitatis naturam tunc converso, ita ut sermo

A ille tunc quasi primo impleatur, qui per Prophetam prædictus est: *Ego dixi: Dii estis et filii Excelsi omnes (Psal. LXXXI).*

Et quidem Magister, qui usque ad tertium cælum raptus, cui tanquam cælestis sponsi et sponsæ paranymphe multa interiorum thalami ostensa sunt, qui etiam ad interiora thalami admissus audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui: ipse, inquam, per plura Evangelii sui loca de hac nostra naturæ et gratiæ unitate non tacuit. Verum inter cætera hoc est unum quod discerno, quod præfingo, utpote quod magis ad propositum nostrum est, cum autem, inquit, *subjecta illi fuerint omnia, tunc ipse Filius subjectus erit illi qui sibi subjectus omnia, ut sit Deus omnia in omnibus (I Cor. xv).* de hac quidem subiectione dubius et hæsitans pro sensus mei tarditate invita solebam cogitare, pauca dicere, nihil scribere et modo præsertim nihil de ea scribendum vel dicendum, quia non de subiectione sed de unitate nunc agitur. Unde et Magistri verbis versiculi ultimis quæ ad propositum sunt hæreo, *ut sit, inquit, Deus omnia in omnibus;* hæreo quidem hic, quia non hæsito, hanc, de qua nunc totus sermo est, nostram tertiam naturæ et gratiæ unitatem paucis his a Magistro commendatam sic: *Deus, inquit, omnia in omnibus,* itaque secundum Magistrum Deus omnia et in omnibus Deus. Notemus Magistri verbum: *Qui ad thalami interiora admissus audivit etiam arcana, quæ non licet homini loqui (II Cor. xii).* Unde et illud nunc quod nobis hominibus loqui licuit, thalami verbum notandum est, quod et eo notandum est attentius, quo scimus ipsum [quasi thalami paranymphe], sic hoc locutum pensemus, inquam, et notemus verbum, ut ita unitatis nostræ vel per ænigma aliquod magis pateat vinculum, et tamen sicut indissolubile unitatis hujus vinculum repeto et hoc tarditati meæ interpretabile verbum, nisi forte si tamen et hoc desuper datum sit, speculariter et ænigmatice videatur et hoc et illud: *Deus, inquit, omnia in omnibus.* Igitur per istam vestram ineffabiliter inventam unitatem secundum Magistri doctrinam, omnia tunc quasi una natura quasi unus spiritus, unus Deus tunc primo quasi integro, cum membra, quæ modo per viam quasi frustatim dispersa sunt, demum in patria capiti unita fuerint, hæc omnibus nunc in peregrinatione hac ad hanc patriæ unitatem tendentibus, in unitate tunc imo quasi quædam simplex vera et prima et principalis unitas omnia tunc: cum tamen non dicat Magister ut sit Deus quasi omnia sed absque quasi inquit Deus omnia: videtur docere Magister qui usque ad tertium cælum raptus thalami secretiora noverat; videtur, inquam, docere ex increato et creatis spiritibus qui tamen ab æterno in Dei æterna mente fuerunt æterna quamdam plenam perfectam et consummatam unitatem omnibus tunc quasi transubstantiatis beatorum spiritibus et duabus unitatibus nostris tunc ad unam, secunda videlicet et tertia ad primam illam et principalem redactis, propter quod forte sponsus: *Nemo, inquit, ascendit in cælum*

nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo (Joan. III); et item: Ego primus et ego novissimus, Alpha tunc ad Omega reverso, et Omega ad Alpha, omnibus videlicet tunc ut jam dicere cœpimus, quæ primam nunc tenent et ad ipsam tendunt redactis unitatem. Sed qualiter redactis audiamus; nec enim arbitror, nec credendum, absit hoc, quod secundum essentiam sed secundum incomprehensibilem nobis et ineffabilem emphasim, ut quemadmodum est trium personarum Trinitas et tamen earumdem una prima et principalis unitas, ita sit et trium unitatum nostrarum trinitas et tamen earumdem sit una prima et principalis unitas; non audeo tamen dicere quod illarum sit unitas secundum essentiam sed secundum privilegiatam quamdam emphasim nobis incomprehensivam, cum tamen non emphatice, sed potius substantive videatur Magister docere Deum omnia quasi tunc in Deo omnia sint pertinentiam in patria quæ nunc in ipso per cohærentiam sunt in via, tanquam inentia sit privilegium patriæ quo cives feliciter gaudeant, sicut adhærentia est bonum viæ quo peregrini validius ambulent ne in via deficient, juxta quod ille Propheta noster: Sed peregrinus adhuc mihi inquit adhære Deo bonum est (Psal. LXXII), credo tamen ad ineffabilem et nobis incomprehensibilem sponsi et sponsæ unitatem insumendam Magistrum locutum sic ut sit inquit Deus omnia. Quasi profecto unitatem tantam, tam gloriosam, tam præcellentem, pariter cum Magistro omnis Scriptura conclamat, ita ut nec velit ipsa vel possit aut intellecta legi vel lecta intelligi, nisi legatur in ea et intelligatur unitas hæc; sic sponsus et sponsa sicut hunc in carne una, ita etiam dum adhuc in campo necdum in lecto, similiter etiam unum sunt et in voce una, adeo ut per crebra Scripturæ loca sæpe et sæpius ambiguum sit an hic loquatur an hæc. Hoc etiam in præsentem per sacra eloquia sua significante nobis Spiritu sancto tantæ et tam excellentis ad quam nunc tendimus inter sponsum et sponsam in futuri amicæ unitatis hujus privilegium, nec necesse nunc ad istam inter sponsum et sponsam probandum in eadem voce unitatem de Scriptura exempla subdere, utpote quibus tam ingens tam numerosa Scripturarum silva copiose referta est.

Ni fallor, jam ex parte videmus inter sponsum et sponsam in thalamo tantam et tam amicam et tam incomprehensibilem unitatem, quam præfata viæ nostræ dux et præambula inter viandum primo nobis suggestit, et Magister postea quantum placuit et forte quantum licuit sibi eo certius et fidelius, quo ipse in raptu suo empyrico interiora thalami ingressus fuerat, etsi more suo paucis multa tamen patefecit ex quibus non solum hic noster melus formari sed et multa et præclara volumina, tanquam ex præclara et quasi gravida et gravi materia, subtiliter et eleganter possent confici.

Et quoniam tertius hic unitatis imo unitatum melus, qui nunc post alias ultimo de tertia unitate nostra formatur, finem desiderat, et quia etiam dum

qualibuscunque digitis in acutioribus et subtilioribus chordis eam aliquandiu pulsans citharam defatigor, ut melius citius finiam et concordius de præmissis hoc breviter repetam, ut quemadmodum est trium personarum Trinitas, et tamen unitas sic est et suo modo nostrarum tamen unitatum trinitas et tamen trium prima et principalis unitas, nec enim aliud est, ut nos supra docuisse meminimus, trinitas quam trium unitas est itaque trium unitatum trinitas, quia una est trium unitas prima et principalis. Quin potius istæ unitates tres, sunt una hæc unitas prima et principalis, quæ in assumpto homine operata est per solam gratiam. Unde et dicta est unitas solius gratiæ. In unione vero sponsi et sponsæ operatur per naturam et gratiam. Unde et dicitur hæc eadem unitas naturæ et gratiæ, et hoc est quod Magister docet, ut sic, inquit Deus, omnia, quia si Deus omnia jam nihil erit quod non sit Deus et sic duæ nostræ unitates: quia una prima et principalis unitas et sic Deus. Videamus et si non sic in homine siquidem assumpto Deus, quia hic etiam Deus homo et homo Deus, et hæc est secunda unitas solius gratiæ et hæc Deus est sic per solam gratiam vivens. Similiter et in corpore capiti unito Deus quia etiam hic integer Christus caput cum corpore plenus et perfectus Deus, et hæc est nostra terna unitas naturæ et gratiæ, et hæc quidem similiter si quis attendat, prima est et principalis unitas, Deus sic per naturam et gratiam uniens; nec enim quod unitur sed solum id quod vere et proprie unit hæc unitas est, est tamen sic sicut in priori unitate solius gratiæ, ita et in hac unitate naturæ et gratiæ quædam creata unitas seu verius unio. Verum sive ibi unitas seu unio creata sit modo mihi et illi nihil. Sed hoc nunc secundum Scripturas sicut fideliter loquor et fidenter, quod in fine omnium jam consummato judicio Christus integer caput cum corpore plenus erit Deus et perfectus, juxta ipsum testem in cælo fidelem luna tunc in æternum perfecta; nec enim erit qui diffiteatur caput cum corpore esse Deum, et etiam plenum tunc et perfectum Deum, nisi forte velit asserere tanquam somnians quod solum caput sit Deus, et non admittens quod caput cum corpore Christus videlicet integer sit verus et perfectus Deus; sed sicut non hæsitandum nec morandum in his, non quidem quod capitis corpus sit Deus, sed caput cum corpore Christus videlicet integer plenus sit et non nisi verus et perfectus Deus tunc quasi per unitatem victoriosam absorpta cum schismate omni etiam diversitate et differentia, quæ schismatis semper sequelæ sunt, sic et numero juxta quod ipsum corporis hujus caput: Nemo, inquit, ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo Filius hominis qui in cælo est (Joan. III). Unde et quemadmodum adoratur nunc a nobis unus humanatus Deus, quod facit secunda unitas solius gratiæ similiter cum mundi hujus figura præterit, peracto judicio sine fine laudabitur idem ipse, gloriosa Ecclesia sua quam sine macula et ruga sibi exhibuit, quasi vestitu suo destinato indutus Deus, quod facit hæc tertia nostra unitas

naturæ et gratiæ Domino nostro sicut nunc humanato, ita et tunc non solum humanato, sed et gloriose induto, quando astabit regina a dextris ejus et ipse tunc hominum et angelorum varietate circumdabitur, unitate tamen hac fortius et firmiter unitata hominem Deo quasi Deo angelus uniuersus aut nunc aut tunc, inter Deum quippe et angelum unitas est gratiæ duntaxat et non naturæ, sed inter Deum et hominem et naturæ et gratiæ eo certe, ni fallor, dulcior, gratior et firmiter inter Deum et hominem in patria, quod in viâ, hac per tot labores et dolores, per tentationes tam varias, per tot et tantas tribulationes et agones, et demum per mortem et incarcerationem difficillime ad ipsum sic pervenerit

INTERSERIT HIC PRIMO DE QUODAM SPONSI NOMINE, QUOD VALET AD UNITATEM HANC TERTIAM COMMENDANDAM, SED PRÆSENTIM IN VIA.

Sed ad Christum nostrum plenum, perfectum et integrum revertamur; qui quidem necdum plenus dum adhuc nobiscum et propter nos in persecutione est et labore, juxta quod familiaris inest viæ meæ ad thalamum præambula inter viandum de nomine sponsi indicavit mihi sic quasi secreto instillans quod ipse sponsus, etsi non videretur, clam nobiscum in via nos comitaretur: Scis, inquit, nomen sponsi ad cuius te duco thalamum; nomen, inquit, ipsius vocatur Emmanuel (Matth. 1), et ego mox illi: Gratias tibi, domina mea et amica, nunc primo indicato nomine adverte, nunc scio; iste quippe vere et proprie noster Emmanuel necdum jugiter cum sponsa in thalamo, sed quotidie adhuc nobiscum in campo, et vere in via hac qua ambulamus nobiscum nunc, iste quippe vere noster Emmanuel, vere nobiscum Deus, et Deus et nobiscum, Deus et vere nobiscum, sicut in nostra carne et in nostro corde, nobiscum in persecutione, nobiscum et in labore, nobiscum in angustia, nobiscum in pressura, nobiscum in poena, nobiscum in pugna, nobiscum in tentatione, nobiscum in peregrinatione, nobiscum in viâ, nobiscum in patria, nobiscum in morte, nobiscum in consummatione, nobiscum juxta nostrum desiderium, nobiscum juxta suum promissum. Unde et tu, domina mea, familiaris mea et amica bene et proprie vocasti eum sic, quia, ut diximus, nobiscum facit sic et in miseræ peregrinationis solatum promisit se sic facturum: Ecce, inquit, vobiscum sum usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii); quotidie quippe adimplet et continue ea quæ desunt adhuc passionum ejus in corpore suo quod nos sumus quod est Ecclesia, et hoc quidem tertiæ hujus unitatis nostræ opus est, quæ Emanuele nostrum sic etiam nobis unit in viâ sic et sic laborantem nobiscum usque ad consummationem sæculi Christus omni tempore hoc imperfectus et non integer. Sic et similiter in labore in fine omni sicut in consummatione, sic erit ipse tunc in plena et in beatissima requie.

A SECUNDO INTERSERIT DE SPONSÆ NOMINE QUOD SIMILITER AD TERTIÆ HUIUS UNITATIS COMMENDATIONEM EST, SED PRÆSENTIM IN PATRIA.

Sponsæ vero nomine ad hujus unitatis nostræ commendationem juxta votum nostrum sicut præmisimus declarato, continue a duce mea et vobis sponsæ sciscitatus sum, sperans quod et hoc pariter proposito meo proficeret; et ipsa mox ad me reversa: « Vides, inquit, quod hoc dominæ meæ et sponsæ nomen, quod tu quæris, ad id quod intendis spectet admodum. » Verumtamen hoc quod tu nunc quæris sponsæ nomen, novum est quod os ipsius sponsi nominavit et in insigne mutui amoris privilegium donavit ipsi a sponso sic vocata voluntas mea in ea, et ego mox interni duci meæ: « Vere,

B inquit, dux mea et dulcis vere quam novum, quam inauditum nomen hoc; » revera nomen novum quod satis credibile ipsius sponsi os nominasse et ab ipso sponso sponsam vocatam sic et revera nomen novum et nescio cuius nomen amoris novi miro modo et stupendo et desideratissimo privilegiati ex nomine Deus, bone Deus clemens et misericors, quæ prius et re et nomine deserta et derelicta nunc ab ipso Deo, ab ipso domino et sponso vocatur ob inauditi amoris privilegium nomine suo proprio, voluntas mea in ea, indicans revera ex ipso novo nomine et quod ipsum os Domini nominavit quod in re ipsa est, cuius nominis minime nec iota unum nec etiam didimum iotæ vacare arbitror; nihil quippe superfluum, nihil quod vacet a mysterio quod caret amoris privilegio in novo nomine hoc, cuius singulos quasi ipso amore ignitos apices sentio. Unde dux mea sponsi et sponsæ cubicularia familiarissima merito ipsum et novum dicit et etiam ipsum os Domini nominasse, quod sponsum sicut dictionum numero exterius ita et interius eandem dictionum significationibus expressissime indicat. Ut igitur aliis intermissis quæ dici possent, id solum nunc dixerim quod mea nunc interest hoc in primis attendo, quod sint in hoc uno sponsæ nomine plura nomina et hæc plura nomina hoc unum nomen, nomen hoc quasi triplex et tamen unum, tale profecto nomen illi sponsæ conveniens, quæ unius Dei et trini sponsa est et non solum, ut nos supra dixisse meminimus in nomine Christianæ quod supra diximus sponsæ nomen solus Christus sed in isto novo nomine sponsus sic suus plenius Deus videlicet unus designatur et trinus primo qui loquitur Patri sic dicens: Voluntas mea in ea; ecce Filius voluntas Patris, nisi forte illud Evangelii nobis exciderit: *Hic est, inquit, Filius meus, in quo mihi bene complacui* (Matth. xvii): subdens vero in ea amor exprimitur, qui in ipsis cordis medullis est: ecce Spiritus sanctus. Unde et quod attendendum est non dicit: Voluntas mea ex ea vel per eam, sed in ea, ut ipse amor cum omni vi sua sic vocetur expressius et ita ex hoc sponsæ nomine novo quod ipsius sponsi os nominavit totus et plenus verus et æternus sponsus sponsus declaravit, Pater videlicet et Filius et Spiritus sanctus et quemadmodum spon-

SHS trinus, ita et in hoc novo nomine declaratur et unus, siquidem tria hic nomina unum sponsæ nomen.

QUOD PRIMUM SPONSI NOMEN UNITATEM HANC TERTIAM COMMENDET SED IN VIA : SECUNDUM VERO SPONSÆ EANDEM PARITER COMMENDET, SED IN PATRIA.

Habemus jam duo sponsi et sponsæ nomina, hanc nostram tertiam naturæ et gratiæ unitatem commendantia, et prius quidem sponsæ nomen, quod est Emmanuel, unitatem hanc commendat nobis in via, nomen vero sponsæ eandem nobis commendat, sed in patria, ut ita sponsa habens sponsum suum in via individuum comitem, quod indicat nomen primum, facilius currat ad unitatem illam in patria quam exprimit nomen secundum : est enim nomen illud sponsi quod est Emmanuel nomen viæ, nomen vero sponsæ, quod est voluntas mea in ea, nomen patriæ, ita ut ipsum nomen sponsæ et qualem hanc sponsum sibi in via indicet, et ut ad patriam sicut fortius currat et Deus tuis invitet et primum quidem sponsi nomen quasi in campo quasi in bello, quia, ut jam diximus, hoc est nomen viæ, sed secundum sponsæ quasi in thalamo, quasi in lecto, quia hoc nomen est patriæ.

DE SECUNDO SPONSI NOMINE QUOD NON HABET IN VIA SED IN PATRIA ET QUANTUM CONSONET HOC SPONSÆ PATRIO NOMINI.

Verumtamen sponsum, sicut habet nomen viæ, habet et nomen patriæ, quod miro modo sponsæ novo et patrio nomini consonat, quod cum quærerem, Magister sponsæ paranympus mihi nunc in via hac versus thalamum suggerit, non tamen hoc quasi novum, sed jam supra nominatum, et nunc quia sic expedit repetendum hoc est illud quod Magister nos supra docuit, *Deus*, inquit, *omnia in omnibus* (I Cor. xv), ut scit hoc Deus scilicet omnia in omnibus, quasi unum sponsi nomen in patria sicut et ibidem nomen sponsæ est voluntas mea in ea ; attollamus igitur oculos, erigamus aures et toto corde accendamus duo hæc sponsi et sponsæ nomina in patria, quam congrua, quam consona, quam concordia sint ; et ipsa etiam nominum compositio exterior, quam concors sit trium duntaxat dictionum, sicut hoc et illud eademque interponitur quasi quædam amoris propositio, et hic et ibi hæc profecto nomina sicut nobis in experta et inexcogitata, [in amoris expressa, quasi amore inflammata et ignita, tota nobis incomprehensibilem hanc nostram naturæ et gratiæ unitatem commendant, et unum sic consonat alteri quod utrumque infert alterum, nam si Deus in omnibus omnia, jam erit consequens quod Dei voluntas et sola Dei voluntas in ea, proprio quippe nomine ab ipso Deo minime vocaretur, sic scilicet voluntas mea in ea. Si alia præterquam solius Dei voluntas in ea foret nec jam esset Deus omnia in omnibus, quare si solius Dei voluntas in ea, jam nulla sunt ejus propria ; sed omnia in ea Deus et sic Deus omnia in omnibus et vicissim ut jam ostensum, si Deus omnia in omnibus et.... [*Desunt pauca*].

TERTII MELI TRICESIMA NOTULA, QUÆ ET ULTIMA.

..... [*Hic, ut malo casu contigit, explicat codex C.C.C., duobus aut etiam pluribus foliis ad finem libri amissis. Eodem loco et codex Atrabatensis imperfectus est, quocirca hiatus hic sed valde brevis intervenit.*].....ra præclara magis sunt et decora, quo corporis capiti admiiora et conjunctiora sunt. Differt enim membrum a membro in decore, ut stella a stella in claritate, et in imperatoris discubitu miles a milite. Et similiter in unitatis regno spiritus a spiritu in unitate. O quantam fide certa video nunc inter imperatorem et militem in illo unitatis regno unitatem, quorum in vita hac tam dilacerata, tam discissa, tam dissuta, in conversatione, in opere, in pœna, in pugna, et in palma tantam prius vidi conformitatem. Clamemus ergo pulsando et iterum clamando pulsemus ad imperatorem et militem suum triumphatorem ; ejulantes et post eos clamantes, si forte ipsi vel sic peregrinantibus nobis et periclitantibus inter tot viæ et vitæ hujus tentationes et varietates, inter tot carnis stimulos, tot vitiorum spinas, et tribulationum aculeos, dilaceratis et distractis unitatis, in qua jam ipsi sunt nobis viam hic ostendant et ad ipsam post se trahant, ut, quo tota martyris historia impleta est, curramus in ipsorum odore virtutum ; curramus, inquam, quousque ad illam sponsi et sponsæ, imperatoris et militis unitatem perducamur, in quo sicut nec corporaliter dissolvi, sic nec spiritualiter per operum seu etiam cogitationum schismata poterimus deinceps dilacerari aut distrahi. Et quoniam triumphator miles cum imperatore suo jam in palma est, de imperatoris sui conformitate in via ad ipsius imperatoris præclarissimam unitatem perductus in patria, ubi jam sponsum in lecto est et amica in amplexu, tertius nunc, qui et ultimus, unitatis triplicis finiatur hic melus. Si quidem ad laudem gloriam et imperatoris et militis in cithara Davidica tres utcumque jam formavimus melos. Primus quidem melus de visibili et conformi pugna imperatoris et militis, et hic quidem melus ad luctum. Secundus melus de visibili et conformi palma imperatoris et militis, et hic quidem melus ad gaudium. Tertius vero melus hic, qui et ultimus, de invisibili et conformi palma imperatoris et militis. Et hic quidem melus ad jubilum. Cujus tota quidem materia est de his, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt. Unde et melus hic bene finiatur hic, ad imperatoris et militia triumphatoris gloriosum finem deductus, ubi finis est sine fine.

Et est quidem melus iste tertius, eo productior, quod citharizantis manibus corpulentis nimis et gravibus et digitis ad tam dignam meli materiam resonandam minus aptis, in superioribus et acutioribus citharæ chordis etsi non formose, utcumque tamen vel deformiter formatus sit forma quidem meli citharædi imperitam peritiam indicante.

Et est etiam, ut verum fatear, prolixior quod ego a domino meo, sive in via, sive in patria, sive in pugna, sive in palma, sive in campo, sive in lecto,

admodum invitus avellor. Et tamen avelli me jam oportet. Periclitor enim et peregrinor adhuc. Sublato mihi domino meo, sine socio, sine solatio, sine adiutorio in peregrinatione mea hæc etiam adeo solus derelictus, ut orbis Britannicus, in quo, dum hanc martyris historiam scriberem, aliquandiu sum moratus, mihi communicare vix velit, nescio si aut dignetur aut audeat. Et de pontificibus terræ mea præsertim querimonia hæc. Nescio si forte ob primam in me regis nostri iram ipsi adhuc exterriti sint, et mihi communicare aut non dignentur aut metuant; aut iterum nescio si suam reputent injuriam, quod patri meo et domino decessori suo per tot labores, per difficultates tot, per tot damna, per tot pericula, impenderim tam devotum, sicut mundus novit, et tam fidele obsequium. Et quod mirum admodum, patris mei et domini similiter ut perhibent patris sui et patroni, mortui corporis et in corruptionem descendens, mortuas quotidie adorant reliquias et vivas spernunt. Mira quidem devotio hæc: si fructuosa, Deus novit, ipsi viderint. Dignius certe videretur et devotius, ut per vulnera mortui corporis super patroni sui vivas adhuc reliquias effunderent viscera suæ miserationis. Verumtamen de duobus jam domini mei in sede metropolitana successoribus quos ipse vidi, dum adhuc martyris historiam scriberem, nulla mihi nunc quæstio, querimonia nulla. Quibus duntaxat tanquam matris meæ

A sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ sponsæ debet reverentiam, non quæstionem ullam movere vel quæmoniam. Quid deceat norunt ipsi, et quid fecerint ipsi viderint. Ut verum fatear, contemptus hic mihi quidem pro minimo ab his vel illis seu ab humano die. Mea quippe gloria si domino meo et magistro mihi sublato et currum suum ignitum scandente, ego discipulus peregrinans adhuc adimpleam ea quæ desunt passionum ejus in me; cantans illud cum Propheta: *Parvulus sum ego et contemptus, justificationes tuas non sum oblitus (Psal. cxviii)*. Et item illud: *Redime me a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua (ibid.)*. Siquidem dominus meus post ipsius de mundo excessum, cito mihi in visione apparet istius versiculi tanquam cujusdam antidoti contra toxicatas calumniantium linguas injunxit memoriam jugem. Adjiciens etiam inter psalmigraphi versus hunc præcellere. Oro igitur et iterum oro ut redimat me Dominus a calumniis hominum, et custodiam mandata ejus.

B EXPLICIT MELUS TERTIUS.

Tribus vero melis juxta promissum nostrum ad laudem et gloriam imperatoris et militis in civitate Davidica, prout desuper edocti, jam consummata, subsequitur juxta superius similiter promissum nostrum qualiscunque homilia nostra de natalitio martyris die, quæ sic incipit: *Cantemus Domino*.

HOMILIA HERBERTI DE BOSEHAM

DISCIPULI HISTORIOGRAPHI MARTYRIS

DE NATALITIO MARTYRIS DIE.

Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum et ascensorem projecit in mare (Exod. xv).

Novimus, fratres, novimus omnes canticum istud canticum Hebræorum esse; illorum profecto canticum qui per ignem et aquam transierunt. Verum sicut Hebræorum synagoga tunc, ita Hebræorum ecclesia nunc istud sibi usurpat, imo potius inuat canticum: *Cantemus*, inquit, *Domino*. Nos quippe qui veri Israelitæ sumus et Dei Ecclesia dicimur, sicut et fratres nostri Hebræi, qui jam nos præcesserunt in via et prævenerunt in patriam, per ignem et aquam transivimus. Sed ubi salvantur filii, percutunt inimici, submerguntur ascensores et equi, pro quo est causa et de quo est materia cantici. Cantemus igitur et nos Domino. Verum in primis advertendum quod tria sint filiorum Israel genera canticorum. Et hoc, inquam, in primis advertendum, ut ita liquido appareat an ad singula an ad aliquod singulorum trium specialiter hymnizans nos hodie invitet Ecclesia, *Cantemus*, inquit, *Domino*. Est itaque triplex filiorum Israel canticum. Primum canticum canticum est mœroris; secundum laudis;

tertium vero jubilationis. Primum cantatur in Ægypto; secundum in deserto; tertium vero in regno. Primum canticum est in vetustate culpe; secundum in novitate vitæ; tertium in excessu letitiæ. Primum quasi sine spe in miseria sæculi; secundum in consolatione spei; tertium in visione speciei. Primi gemendo cantant et manus habent erectas supplicantes pro venia; secundi laborando cantant et manus habent exertas, vigilantes pro pugna; tertii triumphando cantant et manus habent quietas jam securi pro palma. Primum canticum est redeuntium ad se et ad cursum se præparantium; hi jugiter dicunt lamentum et v. Secundum est jam currentium: in ore istorum jugiter canticum novum carmen Deo nostro. Tertium vero canticum est perveniendum. Sed hujus cantici sensus lingua adhuc moribunda non exprimit, quia in spiritualium gaudiorum apertione, vox humana recescit, quia non sunt æterna gaudia angelorum et transitoria istæ festivitates hominum. Hæc enim sunt quæ non vidit oculus, quia sunt abscondita, nec auris audivit quia sunt in pace quietissima, et